

รายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1

โครงการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี
เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านน้ำดิน
อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

โดย
นายสุรศักดิ์ อินແດลง และคณะ

เสนอ

นักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.) สำนักงานภาค
กันยายน 2549

รายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1

โครงการ การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี
เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านน้ำดิน อ่ามหาป่าชาง จังหวัดลำพูน

ทีมวิจัย

1. นายสุรศักดิ์ อินແດลง	หัวหน้าโครงการ
2. พระครูสุนทรสิทธิธรรม	เจ้าอาวาสวัดน้ำดิน
3. นายนงคล หนึ่งอักษร	นายกอบต.น้ำดิน
4. นายประพันธ์ อุ่นโพธิ์	ผู้ใหญ่บ้านน้ำดิน หมู่ที่ 6
5. นายเกรียงไกร ชาญน้อย	ผู้ใหญ่บ้านน้ำดิน หมู่ที่ 7
6. นางพัชรินทร์ ปันวารี	ส.อบต.น้ำดิน
7. นายศักดิ์ชัย อุปนันท์	ส.อบต.น้ำดิน
8. นายสุวนศักดิ์ นันพนัด	ส.อบต.น้ำดิน
9. นางหน่อแก้ว พรอมปั่น	ส.อบต.น้ำดิน
10. นายอุดม ปันวารี	ผช.หมูบ. หมู่ที่ 6
11. นายวินด พงวารี	ผช.หมูบ. หมู่ที่ 6
12. นายพงษ์เสวຍ ปันวารี	ผช.หมูบ. หมู่ที่ 7
13. นายจำรัส กาวารี	ผช.หมูบ. หมู่ที่ 7
14. นายผลองซัย แก้วแคง	ประธานกองทุนหมู่บ้าน
15. นายศิรพงษ์ คำปัญญา	กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน
16. นายกราวุธ หาญชร้าง	กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน
17. นางสาวคริส พรมชาต	กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน
18. นางบัวคำ ไชยอุปัลະ	กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน
19. นายบุญหลง ธรรมขันแก้ว	มัคคุเทศก์วัดน้ำดิน
20. นางสุมาลี ตีละเสาร์	ชาวบ้านน้ำดิน
21. นายไสวณ พงวารี	ชาวบ้านน้ำดิน
22. นางเพชร วิทยา	ชาวบ้านน้ำดิน
23. นายสมาน ชาญน้อย	ชาวบ้านน้ำดิน
24. นายกำจาร เมืองสุวรรณ	ชาวบ้านน้ำดิน
25. นายขอนจันทร์ ชาญน้อย	ชาวบ้านน้ำดิน

26. นายสิวิ หาญชร้าง	ชาวบ้านน้ำดิน
27. นางทองจันทร์ คำปัญญา	ชาวบ้านน้ำดิน
28. นายเจริญ ปัญญาโภคya	0.2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดน้ำดิน
29. นายประยูร มัชชะ	0.2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดน้ำดิน
30. นายสมชาย ไชยแสน	0.2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดน้ำดิน
31. นายจักรัส วงศ์ชนกุ	0.2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดน้ำดิน
32. นายบุญชุม น้อยสะปุ่ง	0.2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดน้ำดิน
33. นางสาวร่องสิทธิ์ กันสุข	0.2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดน้ำดิน
34. นางสุวรีษ คำจินา	0.3 ระดับ 8 โรงเรียนวัดน้ำดิน
35. นางวรรณภา นันทะชัย	0.2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดน้ำดิน
36. นางนิตยา ลวงระแหง	0.2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดน้ำดิน
37. นางศรีนวล เพื่อนแก้ว	0.2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดน้ำดิน
38. นายไพบูล คำปัญญา	นักการการโรง โรงเรียนวัดน้ำดิน

คำนำ

การดำเนินโครงการ การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านน้ำดิน อำเภอป่าชา จังหวัดลำพูน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทางคณะผู้วิจัยมีความภาคภูมิใจในความร่วมมือในการดำเนินการ สถาบันวิจัยหริภุญชัย คณะที่ปรึกษา คณะนักวิจัยท้องถิ่น คณะครุและนักเรียนโรงเรียนวัดน้ำดิน ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการ จัดกิจกรรมมาโดยตลอด แม้บางครั้งมักวิจัยหลายท่านจะประสบปัญหาความยุ่งยากในการทำงานบ้าง อันมีสาเหตุมาจากการกิจประจำที่รับผิดชอบ หรือเป็นช่วงที่ต้องเก็บผลผลิตทางการเกษตร เช่น การเก็บลำไย หรือต้องเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีในท้องถิ่น

เป้าหมายที่สำคัญ คือ การปลูกจิตสำนึกลึกซึ้งให้ชาวบ้านน้ำดินมีความรักในท้องถิ่นและสืบทอด วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของตนเอง และมีเชิงสารเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นบ้านน้ำดิน ไว้ให้ได้ใช้ในการศึกษาเรียนรู้สืบทอดแก่เยาวชนรุ่นต่อๆ ไป ตลอดจนโรงเรียน คุณพ่อคุณแม่ หรือผู้ที่สนใจ สามารถนำเอาร่องค์ความรู้ที่ได้รับไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนให้มีการสืบทอดแนวทางความคิดต่อไปอย่างต่อเนื่อง

ท้ายนี้ ขอขอบคุณ ศกร. ที่ทำให้บ้านน้ำดินเกิดความตระหนักรและตื่นตัวในวัฒนธรรมประเพณี ของตนเอง และกำลังจะหวนกลับมาสู่วิถีชีวิตแบบคนไทยที่มีชีวิตอย่างสงบสุขร่มเย็น รักและหวงแหนในท้องถิ่นของตน และขอบคุณมาทุกท่านที่ให้ความร่วมมือด้วยความตั้งใจ ตลอดจนเป็นอย่างเช่นว่ารายงานฉบับนี้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนบ้านน้ำดิน และผู้ที่สนใจต่อไป

คณะวิจัย

กันยายน 2549

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
- คำอามเพื่อการวิจัย	2
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
- กลุ่มเป้าหมาย	2
- ขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะที่ 1 (8 เดือน)	3
- ผลที่คาดว่าจะได้รับ ระยะที่ 1 (8 เดือน)	3
บทที่ 2 กระบวนการดำเนินการวิจัย	4
บทที่ 3 สภาพภูมิศาสตร์/ประวัติบ้านน้ำดิน	8
- ประวัติบ้านน้ำดิน	8
- ข้อมูลพื้นฐานหมู่ที่ 6 บ้านน้ำดินน้อย	14
- ข้อมูลพื้นฐานหมู่ที่ 7 บ้านน้ำดินหลวง	17
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	20
1. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	20
2. วิถีชีวิตบ้านน้ำดิน	37
3. โบราณสถาน โบราณวัตถุ	50
4. วัฒนธรรมประเพณี (ชีต 12 เดือน)	56
5. อาหาร ขนมและยา	85
6. เครื่องแต่งกาย	94
บทที่ 5 บทสรุป	111
- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน และนักวิจัย	111
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการวิจัย	113
- ปัญหา/อุปสรรค	114
- แนวทางในการดำเนินการระยะที่ 2	114
ภาคผนวก	115
- ภาพกิจกรรม	
- รายการอาหารพื้นเมือง	
- ยา หมอยา หมอนมือ หรือหมอนพื้นบ้าน	

บทที่ 1

บทนำ

หมู่บ้านน้ำดิน เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลน้ำดิน อำเภอป่าชาด จังหวัดลำพูน มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน มีวัฒนธรรม ประเพณี อันดีงาม ทางด้านการกิน การแต่งกาย ความเชื่อ ระบบวิถีชีวิต ที่สืบสานกันมาเป็นเวลานาน ปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไป จนห่วงเกรงว่าจะส่งผลให้เยาวชนของชาติใน บุตรปัจจุบัน และอนาคต อาจจะไม่เข้าใจ วัฒนธรรม ประเพณี อันดีงาม ตลอดจนการปฏิบัติตนตามวิถีชีวิต ที่ส่งบ ตามครรลอง ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนเอง ขาดความนิยม ขาดความชื่นชมต่อวัฒนธรรม ประเพณีของตนเอง ทั้งซึ่งจะส่งผลดี การขาดความรัก ความภูมิใจและศรัทธาต่อบ้านเกิดของตนเอง ปัจจุบันมีกระแสแสวงหา ธรรมบางอย่าง ได้สูญหายไป อันน่าจะมีผลมากจากปัจจัยและสาเหตุหลายประการ อาทิ เช่น

1. การเดื่องไหลของประชากร เช่น การอพยไปประกอบอาชีพของชาวบ้านน้ำดิน ที่ไปทำงานต่างถิ่น และการเข้ามารажงานในหมู่บ้านน้ำดิน ของคนจากพื้นที่อื่น อันก่อให้เกิดการเดื่องไหลของวัฒนธรรมประเพณีตามไปด้วย
2. ไม่มีการสืบทอดจากชนรุ่นเก่า สู่ชั้นรุ่นใหม่ เช่น การละเล่นหมากgon ของหนุ่มสาวในช่วงเทศกาลสงกรานต์ การสอนภาษาล้านนา ภาษาของเป็นดัน
3. เกิดจากการถูกดัดแปลงในการปฏิบัติเชื่อ หรือถูกลืม เช่น ประเพณีการทำวัชภูมิวายหลังการทำนาเสร็จ และประเพณีการทำบุญเสื้อเมืองเป็นดัน
4. การไม่เข้าใจแก่นแท้ ของวัฒนธรรม ประเพณี ของตนเอง เช่น วัฒนธรรม การกินการแต่งกาย
5. ขาดแหล่งเรียนรู้ ขาดเอกสาร หรือแนวทางในการประพฤตินปฏิบัติสืบทอด ทางชุมชนได้ตระหนักถึงปัญหานี้เป็นอย่างยิ่ง สิ่งหนึ่งที่เห็นว่า การดำเนินการให้เกิดความยั่งยืนได้คือ การให้ความรู้ ความเข้าใจ การศึกษาแก่ชุมชนและเยาวชนของชาติ มีการปลูกฝังความรู้ ทักษะต ที่ถูกต้อง เพื่อให้ชุมชนและนักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลง ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ของบ้านน้ำดิน ในปัจจุบัน ยังคงเหลือวัฒนธรรมประเพณีใดบ้าง ที่ดำรงอยู่ สิ่งใดบ้างที่กำลังสืบทอด และสิ่งใดบ้างที่สูญหายไป เกิดขึ้นจากปัจจัยใดบ้าง และมีสาเหตุมาจากอะไร โดยสืบสานศึกษาถึงปัญหาเหล่านั้น ถึงสาเหตุของการเกิดปัญหา เพื่อจะได้นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างถูกจุดและมีคุณภาพ ซึ่งจะต้องดำเนินการโดยชุมชนและห้องถิ่นบ้านน้ำดิน ในกระบวนการศึกษาสภาพปัจจุบัน ข้อนหลังไปสู่คิด และควรจะส่งเสริมพื้นฟูต่อไปในอนาคต ได้เปิดโอกาสให้องค์กรในห้องถิ่น ชุมชนและสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการสืบสานศึกษา ที่ก่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้ ภายใต้หลักการ คือ

1. การสร้างความตระหนักรู้ดีกับชุมชน โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการสืบสานศึกษา กีบกับ วัฒนธรรม ประเพณี ของบ้านน้ำดิน ที่ดำรงอยู่ ที่กำลังสืบทอดและที่สูญหายไป ว่ามีปัจจัยและสาเหตุจากสิ่งใดบ้าง เพื่อจะได้ส่งเสริม ปรับปรุง พัฒนาและแก้ไขปัญหานั้นๆ โดยทั้งชุมชนและสถานศึกษาร่วมมือกัน สืบสานศึกษาข้อมูลจากชุมชนบ้านน้ำดิน การใช้ภูมิปัญญาห้องถิ่น ประชัญช้าบ้าน เป็นแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

ทำให้เกิดการเรียนรู้ ที่สืบเนื่องจาก ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดความกระหนก และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีของตนเองร่วมกันพร้อมทั้งจัดทำเป็นเอกสารรายงานเป็นรูปเล่น

2. การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของบ้านน้ำดินที่ดึงงาน ควรค่าต่อการดำเนินอยู่ต่อไป หลังจากได้ข้อมูลต่าง ๆ จากการสืบสานศึกษาและนำเสนอต่อบุนชนบ้านน้ำดินและสาธารณะ ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อช่างวัฒนธรรมประเพณีอันดึงงานของบุนชนบ้านน้ำดินให้คงอยู่และสืบทอดต่ออนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ และสืบสานรักษาต่อไป เพื่อจะได้กำหนดให้เป็นวาระของบุนชนและท่องเที่ยวด้วย

3. การประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง รณรงค์ให้บุนชนมีความรักในบ้านเกิด รู้จักและเข้าใจวัฒนธรรม ประเพณีที่ดึงงาน ของบ้านน้ำดิน ไปประพฤติปฏิบัติ และสืบทอด รักษาให้คงอยู่อย่างยั่งยืน รวมไปถึง การจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับการสืบสานศึกษา วัฒนธรรม ประเพณีบ้านน้ำดิน และการถ่ายทอดความรู้เหล่า นั้นสู่เยาวชน จนถึงการสรุปเป็นองค์ความรู้ ของตนเองที่จะตัดสินใจเลือกใช้ในชีวิตจริงสืบไป

ดังนั้นทางบุนชน องค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น วัด และโรงเรียนวัดน้ำดินจึงได้พิจารณา_r่วมกันเห็นว่า ควรจะมีการสืบสานศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติความเป็นมา ของหมู่บ้านน้ำดิน ในแบบนี้ส่วนร่วมของบุนชนเพื่อการพัฒนาสู่การเรียนรู้ของบุนชนอย่างยั่งยืน

คำถามเพื่อการวิจัย

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบนี้ส่วนร่วมในการสืบสาน วัฒนธรรม ประเพณี ของบุนชน บ้านน้ำดินเป็นอย่างไร ?

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- เพื่อศึกษาร่วมกันข้อมูลการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี และพบทวนการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีที่ผ่านมาของบุนชนบ้านน้ำดิน
- เพื่อหาแนวทางที่จะการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบนี้ส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี

กลุ่มเป้าหมาย

- บุนชนบ้านน้ำดิน (หมู่ที่ 5 และ 10) ตำบลน้ำดิน อําเภอป่าชาัง จังหวัดลำพูน
- คณะครุ นักเรียน โรงเรียนวัดน้ำดิน
- วัดน้ำดิน
- องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำดิน

ขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะที่ 1 (8เดือน)

1. ประชุมคณะกรรมการ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและติดตามความคืบหน้าผลการดำเนินงาน เดือนละครั้ง
2. ประชุมเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินการตามโครงการร่วมกัน ระหว่างวัด โรงเรียน ชุมชน
3. ประชุมทำความเข้าใจการเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีที่ยังดำรงอยู่ ที่กำลังเสื่อม และที่สูญหายไป รวมถึงสาเหตุและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีบ้านน้ำดิน
4. รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น โดยการแบ่งงานรับผิดชอบเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น จากเอกสาร ตำรา การจัดเวทีเสวนา การเดินทางไปศึกษาดูงานจากต่างพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึกของทีมงานวิจัย
5. ประชุมวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชุมชน
6. จัดประชุมสรุปบทเรียนโครงการวิจัย
7. จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ ระยะที่ 1 (8 เดือน)

1. ชุมชน วัด และโรงเรียน เข้าใจวัตถุประสงค์และแนวทางในการดำเนินโครงการ
2. ได้ข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน โดยสามารถจำแนกเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ยังดำรงอยู่ ที่กำลังจะเสื่อม และที่สูญหายไป รวมถึงสาเหตุและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณี บ้านน้ำดิน
3. ชุมชน และผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ และตรวจสอบข้อมูลร่วมกัน
4. ได้บทเรียนการดำเนินงาน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระยะที่ 1
5. ชุมชนบ้านน้ำดินเกิดความตระหนักต่อการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามอย่างยั่งยืน
6. แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน บ้านน้ำดินที่จะนำไปดำเนินการต่อในระยะที่ 2

บทที่ 2

กระบวนการดำเนินการวิจัย

จากการรวมตัวกันครั้งแรก สิ่งที่ทีมงานวิจัยได้สนทนากันและสอบถามความคิดเห็นของชาวบ้านในนาประชุมร่วมกัน ณ โรงเรียนวัดน้ำดิน เมื่อ พ.ศ. 2547 เพื่อวางแผนในการวางแผนการพัฒนาหมู่บ้านน้ำดิน และพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนวัดน้ำดิน พบว่า ทางหมู่บ้านน้ำดินนั้น มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน เคยมีชนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามหล่อขึ้น แต่ейчасนรุ่นหลังไม่ทราบ บางอย่างก็กำลังจะถูกลืม ซึ่งสร้างความประท้วงวิตก ของผู้สูงอายุในหมู่บ้านเป็นอย่างซึ้ง ท่านเหล่านั้นได้บรรยายว่า หากทิ้งไว้เป็นเวลาเนินนานไปอีก เยาวชนรุ่นหลังนั้นจะไม่ทราบ แนวทางในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง นุ่งแต่จะรับวัฒนธรรมที่มาจากการต่างด้านต่างๆ ขาดการสืบทอด จากผู้รู้อย่างแท้จริงไป จนอาจจะทำให้เด็กนั้นไม่มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

ทาง โรงเรียนวัดน้ำดิน ก็มีความนุ่งนั่นที่จะปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ตามแนวทางของพ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2544 แต่ก็ไม่มีแหล่งข้อมูลที่จะนำมาอ้างอิง เพื่อจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่สมบูรณ์ได้ จึงได้นำเรื่องนี้เข้าหารือกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนวัดน้ำดิน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ปกครองนักเรียน ทุกฝ่ายเห็นพ้องกันในการที่ควรจะมีเอกสารหรือหลักฐานที่ให้เยาวชนและชาวบ้านน้ำดินได้เรียนรู้ร่วมกัน

จุดนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่คณะกรรมการหันมือให้กับนักวิจัยท้องถิ่นที่สมัครใจ ทั้งจากครูโรงเรียนวัดน้ำดิน จำนวน 10 คน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน ผู้แทนทางศาสนา จำนวน 2 คน ผู้แทนแม่บ้าน จำนวน 4 คน ผู้ใหญ่และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 6 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวัดน้ำดิน จำนวน 4 คน นักวิจัยห้องถิ่น จำนวน 7 คน หัวหน้าโครงการ 1 คน รวม 39 คน

คณะกรรมการหันมือให้กับนักวิจัยท้องถิ่นที่สมัครใจ ทั้งจากครูโรงเรียนวัดน้ำดิน จำนวน 10 คน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน ผู้แทนทางศาสนา จำนวน 2 คน ผู้แทนแม่บ้าน จำนวน 4 คน ผู้ใหญ่และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 6 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวัดน้ำดิน จำนวน 4 คน นักวิจัยห้องถิ่น จำนวน 7 คน หัวหน้าโครงการ 1 คน รวม 39 คน

โครงการได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ในเดือนสิงหาคม 2548 ทุกคนจึงกระตือรือร้นในการทำงานมีการแบ่งบทบาทความรับผิดชอบในคณะกรรมการ นอกจากนักศึกษาแล้ว ยังมี 1) ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 2) วิถีชีวิต 3) โบราณสถานและวัตถุ 4) ชีวชีวภาพ 5) อาหารและยา และ 6) เครื่องแต่งกาย เมื่อเก็บข้อมูลรายครุ่นแล้วนำมายังครรภ์ร่วมกัน โดยคณะกรรมการหันมือให้ชุมชนเป็นฝ่ายตรวจสอบและเดินเต็มข้อมูล

โดยมีกระบวนการค่าแนวโน้มโครงการวิจัยดังนี้

1. การประชุมคณะกรรมการเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ร่วมกันหาแนวทางการค่าแนวโน้ม และเป็นการติดตามความเคลื่อนไหวการค่าแนวโน้ม ซึ่งมีการจัดประชุมคณะกรรมการทุกวันอาทิตย์สุดท้ายของเดือน ทำให้เห็นความคืบหน้าของการทำงาน ทราบปัญหาและหาแนวทางการแก้ไขร่วมกัน

2. ประชุมร่วมระหว่าง วัด โรงเรียน ชุมชน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์และแนวทางการค่าแนวโน้มการตามโครงการ

3. การหารือการเก็บรวบรวมข้อมูล ในวันที่ 24 สิงหาคม 2548 คณะทีมงานวิจัยหมู่บ้านน้ำดิน จำนวน 40 ท่าน ได้เข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อทำการวิจัยเรื่อง โครงการ การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี เพื่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านน้ำดิน ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ ที่ประชุมนิยมติดคัดเสือกหัวข้อการศึกษาวิจัยอย่างหลากหลาย ดังนี้

- ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- วิถีชีวิต
- โบราณสถานและวัตถุ
- ชีวิตชุมชนประเพณี
- อาหารและยา
- เครื่องแต่งกาย

และมอบหมายการกิจในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 6 ทีมเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่คนได้รับผิดชอบ

4. การค่าแนวโน้มการเก็บข้อมูล ผู้รับผิดชอบหลักแต่ละประเด็นประชุมวางแผนการเก็บข้อมูลของตน เอง และแบ่งบทบาทหน้าที่ภายในกลุ่ม ในการหาข้อมูลผู้รู้ แหล่งรับข้อมูล เพื่อตามลงไปเก็บข้อมูลรายละเอียด อีกครั้งหนึ่ง การเก็บข้อมูล มีทั้งการใช้แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มบ่อย ประมาณ 4-5 คน และการศึกษาจากเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ที่พบในชุมชน และเอกสารภายนอกที่สามารถนำมาอ้างอิงได้

5. นำเสนอต่อที่ประชุมเดือนละครั้ง (เวทีประชุมคณะกรรมการ) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน และรายงานความก้าวหน้าของโครงการต่อที่ประชุมเป็นระยะ ๆ

6. การเข้าร่วมแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่น ๆ คือ “หัววัดงานวิจัย” จำนวน 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ณ บ้านล้อง-หนองหอย ตำบลป่าชา อำเภอป่าชา จังหวัดลำพูน และครั้งที่ 2 บ้านประดู่ป่า ตำบลประดู่ป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนร่วมกับโครงการวิจัยทั้ง 2 โครงการ คือ โครงการ “ชีวิตชุมชนของกับกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบนี้ส่วนร่วมของชุมชนบ้านล้อง ตำบล ป่าชา อำเภอป่าชา จังหวัด ลำพูน ระยะที่ 1” และ โครงการการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนวัดประดู่ป่า ตำบลประดู่ป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรื่องความสำเร็จ ผลการค่าแนวโน้มกิจกรรม ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคในการค่าแนวโน้ม และแนวทางในการค่าแนวโน้มในช่วงต่อไป จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทำให้เห็นกระบวนการ บทเรียนของแต่ละโครงการ ซึ่ง

สามารถนำความรู้ บทเรียนที่ได้มาปรับใช้ในการดำเนินโครงการของบ้านน้ำดิน ที่สำคัญเป็นการให้กำลังใจ ชี้งกันและกัน และเป็นการสร้างแรงกระตุ้นให้คณะวิจัยกลับมาพัฒนางานของตนเอง ต่อไป

7. การสรุปบทเรียนการทำโครงการวิจัยระยะที่ 1 เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม ให้กับชุมชน ได้รับรู้ความเป็นนา วัฒนธรรมวิถีชีวิตของบ้านน้ำดิน รวมทั้งเป็นการตรวจสอบข้อมูล และเติม เดิมข้อมูลให้มีความถูกต้องและซัดเจนมากขึ้น

8. การจัดทำรายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1

แผนการดำเนินงานระยะที่ 1 (ตามที่ได้เสนอในโครงการ)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. ประชุมคณะกรรมการ	เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันใน แนวทางการดำเนินงาน เพื่อติดตามความคื้อตื้น ให้การ ดำเนินงาน	คณะทำงานมีความเข้าใจตรงกันและได้ แนวทางในการดำเนินงานร่วมกัน
2. ประชุมร่วมระหว่าง วัด โรงเรียน ชุมชน เพื่อชี้แจงให้ความเข้าใจในวัตถุ ประสงค์และแนวทางการดำเนินการตาม โครงการ	เพื่อสร้างความเข้าใจ ร่วมกัน ของคณะทำงาน ในพื้นที่ และคณะกรรมการ	คณะทำงานเกิดความเข้าใจในวัตถุ ประสงค์และแนวทางการการดำเนินงาน
3. การศึกษาวัฒนธรรมในวัฒนธรรมชุม ชนที่ดำรงอยู่ กำลังเสื่อม สูญหายไป		
3.1 การประชุมที่ความ เข้าใจการเก็บข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับ วัฒนธรรม ประเพณี	เพื่อให้คณะทำงานรู้ และเข้าใจ แนวทางการทำงาน	คณะทำงานเกิดความรู้ความเข้าใจในแนว ทางการทำงานและสามารถเก็บข้อมูล
3.2 การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น โดยการ แบ่งงานรับผิดชอบเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ	เพื่อให้คณะทำงานรู้และเข้าใจ แนวทางการรวบรวมข้อมูล	มีข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีบ้านน้ำดิน
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นหมวด หมู่และซัดเจนมากขึ้น	ได้สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล
3.4 ตรวจสอบบททวนข้อมูลร่วมกับ ชุมชน	เพื่อแลกเปลี่ยน เพิ่มเติม ตรวจ สอบข้อมูลร่วมกับชุมชน	มีการแลกเปลี่ยน เพิ่มเติม ตรวจสอบข้อมูลร่วมกัน ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง ซัดเจนมากขึ้น
4. สรุปบทเรียน โครงการวิจัย	เพื่อติดตามประเมินผลจากการ ดำเนินงาน รับทราบปัญหา อุปสรรค ร่วมกัน วางแผน การดำเนินงาน และได้แนวทางการ ดำเนินงานในช่วงต่อไป	รับทราบปัญหา อุปสรรค ร่วมกัน วางแผน การดำเนินงาน และได้แนวทางการ ดำเนินงานในช่วงต่อไป
5. การจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน	เพื่อจัดทำรายงานผลการดำเนิน งาน	รายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ 1

กรอบคิดโครงการวิจัย

บ้าน
วัด
โรงเรียน

รวบรวม/สืบค้น/เสาะหา

- ที่สูญหาย
- กำลังเสื่อมสภาพ
- ที่ยังคงอยู่
- ประวัติศาสตร์ชุมชน
- วิถีชีวิต(การอยู่ การกิน..การแต่งกาย) -
- โบราณสถาน โบราณวัตถุ
- ศิลปวัฒนธรรม
- ชีดชอยประเพณี
- ความรู้ภูมิปัญญา
- ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

อนุรักษ์รักษา พื้นฟู และสืบทอด

- นำกลับมาปรับใช้ วิถีชีวิต...
- หลักสูตรห้องถิน ของโรงเรียน และชุมชน
- แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

บทที่ 3

ประวัติศาสตร์และข้อมูลทั่วไปบ้านน้ำดิน

ประวัติบ้านน้ำดิน

ในอดีตการล่าน้ำแล้ว เมื่อประมาณปี พ.ศ.2410 ตอนนั้นบริเวณที่เป็นหมู่บ้านน้ำดินแห่งนี้ยังเป็นป่าดงดิบที่มีลานกว้างของกุ่มแม่น้ำปิงทางด้านฝั่งตะวันออก เดิมไปด้วยสัตว์ป่านาๆ ชนิด เช่น ไก่ป่า หนานป่า กระต่าย เสือ หนี เตี๊ย(ฟัน) และหมูป่า เป็นต้น หน้าเดิมก็อุบัติสมบูรณ์ไปด้วยทุ่งหญ้า เพราะน้ำทั่วไปหล่อคลอทั่งปี จึงได้มีผู้คนซ่อนน้ำเอาฝุ่นร้อนและความมลภาวะล้างกันแทนน้ำเสมอ โศบนาจากดินอื่นๆ ที่โภคภัยกัน หรือห่างไกลไปบ้าน ครั้งแรกก็ได้นำเอาวัสดุมาล้างพักแรมกันอยู่เป็นแห่งๆ นานเข้าแต่ละแห่งก็จะปลูกกระท่อนไม้ขาตีหกบกวนหลบฝนหลบแดด แต่นอนพักบ้าง ต่อมาก็ได้พานเอาทั้งกระยา ถูกหลาน มาพักอยู่ด้วย และได้ลงมือบุกเบิก แผ้วถางป่าดงดิบแห่งนี้ซึ่งเคยเป็นที่อยู่ของพวงสัตว์ป่าทั้งหลาย เพื่อทำการเพาะปลูกข้าวและพืชผักสวนครัวไว้กินเป็นอาหาร โดยไม่ต้องเดินทางกลับไปเอาข้าวและอาหารมาจากที่บ้านเดิมอีก เพราะเป็นการเสียเวลา คนในสมัยนั้นส่วนใหญ่เป็นคนของ มีภาษาและวัฒนธรรมวิถีชีวิตริบล้ำกัน การปลูกกระท่อนก็จะทำแบบกล้ายกัน คือหลังคานุ่งด้วยหญ้าคาหรือใบตองซึ่ง ส่วนฝ่าและพื้นก็จะทำด้วยไม้ฝ่าก คือเอาไม้ไผ่มาสับแล้วแผ่ออกไปทำเป็นฝ่าและพื้นฝ่า ในสมัยนั้น ได้มีชาวบ้านเริ่มเข้ามาอาศัยอยู่เพียง 9 ครอบครัวหรือ 9 หลังคานเรือนเท่านั้น ทั้งหมดนี้ ต่างคนต่างมาจากการลักลอบ ผู้บุกเด่าพอจะจำชื่อได้ดังนี้คือ

1. พ่อเต่าสุริยา ถุยวารี	2. พ่อท้าวขัน วังธิบอง
3. พ่อดา คำดังข้าว	4. พ่อน้อยหล้า ถุคันต่อง
5. พ่ออ้าบ (ปะล่อง) ไชยวารี	6. พ่อเต่าขา สอนปันดิ
7. พ่อเต่าอ้าย เปี้ยสินธุ	8. พ่อเต่าหนานวัง (จำนำสกุลไม่ได้)
9. พ่อหลวงยู่ ถุยวารี	

นอกจากข้อมูลที่ได้มาในลำดับแรกนี้ ต่อมา จากการศึกษาและสำรวจทางโบราณคดีจากผู้เชี่ยวชาญและผู้รู้อีกหลายๆ แห่งด้วยกัน แล้วนำมาประดิษฐ์ต่อเข้าด้วยกัน ก็มีข้อมูลที่ตรงกัน และเด็กต่างกันออกไปบ้านโดยเนิน ซึ่งของบุคคลที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่เป็นกุ่มแรกนั้น คงจะต้องนำมารังไว้เพื่อเบริกน เทบบงให้ท่านได้รับรู้ไว้ดังนี้

1. ครอบครัวแรก มาตั้งอยู่บริเวณเขตของบ้านน้ำดินหลังตรงบริเวณบ้านของคุณเจริญ คุณชุมพร คำปั้นัญญา ที่หน้าวัดน้ำดินในปัจจุบัน ได้แก่ ครอบครัวของ พ่อเต่าสุริยา แม่เต่าโนนก ถุยวารี อพยพมาจากบ้านถ่องข้าวโนย ท่านมีช้างและมีวัวล้างด้วย ครอบครัวนี้มีลูก 8 คน เป็นชาย 3 เป็นหญิง 5 คนดังนี้
ถุกผู้ช่วยคือ 1. ลุงเอิน 2. พ่อหนานหมื่น 3. ตุ้ลุงก้า (อดีตเจ้าอาวาสวัดน้ำดินลำดับที่ 2)
ถุกผู้ช่วยคือ 1. แม่หลวงวรรณ คำปั้นัญญา 2. แม่นา 3. แม่บัว 4. แม่ป้า 5. แม่แก้ว

2. ครอบครัวที่ 2 ครอบครัวของพ่อแม่ผู้ป่วย ปันวารี อพยพมาจากบ้านชาวข้าวเหนียว ท่านนี้ถูกเพียงคนเดียว คือ พ่อหนานปั่น ปันวารี เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านเรือนของพ่อปั่น แม่วันคูลช์ ปันวารี

3. ครอบครัวที่ 3 ครอบครัวของพ่อท้าวขัน ปันวารี (อีกแห่งง่าวยังว่า วังชิยอง) อพยพมาจากบ้านชาวข้าวเหนียว มีสูก 5 คน เป็นชาย 3 คน เป็นหญิง 2 คน คือ

สูกผู้ชายคือ 1. พ่อแม่น้อยบุญ 2. พ่อขอ 3. พ่อน้อยคำ

สูกผู้หญิงคือ 1. แม่สา 2. แม่ปืน

4. ครอบครัวที่ 4 ครอบครัวของพ่อแม่อ้าย(ปะล่อง) ไชยวารี อพยพมาจากบ้านชาวข้าวเหนียว มีสูกด้วยกัน 7 คน คือ เป็นชาย 4 คน เป็นหญิง 3 คน ดังนี้

สูกผู้ชาย คือ 1. อุ่งโท่น 2. อุ่งน้อยทุน 3. อุ่งมณฑ์ 4. อุ่งเมือง

สูกผู้หญิง คือ 1. แม่ห่วงแวง 2. แม่คำ 3. แม่อ้าย

เข้ามาตั้งบ้านอยู่ตรงบริเวณบ้านของลุงดา แม่จันทร์ ในปัจจุบันนี้

5. ครอบครัวที่ 5 ครอบครัวของพ่อแม่น้อยเรือน แม่อินแก้ว กาวารี อพยพมาจากบ้านชาวข้าวเหนียว มีสูก

8 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 4 คน ดังนี้

สูกผู้ชาย คือ 1. พ่อน้อยชู 2. อุ่งหล้า 3. พ่อหนานดุ่น 4. อุ่งอินคำ

สูกผู้หญิง คือ 1. แม่นี 2. แม่แสงคำ 3. แม่น่า 4. แม่คำปืน

เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ตรงบริเวณบ้านของพ่อแสงเมือง แม่บัวเรียว ปันวารี ในปัจจุบันนี้

6. ครอบครัวที่ 6 ครอบครัวของลุงน้อยผืน แม่ป่า (จำนำสกุลไม่ได้) อพยพมาจากที่ใดผู้เล่าก็จำไม่ได้ มีสูกด้วยกัน 4 คน คือสูกชาย 2 คน สูกหญิง 2 คน ดังนี้

สูกผู้ชาย คือ 1. อุ่งน้อยคำ(ป่า) บ้ำบไปอยู่บ้านหล่ายแก้ว 2. อุ่งใจ

สูกผู้หญิง คือ 1. แม่ปัน 2. แม่ปี่

เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ตรงบ้านพ่อหนานหวัน แม่สัน ชาบเนื้อข ในปัจจุบัน

7. ครอบครัวที่ 7 ครอบครัวของลุงน้อยชาว (จำนำสกุลไม่ได้) ลุงน้อยชาว มีลูกดีเป็นพี่ เนยของลุงน้อยพื้น อพยพมาจากที่ใดผู้เล่าจำไม่ได้ มีลูกสาวอยู่ 2 คน คือ

1) แม่ห่วงนำ คำปัญญา (ปัจจุบันอายุ 104 ปี พ.ศ.2548 ขังมีชีวิตอยู่) เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กันพ่อน้อยพื้น แม่ป่า

2) แม่ห่วงจันทร์

8. ครอบครัวที่ 8 ครอบครัวของพ่อหลง(โก้ง) วังชิยอง อพยพมาจากบ้านแม่สันป่าแครด มีสูก 6 คนด้วยกัน เป็นชาย 5 คน เป็นหญิง 1 คน คือ

สูกผู้ชาย คือ 1. พ่อน้อยทา 2. พ่อนมุ 3. อุ่งมา 4. ตีลุงสิงห์(แม้ว) 5. พ่อน้อยแก้ว

สูกผู้หญิง คือ 1. แม่ป้อ

เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ตรงบ้านกับภาคแดงของแม่ห่วงทอง เกี๊ยะงค์ในปัจจุบัน

9. ครอบครัวที่ 9 ครอบครัวของสุงตา แม่ແpong ชาญน้อย อพยพมาจากบ้านจางข้าน้อย มีลูก 9 คน เป็นชาย 7 คน หญิง 2 คน คือ

ลูกผู้ชาย คือ 1. พ่อหนานหลวงเทพ 2. พ่อหนานคุณ 3. พ่อหนานนวล 4. พ่อน้อยคำ(ແpong)
5. พ่อหนานดั่น 6. จำชื่อไม่ได้ 7. พ่อหลวงวัง(กำนันวัง)

ลูกผู้หญิง คือ 1. แม่เงิน 2. จำชื่อไม่ได้

(การศึกษาประวัติศาสตร์ค่างๆ นั้นข้อมูลนี้มีการปรับเปลี่ยนไปอื่นๆ เนื่องจากความหลักฐานและเวลา แต่ยังไงก็ตาม ท่านผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่ครั้งก่อนนั้นก็จะเข้ามาอยู่ในลำดับที่ใกล้เคียงกัน อาจมีการจำที่สับสนกันบ้างก็เป็นได้)

ในตอนนั้น จากหมู่บ้านย่อนฯ แห่งนี้ออกไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ห่างออกไปประมาณ 10-11 กิโลเมตร เจ้าของผู้นี้วิเคราะห์ได้ด้วยความเชื่อใจว่า ทางทิศตะวันออกไป ได้ไปพบกับลำห้วยสาขาหนึ่ง มีน้ำไหลเป็นลำธารขาว และมีเนินเดียวๆ อยู่บริเวณแห่งนั้น (ปัจจุบันคือบริเวณของดอยไก่เขี้ย) ลำห้วยที่พนได แยกออกเป็นสองสาขา หลักๆ ดอยพนได ไหลล่องไปทางทิศใต้ ส่วนอีกสาขาหนึ่ง ไหลลงมาบรรจบกับลำห้วยน้ำดิน ลำห้วยนี้ มีน้ำใส่ไหลเย็นตลอดฤดูหนาว ผู้คนออกไว้ว่า บางแห่งเป็นแห่งน้ำวน บางแห่งเป็นธรรมน้ำตกเดียว บางจุดมีความลึกและน้ำไหลเชี่ยวมาก ลำห้วยนี้หลาภูที่มีน้ำวน น้ำเชี่ยวและน้ำวนติดกันสู่ชั้งล่าง จึงมีคนเรียกชื่อบ้านตามลักษณะของน้ำในลำห้วยว่า “บ้านน้ำดิก”

ในขณะนั้นตามลักษณะภูมิศาสตร์แห่งพื้นที่นั้นบัวเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์มาก เพราะธรรมชาติยังไม่ได้ถูกมนุษย์เราสร้างกันคุกคามและทำลายไปอย่างช้าๆ โดยไม่รู้ตัว ดังคำกลอนบทหนึ่งที่ว่าไว้ดังนี้

มีน้ำใส่ไหลกว้าง	ลันติ่ง	อุดมยิ่งเหล่าปูปลา	มังคลาโภน
ทุกฤดูกาลหัวych	ช่วงประโลม	ดังคึกโกรนน้ำไหลผ่าน	ค่านภูมา
บางแห่งดิกบางแห่งวน	ลงน้ำ	ล้วนเป็นจริงธรรมชาติ	สะอาคดา
ไครประสนพนเห็น	เข็นอุรา	เรียกบานว่าน้ำดิกบ้าน	รินธารเห็น

ต่อมาภายหลัง ชื่อนี้จึงค่อขึ้น เพื่อเป็นเปลี่ยนไปเป็นบ้านน้ำดิน ตามสภาพของลำน้ำในหัวych เพราะระบบหลังลำห้วยเริ่มต้นขึ้นและลดความเชี่ยวลงไป ทำให้น้ำในหัวychมีความใสยิ่น ชุมชน่่าตกลงทั้งปี มองดูเหมือนกับน้ำที่ยังไม่ได้ต้นคือน้ำดิน จึงพากันขนานนามบ้านเสียใหม่ว่า “บ้านน้ำดิน” หรือบางคนก็เรียกว่า “บ้านหัวยน้ำดิน” ก็ยังมีอยู่บ้างในสมัยก่อน

หมู่บ้านเริ่มขยายกว้างออกไปตามกาลเวลา มีพากฏาติที่น่องของคนที่เข้ามาตั้งรกรากอยู่ก่อนได้เดินทางมาสนับสนุนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ สมัยนั้นบ้านเมืองยังไม่เจริญ ถนนทางก็ยังไม่มี บางปีเกิดเหตุภัยธรรมชาติ หรือน้ำท่วมรุนแรง ดังคำโบราณว่า “เกิดชาวยากหมากแพง” ชื่น คานไนหมู่บ้านบางคนได้ออกเดินทางไปขอทานถึงหมู่บ้านอื่นๆ ก็มีบ้างหลายครั้ง

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2430 ได้มีประชากรของบ้านน้ำดินเพิ่มขึ้นมาอีก 41 หลังคาเรือน ผู้ที่เข้ามาอาศัยตั้งถิ่นฐานอยู่ ส่วนใหญ่จะเป็นคนพื้นเมืองที่มีลักษณะภูมิธรรมที่เป็นของตนเอง ที่เรียกว่า “คนย่อง” นั้นเอง ส่วนมากก็จะเป็นพวกรุกหลาบของคนของที่ถูกพาราเจ้ากา ภะเจ้าเมืองเชิงใหม่(ขณะนั้นได้เข้ามาครอง)

แลและปักกรองเมืองลำพูนของเราด้วย เพราะเป็นช่วงที่ขาดเจ้าเมือง) ได้มีบัญชาให้ไปภาครัตตันເອາຄນมาจากเมืองของ ในเขตคุ่นน้ำของของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2348 ซึ่งประกอบไปด้วย คุณของ คุณลือ คุณเงิน ที่อาศัยอยู่ในลุ่มน้ำแม่น้ำของ แม่น้ำลือและแม่น้ำเงิน ในวันแฉวันสิบสองปีน้ำอันเป็นอาทิตย์ที่อยู่ดังเดิม ในประเทศไทย

ต่อมาได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้นมาครั้งแรก ชาวบ้านได้เลือกอาพ่อหนานปิง โพธรา (เป็นภาษาของนักจะเรียกว่าปิงนั่นเอง) ขึ้นเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ครั้นหมวดสมัยของพ่อหนานปิงแล้ว บ้านน้ำดินได้ตั้งให้พ่อหนานวัง ชาญน้อย ขึ้นเป็นผู้ใหญ่บ้าน และต่อมาก็ได้คัดเลือกให้เป็นพ่อกำนันวังของตำบลล้าน้ำดิน ก่อนที่จะมาถึงสมัยของพ่อกำนันขาว ของบ้านໄร่คง ต่อมาก็คือพ่อกำนันแก้วของบ้านหนองผ้าขาว

ทุกครอบครัวที่เข้ามาอาศัยอยู่ในถิ่นนี้ ส่วนแต่บ้านถือศาสนาพุทธทั้งสิ้น แต่บังขัดวัด ที่จะมีไว้ทำบุญ ตามประเพณีดังเดิม ขาดสิ่งที่เป็นที่พึ่งทางใจอันเป็นสิ่งบีบเหนี่ยวและเป็นสูญญารวมแห่งความศรัทธา จึงได้คิด ให้รีบัติที่จะสร้างวัด โดยมีพ่อหลวงบุญ คุณวารี(บางท่านบอกว่า ปันวารี หรือ คุณยารี ก็มี) เป็นแกนนำพาภันสร้าง วัดขึ้น เมื่อปีกุล หรือปีไก่ ตรงกับ พ.ศ. 2430 โดยสร้างวัดในเนื้อที่ทั้งหมด 6 ไร่เศษ ซึ่งเป็นที่ดินของพ่อ เต่าอ้าย(ข้าบปะลอง) ไซบัวรี ครั้งแรกสุดนั้นผู้เด่นบอกว่า ชาวบ้านได้รีบัติที่เป็นอารามก่อนตรงบริเวณด้าน โพธิ์ที่บ้านหัวย้อ อีกต่อหนึ่ง ต่อมารู้สึกว่าอารามจะอยู่ไกลไปจึงได้ขยามาสร้างอยู่ในที่ดินของพ่อเต่าอ้าย(ปะลอง) ไซบัวรี ตรงวัดน้ำดินในปัจจุบันนี้ ดังมีรายงานของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นเจ้าอาวาสของวัดน้ำดินตาม คำดับดังนี้

1. ตีสูงก่านหรือก่าง (มาจากที่อื่นโดยผู้เล่าทำไม่ได้ มาเป็นเจ้าอาวาสท่านแรกของวัดน้ำดิน)
2. ตีสูงก่า (เป็นสูกของพ่อเต่าอ้าย กับแม่โน่น กุญแจรี มีศักดิ์เป็นน้าของพ่อหนานเจ้า คำปัญญา)
3. ตีหัวหลวงเทพ (พ่อหนานหลวงเด็บ(เทพ) ชาญน้อย)
4. ท่านพระครูภิเศกเดชหรือดีหัวหลวงไทย (พ่อหนานหลวงไทย พงศ์แห่ง)
5. ท่านพระครูสุนทรสิทธิธรรม (เจ้าอาวาสวัดน้ำดินบูรปัจจุบัน)

ส่วนการเริบัติที่ดินบ้านน้ำดินน้อยหรือน้ำดินหมู่ที่ 6 นั้น ผู้เด่นบอกว่าครั้งแรกผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่ที่ทาง เขตตอนใต้ของบ้านน้ำดินส่วนใหญ่จะมาจากบ้านหนองเงือก ที่พ่อจะทำได้มีดังนี้

1. ครอบครัวของพ่อน้อยดี หมื่นอักษร
2. ครอบครัวของแม่หลวงเมือง หมื่นอักษร (มีศักดิ์เป็นน้องของพ่อน้อยดี หมื่นอักษร)
3. ครอบครัวของพ่อหนานแก้ว หมื่นอักษร
4. ครอบครัวของพ่อหนานปิง (จำนวนสกุลไม่ได้)
5. ครอบครัวของพ่อเต่าอูป แม่วันดี (จำนวนสกุลไม่ได้)
6. ครอบครัวของพ่อเต่าน้อยบุน (จำนวนสกุลไม่ได้)
7. ครอบครัวของพ่อหนานสุข นันทนัก (ตอนหลังจะมีการสะกดมาเป็นนันพนดหรือนันพัก ก็มี) ครอบครัวนี้อพยพมาจากบ้านหวาย
8. พ่อเต่าน้อยหมุน (จำนวนสกุลไม่ได้)

และบังเอิญทางครองครัวที่ทายอหันเข้ามาแฝ่ว่างทำท่าไว้ที่นาปุกบ้านทำนาหาภินตามสองฝั่งฟากของน้ำห้วยอันอุดมสมบูรณ์ แต่ผู้เล่าทั้งหลายจดจำชื่อมิได้ทั้งหมด

ครั้นนิหนูบ้านใหม่เกิดขึ้นใหญ่โตตามลำดับ ก็ได้มีการคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านขึ้นมาปกครองดังต่อไปนี้

- ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ พ่อหลวงน้อยฟ้า (จำนำสกุลไม่ได้)
- ผู้ใหญ่บ้านคนที่สองคือ พ่อหลวงหนานหมื่น ฤกุวารี
- ผู้ใหญ่บ้านคนที่สามคือ พ่อหลวงมณฑุ หมื่นอภัย

บ้านน้ำดินน้อยได้อาศัยน้ำห้วยของห้วยหมาผีและห้วยคงพ่อบ้าน ซึ่งมีน้ำที่อุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปี แม้แต่หน้าฤดูแล้งก็มีได้เทือดแห้งหายไปเลย ได้อาศัยสายน้ำห้วยในการทำการเกษตรและหล่อเลี้ยงบ้าน ตลอดมา บ้านน้ำดินจึงได้เกิดขึ้นเป็นสองหมู่บ้าน ที่ทุกคนนักจะเรียกกันจนติดปากว่า “น้ำดินหลวง” กับ “น้ำดินน้อย”

ลำดับของผู้ปกครองหมู่บ้านหรือผู้ใหญ่บ้านของบ้านน้ำดินมีดังนี้

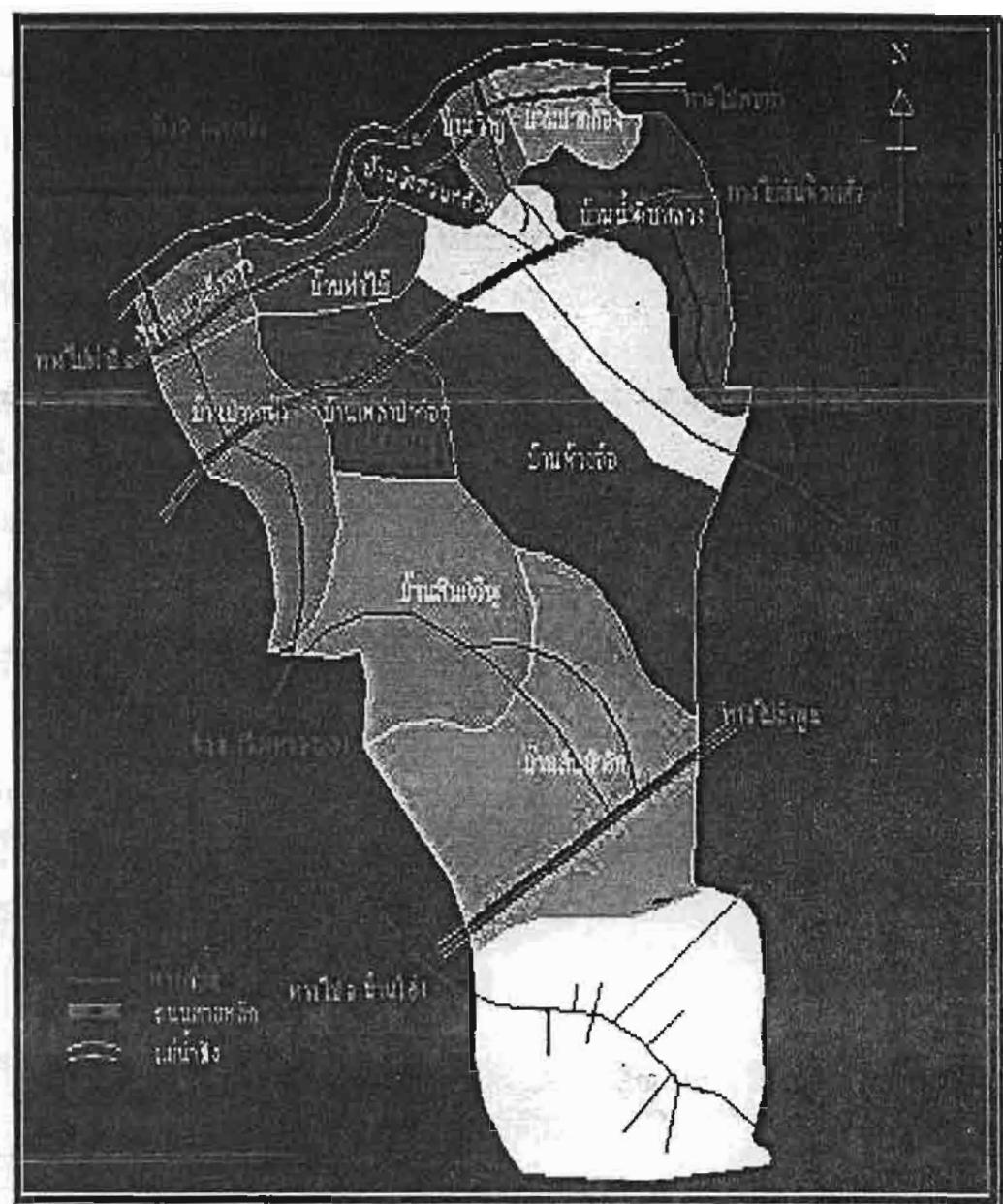
บ้านน้ำดินน้อยหมู่ที่ 6

- พ่อหลวงน้อยฟ้า (จำนำสกุลไม่ได้)
- พ่อหลวงหนานหมื่น ฤกุวารี
- พ่อหลวงมณฑุ หมื่นอภัย
(พ่อของพ่อขอมจันทร์ ชาญน้อย)
- พ่อหลวงปืนแร้ว เหล็กกันทา
- พ่อหลวงบุญธรรม ปืนวารี
- พ่อหลวงประพันธ์ อุ่นโพธิ์(คนปัจจุบัน)

บ้านน้ำดินหลวงหมู่ที่ 7

- พ่อหลวงหนานปิง โพษรา
- พ่อหลวงหนานวังหรือพ่อกำนันวัง ชาญน้อย
- พ่อหลวงศรีคำ อุปันนท์
- พ่อหลวงทองใบ ชาญน้อย
- พ่อหลวงเนตรคำ หมื่นอภัย
- พ่อหลวงเฉลิม เปี้ยงค์
- พ่อนานบุญหลวง ธรรมบันนเก้ว(รักษาการแทน)
- พ่อหลวงมจคล หมื่นอภัย (ได้รับเลือกตั้งสมัยแรก)
- พ่อหลวงมจคล หมื่นอภัย (ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 2)
- พ่อหลวงเกรียงไกร ชาญน้อย (คนปัจจุบัน)

แผนที่ตำบลน้ำดิน อําเภอป่าชาง จังหวัดสำราญ

ข้อมูลพื้นฐาน

1. หมู่ที่ 6 บ้านน้ำดินน้อย ตำบลน้ำดิน อําเภอป่าชาง จังหวัดลำพูน

ที่ดัง

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านน้ำดินหลวง ตำบลน้ำดิน อําเภอป่าชาง จังหวัดลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านหัวข้อ อําเภอป่าชาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านแม่อาจ หมู่ที่ 3 ตำบลครุจีดี อําเภอป่าชาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านวังกู่ และบ้านวังสวนกสีวิช ตำบลน้ำดิน อําเภอป่าชาง

จำนวนเนื้อที่

มีเนื้อที่ประมาณ 1,550 ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำและที่ราบสูง ป่าไม้ มีลำห้วยตัดผ่านหมู่บ้าน เดิมที่นี่น้ำไหลคลองปี แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว

ลักษณะการปกครอง

ผู้ใหญ่บ้าน นายประพันธ์ อุ่นโพธิ์

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1. นายวินถ ผางวารี

2. นายอุคม ปันวารี

สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

1. นายสวนศักดิ์ นันพนัด

2. นายหน่อแก้ว พรมปัน

จำนวนประชากร

จำนวนครัวเรือน	235 ครัวเรือน
ประชากรชาย	407 คน
ประชากรหญิง	398 คน
รวม	805 คน

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำสวนล้าไป รองลงมา ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ ตัดเบ็ดเสื้อผ้า และรับจ้างทั่วไป

สภาพทางสังคม

การศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา 1 แห่ง
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง

สถานบันและองค์กรทางศาสนา

คริสต์ 1 แห่ง

ศาสนเจ้า 1 แห่ง

สาธารณสุข อัตราภัยและไข้สั่นระดับน้ำ 85 %

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สถานีตำรวจน้ำ 1 แห่ง

กอุ่นอาสาสมัคร 1 กอุ่น

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม บ้านน้ำดินน้อยห่างจากอุบลราชธานี 20 กิโลเมตร ถนนส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยาง ถนนภายในซอยเป็นถนนลูกรัง

การไฟฟ้า

โทรศัพท์สาธารณะ 2 แห่ง
จำนวนครัวเรือนที่มีโทรศัพท์ในบ้าน 198 ครัวเรือน

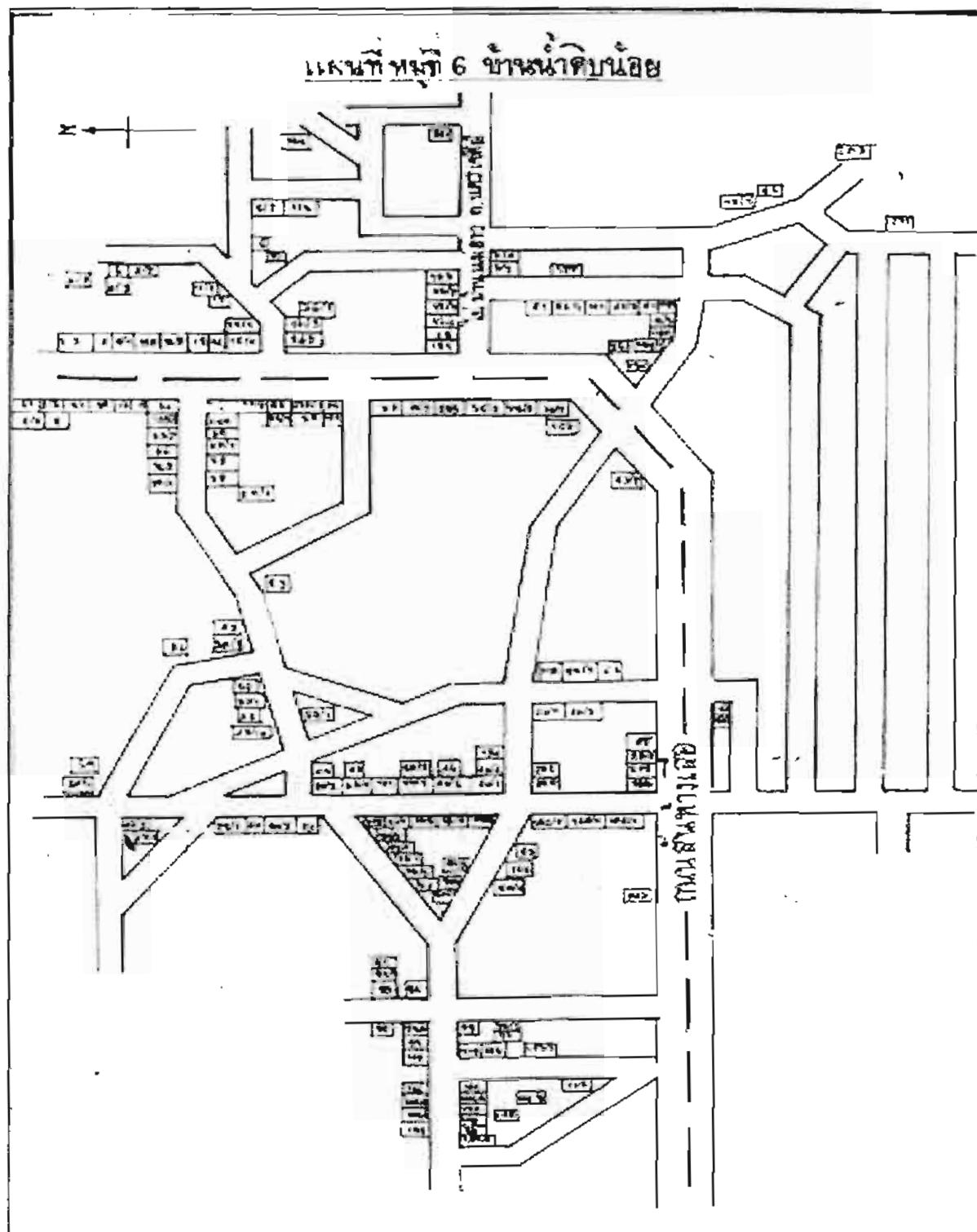
การไฟฟ้า

จำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ 236 ครัวเรือน

การประปา

มีการใช้ทั้งน้ำประปา และน้ำบาดาล

แผนที่หมู่บ้านน้ำดินน้อย

2. หมู่ที่ 7 บ้านน้ำดินหลวง ตำบลน้ำดิน อําเภอป่าชาง จังหวัดลำพูน

ที่ดิน

ทิศเหนือ	ติดต่อกัน	บ้านไร่คง ตำบลน้ำดิน อําเภอป่าชาง จังหวัดลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อกัน	บ้านน้ำดินน้อย ตำบลน้ำดิน อําเภอป่าชาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกัน	บ้านแม่อ่าว ตำบลครเรศีษ อําเภอป่าชาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกัน	บ้านวังกู่ ตำบลน้ำดิน อําเภอป่าชาง จังหวัดลำพูน

จำนวนเนื้อที่

มีเนื้อที่ประมาณ 6,000 ไร่

สักษะภูมิประเทศ

เป็นที่ราบซึ่งทางทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตก มีลำห้วยน้ำดินผ่านกลางหมู่บ้าน

สักษะการปกครอง

ผู้ใหญ่บ้าน นายเกรียงไกร ชาญน้อย

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชื่อ 1. นายจัรัส กาวารี
2. นายพงศ์เสวຍ ปันวารี

สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

1. นายศักดิ์ชัย อุปนันท์
2. นางพัชรินทร์ ปันวารี

จำนวนประชากร

จำนวนครัวเรือน 365 ครัวเรือน

ประชากรชาย 605 คน

ประชากรหญิง 617 คน

รวม 1,222 คน

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำสวนล้าไย และสวนมะม่วง รองลงมา ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ การตัดเย็บเสื้อผ้า และรับจ้างทั่วไป

สภาพทางสังคม

การศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษา 1 แห่ง ชื่อ โรงเรียนวัดน้ำดิน

- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง

สถานบันและองค์กรศาสนาน

- วัด 1 แห่ง
- อาราม 1 แห่ง

สาธารณสุข

- มีอัตราการใช้ส้วมราดน้ำ 100 %

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- กลุ่มอาสาสมัคร 2 กลุ่ม

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม บ้านน้ำดินหกวงห่างจากอำเภอป่าชาง 17 กิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางซึ่งบังมีสะพัด ถนนภายในซอยซึ่งเป็นถนนลูกรัง

การโทรคมนาคม

- โทรศัพท์สาธารณะ 2 แห่ง
- มีโทรศัพท์บ้านใช้เก็บทุกครัวเรือน

การไฟฟ้า

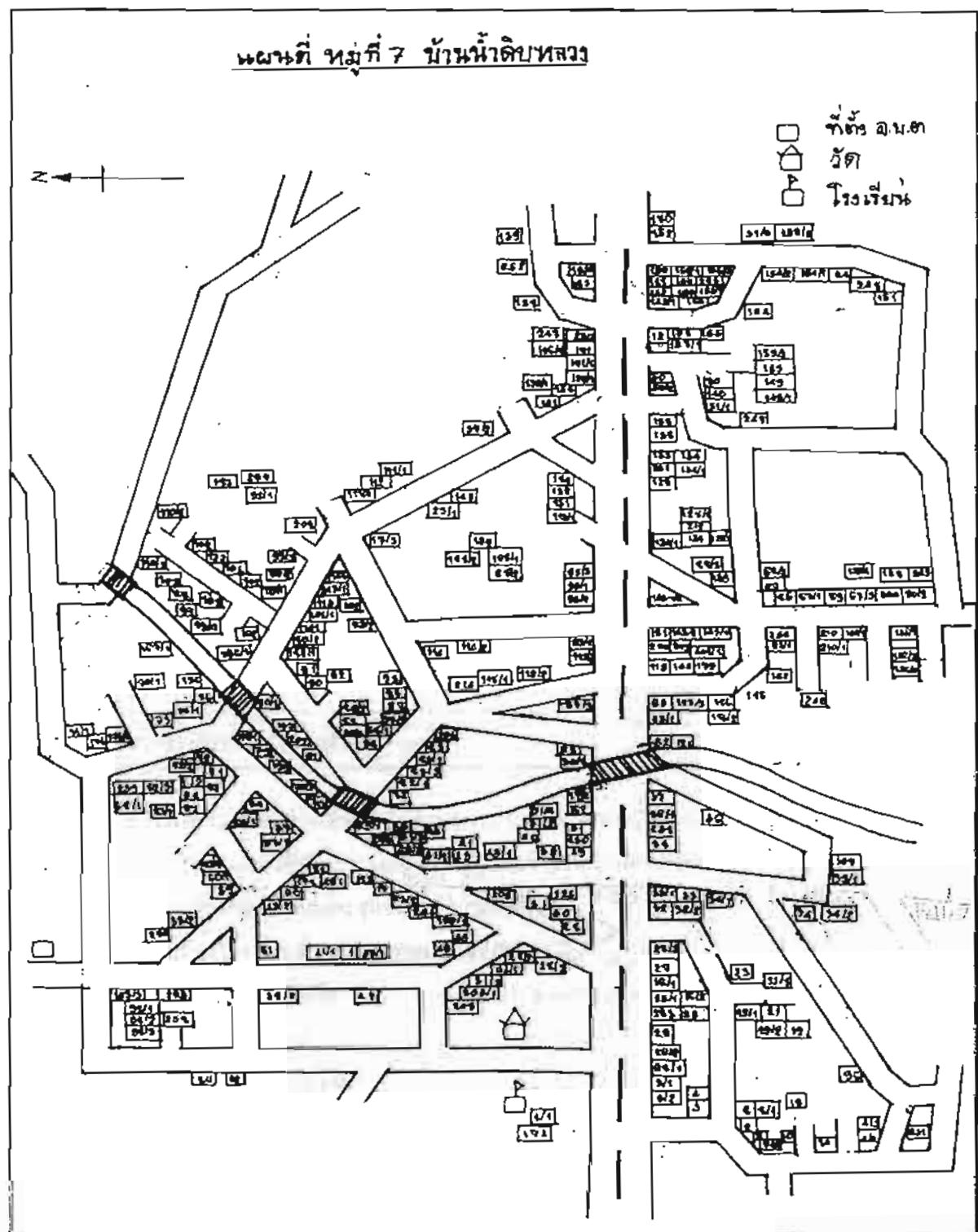
มีไฟฟ้าใช้ 392 ครัวเรือน บังชาดไฟฟ้า 3 ครัวเรือน

การประปา

ส่วนใหญ่ใช้น้ำประปา

แผนที่หมู่บ้านน้ำดีบลวง

នធានាតី អង្គភាព ៧ នៅនាន់ទិបាងខ្មែរ

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

โครงการวิจัย “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี เพื่อพัฒนาระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านน้ำดิน อําเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมประเพณี และทบทวนการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ผ่านมาของชุมชนบ้านน้ำดิน 2) หาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งการดำเนินโครงการเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างแท้จริง โดยเริ่มตั้งแต่การประชุมสร้างความเข้าใจ การแบ่งบทบาทหน้าที่/ประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน การจัดเวทีประชาชน การศึกษาดูงาน วางแผนทางการดำเนินกิจกรรม และสรุปเป็นที่เรียนร่วมกัน ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการนำเสนอผลการวิจัยเป็น 6 ประเด็น คือ

1. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
2. วิถีชีวิตริมแม่น้ำ
3. โบราณสถาน โบราณวัตถุ
4. วัฒนธรรมประเพณี (มีต 12 เดือน)
5. อาหารและยา
6. เครื่องแต่งกาย

1. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในแม่น้ำน้ำดิน ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทั้งตามธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์ได้ปรับปรุง ตกแต่ง หรือจัดสร้างขึ้นมาใหม่ ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการดำเนินวิถีชีวิตริมแม่น้ำน้ำดิน ดังนี้

คณะกรรมการและผู้ร่วมวิจัย ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

1. นางมุกติ หนึ่งอภัย	ประธานกรรมการ
2. นายอุดม ปันวารี	รองประธานกรรมการ
3. นายบุญธรรม ปันวารี	กรรมการ
4. นายหน่อแก้ว พรมปัน	กรรมการ
5. นายฉลองชัย แก้วแคง	กรรมการ
6. นายสมชาย ใจยเสน	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการของกลุ่มได้รับความอนุเคราะห์จากท่านผู้รู้ และท่านผู้เข้าผู้แก่ทั้งหลายในชุมชนของเรา อนุเคราะห์สละเวลาและให้โอกาสแก่คณะกรรมการของผู้วิจัยให้สัมภาษณ์และสอบถามเกี่ยวกับความเป็นมาด้านต่างๆ หลักครั้งหลักคราว จนทำให้เราจัดทำงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปด้วยความเรียบเรื่อย อันประกอบด้วย

1. พ่อหนานชาติ คำปัญญา
2. พ่อหนานบุญเรือง หมื่นอภัย (ทั้งสองท่านได้ให้ข้อมูลแก่คณะฯ ในวันที่ 3 และ 4 เมษายน 2549)
3. พ่อหนานผ้าขาว กันธรรม (ให้ข้อมูลแก่คณะฯ ในวันที่ 7 เมษายน 2549)
4. พ่อหนานหวัน ชาญน้อย (ให้ข้อมูลแก่คณะฯ ในวันที่ 19 เมษายน 2549)
5. พ่อหนานบุญหลง ธรรมนันท์แก้ว (ให้ข้อมูลแก่คณะฯ ในวันที่ 20 เมษายน 2549)
6. พ่อจอมจันทร์ (พ่อเมืองน้อย) ชาญน้อย (ให้ข้อมูลแก่คณะฯ ในวันที่ 20 เมษายน 2549)
7. พ่อหลวงบุญธรรม ปันวารี (ให้ข้อมูลแก่คณะฯ ในวันที่ 20 เมษายน 2549)
8. อบต.หน่อแก้ว พรมปืน (ให้ข้อมูลแก่คณะฯ ในวันที่ 24 พฤษภาคม 2549)
9. อบต.สวนศักดิ์ นันพนัค (ให้ข้อมูลแก่คณะฯ ในวันที่ 24 พฤษภาคม 2549)
10. และท่านผู้เข้าผู้แก่ทั้งหลายในชุมชนบ้านน้ำดินของเรารอกรถท่าน ที่ช่วยให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่คณะฯ วิจัยของเรารอกรถท่าน

เรื่องราวของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ของชุมชนบ้านน้ำดิน สามารถสรุปเพื่อเปรียบเทียบกันระหว่างอัคคีภัยปัจจุบัน (การเกิดขึ้น การเสื่อมสภาพ การสูญหาย และการคงอยู่) ได้ดังนี้

ก. ทรัพยากรน้ำ

ในอดีต หมู่บ้านน้ำดินเป็นคืนแคนแห่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ตลอดปี มีน้ำท่วยว่าหล่อผ่านกลางหมู่บ้าน ซึ่งในปัจจุบันเราก็ยังพอมีเก้าของลำหัวบ่อก็ได้คุกน้อยบ้าง เช่น ที่สะพานข้ามน้ำหัวบ่ในหมู่บ้านน้ำดินหลวงหมู่ที่ 7 ตรงอนุสาวรีย์ในหมู่บ้าน โดยได้ให้มาจากทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งปัจจุบันคือจะมีสะพานข้ามลำหัวบันถนสายน้ำดินไปทางอุหัจจัคสรรษวิหารของบ้านแม่อوا

ท่านผู้รู้ในชุมชนได้เล่าให้ฟังว่า น้ำหัวบ่จะไหลมาจากทิศตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีคืนดอนหรือเป็นนินคินเต็งฯ ที่อุดมสมบูรณ์ มีลักษณะคล้ายคลื่นที่เป็นน้ำคันซึ่งเรียกว่าคลื่นปั้นน้ำกัน (ปัจจุบันอยู่บริเวณดอนไก่เขี้ย) จะแบ่งแยกน้ำในลำหัวบ่ออกเป็นสองสาย สายหนึ่งจะไหลลงไปทางทิศใต้ แต่อีกสายหนึ่งจะไหลมาผ่านบ้านน้ำดินนั่นเอง เป็นลำหัวบ่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยน้ำและพวกรสต้นน้ำทั้งหลาย เช่น หอย ปู ปลา หุ้ง เป็นต้น บางแห่งเป็นวังวน ที่ลึกมาก บางแห่งจะมีน้ำดีคล่องหายไปก็มี บางแห่งซึ่งมีธรณ์ตอกที่ม้ากระทบกับภูเขา ไหลลงมาทางด้านหลังด้วยกันน้ำอัศจรรย์ยิ่ง ลำหัวบ่สายนี้จะไหลผ่านทางกลางบ้านน้ำดินหลวงหมู่ที่ 7 เกือบพื้นที่

อีกจุดหนึ่งจะมีลำน้ำหัวบ่ที่มีต้นกำเนิดอยู่บริเวณในกลางป่าชุมชนด้านล่างน้ำดิน ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า “ค่อนกอไฟแหหง” บริเวณนี้จะอุดมสมบูรณ์ไปด้วยต้นไม้ใหญ่เกือบทั้งหมด ลำหัวบ่นี้ค่อนสมัยนี้เรียกว่า หัวยหมาดี จะไหลมาสมบทกันน้ำที่ไหลออกจากร่องดิน บริเวณคงพ่อบ้าน ของบ้านน้ำดินนี้อยู่กลางป่า หัวบ่ที่ใหญ่ชื่น และคนในสมัยนี้จะเรียกลำหัวบ่สายนี้ว่า “หัวยแม่หลวงบัว” แล้วไหลผ่านบ้านน้ำดินหลวงหมู่ที่ 7

เห็นอ ผ่านบ่อ่น้ำสีเหลี่ยม(บ่อห้องเก้า) จะมีน้ำที่ไหลออกจากปากบ่อสีเหลี่ยมมาสมทบอีกส่วนหนึ่งไหลลงสู่ ลำเหมืองระหว่างหมู่บ้านน้ำดินกับบ้านวังถู่ – ปากส่องซึ่งมักจะเรียกกันว่าเหมืองป่ารักษา น้ำเอง ชุดที่น้ำ ไหลออกมาสมทบกับน้ำหัวหนองกันน้ำดินน้ำ ชาวบ้านเรียกว่า “คงพ่อน้ำ” (ปัจจุบันคือที่ตั้งของอารามคงนิมิตร) น้ำสายนี้จะมีสีขาวๆ ุคุณสมบูรณ์ไปด้วยพวงปลานานาชนิด มีคนเล่าว่าเคยเห็นงูขนาดใหญ่มาก มาใช้ค้ำ ตัวพันรัดกับต้นไม้สองฝั่งของลำหัวน้ำนี้ตรงบริเวณคงพ่อน้ำนั้น แล้วใช้ค้ำตัววิดน้ำเพื่อจะได้กินปลาปืน อาหารในหนองแล้วหลับครึ่งหลาวยคราด้วยกัน จนคนในสมัยนั้นกลัวและคิดว่าเป็นพญางูของเจ้าที่หรือของ พ่อน้ำที่มาปรากฏแสดงปาฏิหาริย์ให้เห็น จึงไม่ค่อยมีใครกล้าเข้าไปทำอะไรใกล้ลับบริเวณคงพ่อน้ำแห่งนั้น บ่อน้ำ นอกจากนั้น ยังมีคนพบปลาไหลขนาดใหญ่มาก หลาๆครึ่ง จนไม่กล้าจะจับเอาไปกินเลยโดยคิด ว่าจะต้องเป็นปลาไหลของเจ้าที่หรือปลาไหลของพ่อน้ำนั้นด้วย

น้ำสายนี้จะไหลผ่านมาที่ช้างบ่อ่น้ำสีเหลี่ยม(ปัจจุบันถูกคืนโคลนกลับเก็บไม่รู้ว่าเป็นลักษณะของ บ่อน้ำแล้ว)ซึ่งผู้เล่าหลายท่านบอกว่าเป็นบ่อน้ำที่ศักดิ์สิทธิ์คือจะมีเสียงของช่องดังกังวนขึ้นมา ในวันสำคัญ ค่ำ ฯ จากใต้บ่อน้ำสีเหลี่ยมแห่งนี้ เช่น วันเดือนค่ำ(วันแรม ๑๕ ค่ำ)หรือวันเดือนเปี๊ง(วันขึ้น ๑๕ ค่ำ) ผู้เด่า ผู้เด่นบอกว่า ในบ่อแห่งนี้มีมีอง เด้า ที่คุณในสมัยก่อนโน้นได้นำมาใส่เอาไว้โดยได้ทำพธิอันศักดิ์สิทธิ์แบบ การฝ่ากสมบัติไว้กับผีชนแฝ่นดินไทยแบบโบราณนั้นเอง ภายหลังจึงมักจะเกิดการแสดงปาฏิหาริย์ให้คุณ เรายังเห็นกันในเทศกาลหรือวันสำคัญทางศาสนาด้วย

จากคำน้ำหัวที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ข้างน้ำที่ไหลออกจากปากบ่อในหมู่บ้านน้ำดินของเราริมหลายชุด ตัวหกัน โดยบางแห่งจะหุ่งขึ้นมาเหมือนน้ำพูในปัจจุบันด้วย เช่น ที่บ่อน้ำบ้านของพ่อหลวงทองใน ชาบันอบ และที่บ่อน้ำของพ่อค้า - แม่รสด้า แก้วแดง (ช้างประดู่เข้าของโรงเรียนวัดน้ำดินปัจจุบัน) นอกจากนั้น บ่อน้ำ ที่ชุดสูงนิดนึงในหมู่บ้านน้ำดินทุกชุดจะ พบน้ำได้ไม่ยากเลย จะมีน้ำขึ้นมาเกย์ตื้นถึงปากบ่อหรือสูงเพียงดิน นั้นเอง

การบริหารจัดการน้ำ ในอดีต ชาวบ้านน้ำดินอาศัยน้ำดินด้านธรรมชาติเป็นปัจจัยหลักในการ ดำเนิน ชีวิตด้านวิถีเกษตรกรรม เป็นการทำการเกษตรแบบพอเพียง ไม่ได้ทำในเชิงเศรษฐกิจแบบปัจจุบัน และไม่มี การตัดตันไม่ทำลายป่า โดยอาศัยแหล่งน้ำ จากน้ำฝน น้ำบ่อ่น้ำดิน น้ำลำคลองและแม่น้ำปั่ง นำมาใช้ในการ เกษตร โดยจะทำฝายทดน้ำเข้า สวน ไร่ และนาผ่านทางลำคลอง ลำเหมือง เนื่องจากน้ำอุดม สมบูรณ์ การ ใช้น้ำไม่มาก

ในปัจจุบัน บ้านน้ำดิน ได้เปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรจากการเกษตรแบบพอเพียงขึ้นมาเป็น การเกษตรเชิงเศรษฐกิจ มีการทำสวนลักษณะน้ำ ชี้่งทำเพื่อการค้ามากขึ้น มีการนำเครื่องจักรมาใช้ ในการเกษตร มีการตัดตันไม้เพื่อปรับปรุงขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกมากขึ้น ปรินาพการใช้น้ำจึงมีความ จำเป็นมากขึ้นตามไปด้วย จากการสอบถามผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านน้ำดิน ได้ค่าตอบแทนกับการใช้น้ำในการเกษตร เมื่อเปรียบเทียบกับคิดแล้ว ได้ค่าตอบคือ ไปเป็นคนละแบบเหมือนพลิกฝันอีกทีเดียว เพราะน้ำหัวบ่อที่เคย ไหลคลอดปี ก็หายไป แม้แต่ดุกฝันบางปีก็ซึ่งไม่เคยเห็นน้ำหัวบ่อที่เคยซึ่งมีชีวิต น้ำจากบ่อน้ำดินที่ชุด

ไว้ความยืดหยุ่นในอคิดก์ให้อดแท้แห่งหายไปที่นั่น เหลือให้เราได้เห็นแค่น่อร้างที่ปราศจากแม้แต่น้ำเพียงหยาดเดียว มีการบุคคลเจาะบ่อน้ำบ้าคลาสที่มีความลึกซึ้งไปที่ล้ำสิบเมตร บางแห่งลึกกว่าร้อยเมตรก็มีมากนับ จากการสอน ตาม และการสังเกตของคนที่มีงานวิจัยให้คำต้อน คือ ที่นี่ที่ของบ้านน้ำดินนั้นห่างจากล้าน้ำแม่น้ำปิงไม่นานก็ ซึ่งปีบุบันมีการบุคคลอกล้าน้ำปิงและมีการบุคคลราชไปใช้ในการก่อสร้าง ซึ่งมีท่าทรายลากยาวแห่ง เมื่อมีการ บุคคลราชทำให้ระดับน้ำได้ดินต้อง ลดระดับลึกด้านไปด้วย จึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้บ้านน้ำดินเกิด เป็นบ่อร้างตามไปด้วย

“.....อนิจชา ทำไม่ถึงเป็นเห็นนั้น ท่านคงคิดบ้างให้มั่วเราจะช่วยกันทำอย่างไรบ้าง ถึงจะช่วยกัน อนุรักษ์แหล่งน้ำของพวกราที่มีอยู่เพียงน้อยนิดเหล่านี้ไว้ให้พวกราและลูกหลวงของพวกราได้มีใช้มีคืนใน อนาคตต่อไปอีกยาวนาน อย่าคิดว่าน้ำเป็นทรัพยากรที่ไม่มีวันหมดไปจากโลกนี้ได้ ถ้าคิดอย่างนั้นท่านหั้ง หลาบคงคิดผิดไปแล้วแน่นอน mana ต้องท่านหั้งหลาบเรามาเรียนด้าน ช่วยกันคิดป้องกันและแก้ไขในเรื่องของ แหล่งน้ำต่างๆ ในชุมชนของเรา และเรื่องด้านช่วยกันปฏิบัติตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปคงจะดังไม่สายเกินแก้แน่ นอน” (อาจารย์สมชาย ชัยแสตน ครุในดวงใจ ปี 2546 จังหวัดลำพูน สาขาวิชาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม)

“หนึ่งสมอง สองมือ คือพลัง
จะชุมชน สร้างให้ดี ที่ทั้งสอง
มาร่วมสร้าง สรรษ์แต่ง แผ่นดินทอง
สร้างเพื่อน้อง ลูกหลวง ประสานใจ
อีกไม่นาน งานสรรษ์สร้าง คงเกิดผล
รายหรือจน คุณช่วยกัน น้ำสดใส
ขอเพียงแต่ ช่วยกันจริง ด้วยน้ำใจ
ผลที่ได้ ชุมชนเด่น เห็นพันตัว”

การสูญเสียไปของน้ำในพื้นดินนั้นมีสาเหตุมาจากการประการ เช่น คนตัดไม้ทำลายป่า ไม้มีต้น ไม้ไม่ใหญ่คงอยู่ชั่วสั้นน้ำเอ้าไว้ในแผ่นดิน จึงขาดความชุ่มชื้น และที่แย่ลงอนก็คือการบุคคลราชบริเวณ ถ้ำน้ำ แม่น้ำปิงซึ่งอยู่ในไก่จากห้องดิน ผู้ที่ทราบข้างล่างถูกบุคคลชั่วนามใช้มากน้ำพื้นแผ่นดินก็ย้อมจะเกิดเป็นโพลง น้ำเกิดต้องลดลงไปตามแผ่นดินข้างล่าง และที่อันตรายอย่างซึ่งในอนาคตก็คือ “การทุ่นตัวของแผ่นดิน” ซึ่งจะเกิดผลกระทบและความเสียหายกับบ้านเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๔. ทรัพยากรบ่าไม้

ในอดีต ป่าไม้แบบบริเวณหมู่บ้านน้ำดินออกไปทุกทิศทาง ประกอบไปด้วยป่าที่อุดมสมบูรณ์ โดย เกาะพะส่องผ่องผ่ากของลำหัวจะหนาทึบไปด้วยลำต้นของไม้ใหญ่ เช่น ไม้สัก ไม้เจ็ง ไม้ประดู่ ไม้แดง และ

ไม่เบนจพรมต่างๆ มากมาย เป็นที่อยู่อาศัยของพวกรสัตว์ป่าทั้งหลายที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ การหาของป่า นาประกอบอาหารในชีวิตประจำวันนั้นแสนจะง่ายดายตามอุบัติ ที่พักสมุนไพรก็อุดมสมบูรณ์

ในปัจจุบันนี้ เกือบจะไม่เหลือร่องรอยให้เราได้รู้ได้เห็นและได้ศึกษาอีกแล้ว คงเหลือแต่ป่าชุมชน ผืนสุดท้ายที่มีเพียงน้อยนิด ก็ยังมีผู้คนที่คงอยู่ทำลายไปที่ละนิด ๆ โดยไม่รู้ตัวเอง เช่น ขยายเขตต่างๆ มาทึ้งให้เกิดเป็นลักษณะกับสภาพแวดล้อม ทำลายภูมิทัศน์อันสวยงามของชุมชนเรา หรือการเผาด่างป่า การบุกรุกทำลายเพื่อขึ้นรองเรือนเป็นผลประโยชน์แห่งตน การเผาป่าในฤดูแล้งจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ก็นับว่าเป็นการทำลายสภาพแวดล้อมที่บังคับหลังเหลือนมาไว้เป็นสมบัติผืนสุดท้ายของชุมชนเรา ต้องไปในอนาคต เหล่าบรรดาลูกหลวงของพวกรากจะต้องพบกับความแห้งแล้งและภัยพิบัติต่างๆ อีกมากนักที่จะต้องเกิดตามหลังมาอย่างแน่นอน

หากพวกรามนิชช่วยกัน ลืมสถานไว้	รวมน้ำใจช่วยปักปัก คงชรักษา
ปักเกดให้ได้รับสุข ทุกชีวิ	อิกไม่ช้าหากป่าหมด คงอดกัน
ป่าให้น้ำให้ทึ้งความ ชุ่มฉ่ำจิต	ให้ชีวิชุบชิวิ สาระพัน
ผักไม่เห็ดเด็จจากป่า นาทั้งนั้น	เสริมสร้างผืนปักป้อง คุ้มครองเทอยุ

ก. ทรัพยากรดิน

ในอดีต เมื่อน้ำอุดมสมบูรณ์ ป่าไม้ให้ความชุ่มชื้น ผืนดินอุดมมีความสมบูรณ์ตามนาเป็นแน่แท้ ผู้เข้าผู้แก่ในอดีตท่านถึงได้ตัดสินใจพบพ โขกข้ามนาตั้งอื่นฐานรถรากในพื้นที่แห่งนี้ จนมีคำพังเพยของคน ของในสมัยก่อนกล่าวเปรียบเทียบไว้ว่า "...ผืนแผ่นดินดีนี้ ในน้ำมีป่า(ปลา) ในน้ำมีช้า ในโขในเหล่า (ป่า คง) นิติของกินและของใช้(ของกินของใช้)..."

ในปัจจุบันนี้ ทรัพยากรดินได้ถูกใช้ไปเกือบทุกพื้นที่ที่มนุษย์เปลี่ยนไปไม่มีวันจบสิ้น หลายที่ หลายแห่งถูกใช้ไปโดยนิได้รับการคุ้มครองพื้นที่ที่ควร ทำให้สภาพของดินเหล่านี้เสื่อมสภาพไปโดยไม่รู้ ตัว เช่น ดินถูกไฟเผาอย่าง ทำให้เกิดการสูญเสียอินทรีย์ลดลงที่เป็นประโยชน์ในดินไปมากมาก การใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช ซึ่งทำให้เกิดการลดค้างและสูญเสียอินทรีย์ลดลงอีกที่เป็นตัวก่อเกิดประโยชน์ให้กับพื้นดิน ทั้งทางตรงและทางอ้อมอีกด้วย เป็นต้น

ดังนั้น พวกราชีว์เป็นคนรุนแรงก็คงจะต้องมาช่วยกันคิดวิธีการและหาแนวทางที่จะต้องช่วยกัน ป้องกันและเสริมสร้างทรัพยากรในหมู่บ้านหรือชุมชนของเราให้มีสภาพที่ดีและให้คุณค่าที่น่าพอใจต่อสุก หลานของเราต่อไป

4. ทรัพยากรหิน ถ้ำ ทรัพย์ และภูเขาต่างๆ

ในอดีตนี้ ภูเขา เนินหา ถ้ำ และหินต่างๆ ในบริเวณของหมู่บ้านนี้คือของเรานั้น มีอยู่มากนัก โดยเฉพาะตรงบริเวณที่ใกล้กับหนองพานในปัจจุบัน จะมีนินของก้อนหินใหญ่มากนัก มีถ้ำหนองพานที่เล่าลือ

กันว่าเป็นถ้าที่เก็บสมบัติของคนยุคโบราณ มีเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ของคนในอดีต ที่คนรุ่นหลังต่อมาสามารถนำไปหินเขียนมาใช้ในงานพิธีกรรมต่างๆ ได้ เมื่อสร้างพิธีกรรมนั้นๆ แล้ว ก็จะพาคนนำกลับไปส่งคืนไว้ที่เดิม ซึ่งได้ปฏิบัติกันมาเป็นเวลาอันยาวนานแล้ว ส่วนก้อนหินใหญ่นี้มีประดับอยู่ทั่วบริเวณจำนวนมาก มีหน้าผาสูง คนจึงเรียกกันว่าหอนองพา

ต่อมาภายหลัง มีคนจากที่อื่นมาขโมยอาทรพัร์สมบัติหรือสิ่งของต่างๆ ภายในถ้ำไปเป็นสมบัติของตนเอง บางคนหันหันไปแล้วไม่นานส่างคืนไว้ที่เดิม ผู้เล่นก่อว่าเทวตา ฟ้าดินและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ปักปักรักษาสิ่งเหล่านั้นอยู่ ท่านได้พิจารณับันดาลให้ก้อนหินกลับลงปีดทับปากถ้ำหายไปจนถึงปัจจุบันนี้ เหลือให้เราเห็นแต่ร่องรอยของกองหินไว้เท่านั้น และต่อมาผู้คนได้นำอาบน้ำของหินไปใช้ก่อนหนทางสาธารณะ ในหมู่บ้านอีกมากน้ำจึงทำให้ทรพยากรพากหินและทรายต่างๆ นั้นลดน้อยลงไปเกือบจะไม่เหลือให้เห็นซากอย่างเช่นปัจจุบันนี้

๑. สิ่งแวดล้อมอื่นๆ

เช่น คือ ด้วยป่าหอันซึ่งใหญ่ในสังคมปัจจุบัน ลักษณะเราไม่ช่วยกันป้องกัน ทำให้จัดระดูแลให้ถูกวิธี ซึ่งจะทำให้เกิดความชำรุดเสื่อม化ในอนาคตอย่างมากตามมา ชุมชนใดซึ่งมีความเจริญทางวัสดุมากขึ้นชุมชนนั้นก็จะมีป่าหอด้านนั้นจะตามมาเป็นเวลาตัว นั้นคือสังคม

ในอดีต ทำไม่จะง่ายไม่เกิดป่าหอ? ปัจจุบันจะมาจากไหน ทำไม่ถึงมีมาก? นี่คือข้อสงสัยของอีกหลายคน ที่มีความอยู่ในใจเสมอ เหตุที่ไม่เกิดป่าหอในอดีตนั้นสืบเนื่องมาจากการทรายที่สูญเสียหาย เช่น

1. ผู้คนมีความรับผิดชอบนิคุณธรรมนำหน้าการปฏิบัติ รู้จักกำจัดขยะในครัวเรือนแห่งหนึ่งที่เป็นผู้ก่อให้มันเกิดขึ้นมา ด้วยการฝังกลบ การเผาในหมู่บ้านในพื้นที่ของตน การใช้เป็นปุ๋ยชีวภาพสำหรับขยะที่บ่อบลากได้หรือขยะอันเกิดจากพืชผักหรือพืชผลธรรมชาติ เป็นต้น

2. สภาพแวดล้อมและสังคมมีสภาพที่ดี คนในอดีตมีสภาพแวดล้อมและสังคมที่ดีมาก ทั้งที่เป็นสังคมเกิดจากธรรมชาติหรือสิ่งที่เกิดจากมนุษย์สร้างขึ้นมาก็ตาม ที่ช่วยเอื้ออำนวยให้การปฏิบัติเกิดขึ้นเรื่องของการกำจัดขยะเป็นไปอย่างมีระเบียบและเป็นระบบ โดยไม่ต้องให้กรรมการควบคุมให้ปฏิบัติเหมือนในยุคปัจจุบันนี้

3. ความหลากหลายของขยะอันเกิดจากความอยากของคนในสังคมนั้นๆ ยังมีน้อย ในอดีตนั้น ขยะส่วนใหญ่จะเป็นขยะธรรมชาติ ที่มีการบ่อบลากได้เองและบ่อบลากได้เร็ว โดยไม่เกิดป่าหอกับสังคมและสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป แต่ในปัจจุบัน ยังความเจริญเข้ามาในสังคมมากขึ้นเพียงใด ป่าหามากขึ้นและมีพิษต่างๆ ยังมีมากขึ้นตามมาเป็นที่คุณแเน่นอน และส่วนใหญ่ก็จะเป็นขยะที่กำจัดยากบ่อบลากซึ่ง นี้ป่าหอกับสภาพแวดล้อมแม้จะมีสารพิษเข้าไปอีกด้วย

4. สภาพความเป็นอยู่ ระบบเศรษฐกิจต่างกัน ในอดีตนั้นสภาพความเป็นอยู่และระบบเศรษฐกิจไม่ได้บีบบังคับ ทำมาหากินไปตามสภาพของท้องถิ่น ไม่ถูกบีบบังคับ ทำให้คนสามารถเริ่มต้นสังคมลง ความเป็น

อยู่เรือนง่าช ทำให้คุณเราไม่เกิดความเห็นแก่ตัว ไม่คิดเอาเปรียบกับสังคม มีความละอายต่อการกระทำที่ผิดไปจากรอบแห่งสังคมนั้นๆ จึงไม่เคยมีปัญหาเรื่องของข้อตกลงมีองหรือของรักป่า หนึ่งอันดับขั้นยุคปัจจุบันนี้

5. สภาพขององค์ประกอบอื่นๆ

ดังที่ได้ยกตัวอย่างมาประกอบให้เห็นนี้ เป็นแค่เพียงบางส่วนเท่านั้น แล้วต่อไปในอนาคตซึ่งจะต้องมีปัญหาด้านความน่าอึ้งมาย นี่คือสิ่งท้าทายที่จะทำให้พวกร่วนหล่าลูกหลวงต้องช่วยกันคิด ช่วยกันหาแนวทางที่จะต้องวางแผนไว้ป้องกันและรับมือกับปัญหาของขยะ ที่จะมีความมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในอนาคตอันใกล้นี้ และวันข้างหน้าต่อๆ ไปอีกด้วย

ด้วยความสามารถที่มีอยู่กับมีให้เกิดผลกระทบต่างๆ เหล่านี้ได้ถึงแม้จะไม่เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ตาม ก็คงจะช่วยให้สิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ มีสภาพที่ดีเกิดขึ้นตามมาด้วย เช่นสิ่งแวดล้อมทางอาหาร สิ่งแวดล้อมทางภูมิทัศน์ เช่น สภาพของป่าชุมชน สุขภาพดีและใจของผู้คนในชุมชนของเราก็ย่อมจะมีผลที่ดีตามมา เป็นเงาตามตัวอีกด้วย

สิ่งที่ได้กันพนจาก การศึกษาประเด็นทรัพยากร

1. บ้านน้ำดินมีแหล่งทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดีมีคุณค่ามากมาก
2. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้ถูกใช้อย่างไม่เห็นคุณค่าเท่าที่ควร
3. ขาดการดูแลและบำรุงรักษาอย่างถูกหลักวิชาการ
4. ชุมชนไม่เห็นความสำคัญต่อการใช้และการรักษาทรัพยากรในท้องถิ่นเท่าที่ควร

วิธีการหรือการวางแผนทางในการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรต่างๆ นั้น มีดังนี้

1. เรื่องทรัพยากรน้ำ ได้นำเสนอไปดังนี้
 - 1.1 ได้ชุดเจาะบ่อบาดาลน้ำดื่น นาดาลน้ำลึก ใช้ในการบริโภคและใช้ในการเกษตรกรรม แทนบ่อบนน้ำหรือที่ก้ำยาริบบ้านจะเรียกว่า “น้ำบ่อ” ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นมอร์เริงไปเกือบทุกๆ บ่อในหมู่บ้าน
 - 1.2 ปัจจุบันกรมชลประทาน ได้ส่งเสริมการสร้างคลองชลประทาน เป็นคลองส่งน้ำแบบคอนกรีต โดยได้เริ่มทำในปีงบประมาณ 2549 เป็นต้นไป
 - 1.3 มีการส่งเสริมการขุดบ่อกันน้ำอย่างใช้ในดูดแล้วยตามแหล่งส่วนและไวน้ำต่างๆ ในหมู่บ้าน พร้อมทั้งส่งการเลี้ยงปลาไปค้าขาย จะทำให้ได้รับผลประโยชน์ควบคู่กันไปค้าขาย
2. เรื่องทรัพยากรป่าไม้ มีการวางแผนทางแก้ไข ไว้ดังนี้
 - 2.1 ได้พัฒนาป่าที่เหลืออยู่เป็นชุมชน โดยได้ช่วยกันคุ้มครองซึ่งมี กำนัน - ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ส.อบต.และชาวบ้านในเขตชุมชนได้ช่วยกันดูแลรักษา
 - 2.2 มีโครงการพัฒนาพื้นที่อุ่มน้ำอ่าว อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ส่งเจ้าหน้าที่มาดูแลรักษา และพัฒนาไปให้คงสภาพที่ดีอยู่ต่อไป

2.3 มีการจัดการเรียนการสอนเป็นวิชาหลักสูตรท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจในการเห็นความสำคัญของป่าไม้ ที่ต่อวิถีชีวิตของทุกๆ คนในท้องถิ่นของเรา

3. เสิ่งแวดล้อมด้านขยะ มีการวางแผนทางแก้ไขไว้ดังนี้

3.1 องค์กรบริหารส่วนตำบลน้ำดิน ได้จัดทำโครงการฝังกลบเป็นปีๆ ไปตลอดมา และมีการเตรียมวางแผนการกำจัดขยะแบบถาวรไว้ในอนาคต

3.2 理事会ให้บุคลการในหมู่บ้าน กำจัดขยะโดยการแยก และกำจัดให้ถูกวิธีเพื่อลดผลกระทบ ของริมแม่น้ำ ขยะริมแม่น้ำ และบุคคลที่เข้ามาในพื้นที่

3.3 ให้ความรู้เรื่องการกำจัดขยะ และ理事会ให้ช่วยกันคุ้มครองเป็นที่พื้นที่ในเวลาอุดหนุน ให้กับบ้านชุมชน บ้านชุมชนที่มีบุคลภายนอกท้องถิ่นมาอาชญากรรมที่ในเวลาอุดหนุนที่นี่ที่บ้านชุมชน

4. เสิ่งแวดล้อมด้านดิน / ในไร่นาและในสวน มีการวางแผนทางแก้ไขไว้ดังนี้

4.1 รวมกันหักลุ่มเพื่อผลิตและใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนสารเคมีในสวน ไว้ นา เพื่อปรับสภาพดินที่ถูกทำลายเป็นคืนกรด ดินค้าง ให้มีสภาพที่ดีขึ้น

4.2 理事会ใช้พืชสมุนไพรแทนสารเคมี เพื่อใช้ในการกำจัดหน้อไล่ศัตรูพืช เช่น มีการส่งเสริมการทำอีอีน และการนำอีอีน มาผสมกากน้ำตาลและพืชสมุนไพรเพื่อใช้ในการเกษตร กรรม

5. เสิ่งแวดล้อมด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุต่างๆ มีการวางแผนในการจัดการดูแลแก้ไขได้นำ ข้อคิดเห็นเสนอในหมวดของโบราณสถานและโบราณวัตถุ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจัดให้มีการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้และการรักษาทรัพยากรอย่างถูกวิธี
2. ควรนิการป้องกันจิตสำนึกแก่บุคคลในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนของชาติ
3. รัฐควรจัดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนการใช้ปุ๋ยเคมี การบริหารจัดการ เกี่ยวกับการใช้น้ำ การบริหารจัดการเกี่ยวกับปัญหาการกำจัดขยะ
4. ควรนิการเพิ่มพูนการรักษา วัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งที่ทรงคุณค่า ของบ้านน้ำดิน

การออกไประดีกษาเรียนรู้จากของจริงที่ป่าชุมชนบ้านน้ำดินน้อยเพื่อกระตุ้นเตือนให้นักเรียนร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและปลูกจิตให้สำนึกรักเพื่อจะสืบสานเจตนาที่ดีของบรรพบุรุษสืบไป

ป้าลุ่มน้ำอาวหรือป้าชุมชนตัวบล๊อดีบิน ปัจจุบันนี้(พ.ศ.2548) นับว่าเป็นป้าผึ้นสุดท้ายของชุมชนเรา ที่ยังพอจะมีให้ลูกหลานได้รับรู้และศึกษาต่อไปในอนาคตว่า “ป้าไม้” มีลักษณะเป็นอย่างไร และป้าคือ แหล่งมรดกอันล้ำค่าซึ่งที่จะทำให้เกิดความค่าอันมหาศาลต่อชุมชนได้

“ขยะ” ก็อัตตัวเป็นภัยหาท่าไม่ให้เกิดมลภาวะมากนัก ป้ากับป้าข มักจะเห็นอยู่ริ้กันเสมอ แต่ที่สำคัญขึ้นจริงๆ มันอยู่ที่คนเราต่างหาก เมื่อใดชุมชนมีคนรู้รับผิดชอบ มองป้าไปรอบๆ ก็ชื่นชาชื่นใจ หากชุมชนไม่ กลั้งน้ำใจ ไว้ความรับผิดชอบ มองป้าไปไม่ถึงรอบ มีขยะมาประกอบ ก็อ่อนใจ แล้วใครจะเป็นผู้รับกรรม ที่นี่สักกระทำทั้งไว้ด้วยความมั่งคั่ง เพียงเพื่อให้คนเดียวสาข แต่คุณมากนักมากด้วยต้องดือครร้อน

บริเวณแห่งนี้ในอดีตคือถ่ายลำหัวข หรือบริเวณด้านชายน้ำหัวย้อนอุดมสมบูรณ์ ของชุมชนบ้านน้ำดิน ซึ่งอยู่ชื่อไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของบ้านน้ำดิน ปัจจุบันนี้เกิดบนจะไม่รู้ว่ามันคือถ้ำหัวข เพราะถูกคืนโกลนกลบจนตื้นเขินและในต่ำฝุ่นมีวัชพืช ขึ้นเต็มไปหมดดังที่เห็นในภาพนี้

เมื่อก่อนนี่มีแต่น้ำ ให้ตามบ่อ
นาบดันน้ำมีการ ไคร่เหลี่ยมของ
จะให้เหมือนในอดีต น้ำคงขาด
กลับมาสร้างสถานศิลป์ งานทุกสิ่ง

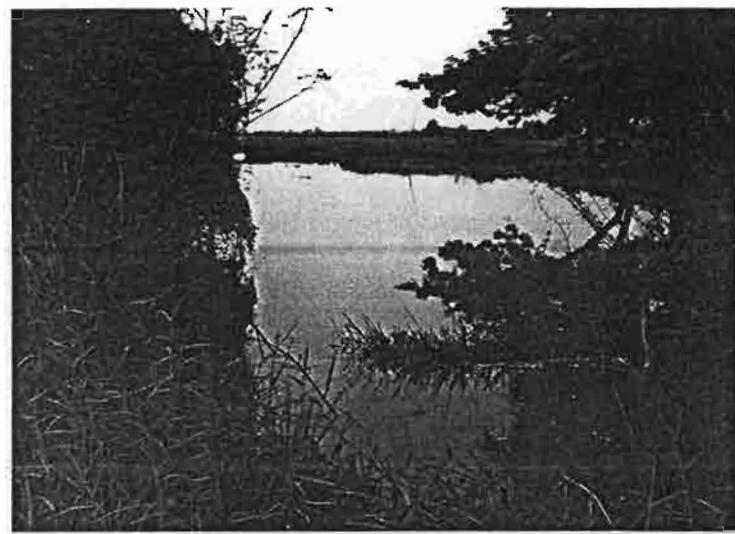
ข่าวเล็บหล่อชุมชน คนทั้งสอง
ทั้งบ่อหม่องของกรัง ล้างวังจริง
น้ำหนีจากป่าหนีหาอย น่าอาชี่ง
ไม่ทดสอบทั้งร่วมกับรัฐ ผู้คนฯ

ร่องรอยของแนวน้ำท่วม ที่ไม่สามารถห้ำยหนาดี ซึ่งมีต้นกำเนิดบริเวณในป่าชุบชื้นด้านล่างน้ำดิน ปัจจุบันเรียกว่า “ดอนกอไผ่แห้ง” บริเวณตอนนี้ในอดีต จะเป็นคงเป็นไม้ไหอยู่เกือบทั้งหมด มีน้ำไหลออกมานา กลาญเป็นลำหัว แล้วไหลลงรวมกับหัวที่เกิดบริเวณดงพ่อบ้าน(อารามคงนิมิตร) กลาญเป็นลำหัวที่อุดม สมบูรณ์ ผ่านไปข้างบ่อน้ำสีแดง ดังที่ได้อธิบายไว้ในประวัติคั้งเดิมของบ้านน้ำดิน

ในปัจจุบัน ร่องรอยของลำหัวขี้ได้ตื้นเขินไปมาก กลาญเป็นที่ส่วนและที่อยู่อาศัยของชุมชนไปเป็น จำนวนมาก ตอนนี้ทางหมู่บ้านได้ขุดปรับเป็นแนวลำหัวเพื่อให้น้ำได้ไหลผ่านไปในท่อท่อท่อ พอจะเห็น ได้ดังที่ปรากฏในภาพนี้ ปัจจุบันคือบริเวณซ้างหลังของอารามคงนิมิตร บ้านน้ำดินน้อย หมู่ที่ 6

หน่องพา ใบปีชุบัน ก็นับว่าเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของหมู่บ้านน้ำดินอีกแห่งหนึ่ง ที่สามารถ กักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรกรรมได้ดีพอสมควร ข้างฝั่งบริเวณหน่องพาแห่งนี้ คือที่ตั้งของปากด้ำสมบัติอันนีคุณค่าของชุมชนในประวัติศาสตร์แห่งล้านนาอีกแห่งหนึ่ง จะมีน้ำอันอุดมสมบูรณ์มาตั้งแต่อดีตมา

ที่ราบอุ่นศรีไหอยู่ที่เป็นท้องทุ่งนาของชุมชนน้ำ เป็นแหล่งที่มีพื้นดินอุดมสมบูรณ์และคว้างขาว อยู่ระหว่างบ้านน้ำดินกับบ้านหนองผ้าขาว บ้านวังสวนกล้วย บ้านวังกู่ และบ้านปากส่อง ที่ขังคงหลงเหลือลักษณะในอดีตอันเป็นชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ให้เราได้เห็นกันอยู่

พินธุป้าเรือ ที่ข้างฝั่งหนองมา ซังคงเห็นร่องรอยของประดิษฐ์ต่อว่า นี่คือรูปหัวเรือโบราณที่มีอยู่ในตำนานแห่งอุดติ ที่เคยได้รับฟังจากการเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่สืบต่อ ๆ กันมา ทำนบกอว่าทางของเรืออยู่ที่หลังวัดดอนน้อยที่เห็นในปัจจุบัน เป็นสถานที่ที่นับว่าเป็นแหล่งศักดิ์สิทธิ์อีกแห่งหนึ่งของชุมชนเรา

ร่องรอยข้างใน ของพินธุป้าเรือที่ถูกธรรมชาติทำให้เกิดการผุกร่อนไปตามกาลเวลา ซังโชคดีที่มีให้อุบัติจนหลังได้รู้และได้เก็บมอญไว้ เพื่อช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ที่มีคุณค่าในอนาคตต่อไป(ตั้งอยู่ข้างปากถ้ำหนองมาในอุดติ ในเขตบ้าน 6)

ร่องรอยของหินก้อนขนาดใหญ่บริเวณโภคภัน หินรูปหัวเรือ ที่เคยเป็นบริเวณของป่าก่อตั้งของพานิชที่ผู้คนแห่เดลารื้า ๆ กันมา ว่าในอดีตมีของใช้โบราณต่างๆ ที่เก็บกับพิธีการต่างๆ เมื่อชาวบ้านมีงานก็จะไปบิ่นอางาใช้ เสริจพิชແแล็กก์จะนำกลับไปส่งคืนไว้ที่เดิม ภายนหลังมีคนที่ไปบิ่นมาแล้วไม่ยอมส่งคืน ทำให้สั่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายพิโรมจึงสานไปที่ป่าก่อตั้งหินก้อนใหญ่กลมลุ่งมาปีติ ไว้ดังเด่นนนนา

บริเวณดงหินกอง ที่มีร่องรอยคล้ายเป็นที่ท้อจะจะมีปล่องของถ้ำ หรือจะมีชอกน้ำลึบหินในอคีดที่ถูกหินพังลงมาทับปิดไว้ เช่น ในปีชุบัน เพราะในอคีดนั้นตรงบริเวณนี้มีผู้ผ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน เดินเท้ามีแสงของเปลวไฟหรือลูกไฟลอดขอกมาในตอนกลางคืน ที่ทุกท่านมักจะเรียกกันว่า “พระธาตุอโกร”

ชากร่องรอยของบ่อน้ำสีแฉ่ ซึ่งในปัจจุบันนี้ถูกคืนโคลนทับจนดินเขินจนมองคุยก็อบไม่รู้ว่าตรงนี้ ก็อ “บ่อน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ในสมัยก่อน” บ่อน้ำที่มีชื่องอกก้าใน บรรจุอยู่ชั่งในความค่าล่านาน ของผู้เฒ่าผู้แก่ สมัยก่อนจะมีน้ำไหลออกมากที่ปากบ่อลงสู่ลำห้วยคลอคทึ่ปี (อยู่ในเขตของบ้านน้ำดินหมู่ที่ 6)

คณะกรรมการฯ ได้ขอการนำของพ่อหลวงประพันธ์ อุ่นโพธิ์ ได้ออกเก็บข้อมูลในหัวข้อเรื่อง วิถีชีวิตบ้านน้ำดินเป็นระยะๆ ดังต่อไปนี้

การสืบค้นข้อมูลต่างๆ เป็นไปอย่างอบอุ่นและเป็นกันเอง ข้อมูลเหล่านี้มาจากการท่านผู้เดียว ผู้เดียวในหมู่บ้าน จากหลักฐานรูปภาพค่าๆ ที่ขึ้นโพธิ์ พร้อมทั้งจัดเก็บด้วยการถ่ายภาพไว้เป็นหลักฐาน การออกเก็บข้อมูลระยะแรกนี้ ทำเป็นกลุ่มใหญ่ แต่หลังจากนั้นทางกลุ่มให้สามารถแต่ละคนสืบเสาะค้นหาเพิ่มเติม อีกทางหนึ่ง จึงได้มาร่วมกันสืบค้นข้อมูลต่างๆ เพื่อนำจัดเก็บและเผยแพร่ให้สาธารณะได้รับทราบ

น้ำดิน ชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางภูมิศาสตร์ที่สวยงาม ประทับใจ ทรัพยากรธรรมชาติอันหลากหลาย ประชากรอยู่อย่างมีความสุขตามสภาพเศรษฐกิจพอเพียง มีวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ทรงคุณค่าและมีเอกลักษณ์โดดเด่นอยู่ในตัวของมันเอง บ้านน้ำดินซึ่งเป็นหมู่บ้านที่คนดั้นดื่น อย่างเข้มข้นผสานผสานกันอย่างความมีน้ำใจ ในครี วิถีชีวิตอันสงบ เรียบง่ายของชาวบ้านน้ำดิน

ปัจจุบัน บ้านน้ำดินแยกออกเป็น 2 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านน้ำดินน้อย หมู่ที่ 6 และบ้านน้ำดินหลวง หมู่ที่ 7 อัตลักษณ์ทางภูมิศาสตร์ที่โดดเด่นอยู่ในตัวของมันเอง ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้แยกหัวข้อในการดำเนินงานดังนี้

1. ด้านการเกษตร
2. ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน
3. ด้านการศึกษา
4. ด้านสภากุมมิศตร์
5. ด้านรายได้ต่อครัวเรือน
6. ด้านการค้าและวิสาหกิจ

คณะกรรมการฯ ได้ออกเก็บรวบรวมข้อมูลตามแหล่งข้อมูลต่างๆ จนได้ข้อมูลที่มากน้อยพอสมควร พร้อมที่จะนำเสนอเป็นลำดับต่อไป

1. ด้านการเกษตร

สนับสนุนการทำเกษตร อาชีวธุรกิจเป็นตัวกำหนด เครื่องมือที่ใช้ช่วยทุ่นแรงในการทำการเกษตร อาชีวแรงงานจากสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย ไม่มีเครื่องจักรกล ในการทำการเกษตร การเกษตรที่ทำกันอย่างเป็นล้ำเป็นสันได้แก่

1. การทำนา เป็นอาชีพหลักของชุมชนบ้านน้ำดิน ผลผลิตที่ได้ส่วนมากจะเก็บไว้บริโภคเอง ขายเป็นบางส่วนเท่านั้น
2. การทำไร่กระเทียม เป็นพืชเศรษฐกิจอันดับรองจากข้าว ทำการเพาะปลูกเป็นบางส่วน ไม่ทุกครัวเรือนปลูกเพื่อบริโภคและจำหน่าย

3. ครั้งและถ้าลิสต์ กระทำเป็นบางครั้งคราว เพื่อบริโภคและจำหน่าย

ในอีดีจะเห็นได้ว่า การเกษตรสมัยก่อน ทำกันแบบเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เน้นการเพาะปลูกเพื่อจำหน่าย บางครอบครัวทำมาก บางครอบครัวทำน้อย ทำพอแต่กำลังของตัวเอง การซื้อขายแรงงานในการทำ การเกษตรไม่มี เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีความเป็นอยู่แบบเครือญาติ มีการซื้อขายเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างต่ำ ช่วยกันทั้งด้านแรงงาน แรงใจ ความคิด การแนะนำซ่อมเหลือกัน การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร อาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น การทำฝายแม่น้ำ หรือฝายคิน เพื่อทวนน้ำเข้าสวนลำไยและไร่นาของคนเอง ซึ่งมีการแบ่งสันปันส่วนน้ำตามความจำเป็นในการใช้ สิทธิขาดในการใช้น้ำนั้น ขึ้นอยู่กับผู้ที่ได้รับแต่งตั้ง ให้เป็นคณะกรรมการคุ้มครองฝาย ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า แก่เหมือง และแก่ฝาย ทำหน้าที่รับผิดชอบในการคุ้มครองฝาย ให้น้ำดื่นทางได้อย่างสะดวก และจัดระบบการคุ้มครองแบบมีส่วนร่วมของชาวบ้านทุกคน เมื่อมีการทำความสะอาดเหมือง ชาวบ้านก็จะช่วยกันบุคคลอกล้ำเหมือง และทำฝายกันน้ำร่วมกัน เสริมการ การบุคคลอกเหมืองฝายแล้ว จะมีการทำบุญสืบชะตาเหมืองฝาย โดยหวังว่าจะนำท่าจะอุดมสมบูรณ์ สภาพเหมืองฝายสมัยก่อน ปัจจุบันไม่มีให้เห็นอีกแล้ว เนื่องจากสถานะปัจจุบันที่พิทักษ์ การให้ดิน ซึ่งจากสภาพทางภูมิศาสตร์ ปัจจุบันนี้ประชาชนบ้านนี้ดินนิยมสูบน้ำจากแหล่งน้ำที่ในพื้นที่ทำการเกษตร

- อาชีพทำการเกษตรเกือบ 100 % เป็นการทำนา เป็นหลัก การทำอาชีพการเกษตรอย่างอื่นน้อยมาก คงสืบทอดกันมาจากการประกอบอาชีพตามรอยบรรพบุรุษ รูปแบบการทำชาติเป็นหลัก และการบริหารจัดการเป็นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

- ปัจจุบันอาชีพทำนาเปลี่ยนไปจากการใช้แรงงานสัตว์ เปลี่ยนเป็นเครื่องจักรกลเข้ามาทดแทน พื้นที่การทำนาลดลงปรับเปลี่ยนพื้นที่เป็น การทำสวนลำไยประมาณ 80 % อีก 20 % ยังคงเป็นพื้นที่นา ซึ่งนอกจากสวนลำไยแล้ว ยังคงมีสวนมะม่วง ปะปันอยู่เล็กน้อย

- อาชีพรับจ้าง สมัยก่อนไม่ค่อยนิยมกัน เนื่องจากสมัยก่อนอยู่กันแบบพื้นที่พื้นที่ชุมชน ช่วยเหลือกัน มีความเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่แบ่งปันชี้กันและกัน แต่มาสมัยนี้นิยมอุดหนุนกรรมเกิดขึ้น คนหนุ่มสาวเมื่อเรียนจบแล้ว นิยมเข้าทำงานเป็นลูกจ้างในนิยมอุดหนุน แรงงานที่จะรับจ้างอื่นๆ ยังมีไม่พอเพียง คือหน้ากึ่งเก็บขยะผลผลิตลำไย ส่วนมากจะอาชีพแรงงานด้านค้าเว็บมาทำแทน

- อาชีพค้าขาย สมัยก่อนการค้าขายจะตอกอยู่ในมือของนายทุน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนจีนที่เข้ามาตั้ง แหล่งอยู่ตามท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งส่วนมากการค้าขายจะทำเฉพาะผลผลิตทางการเกษตรเท่านั้น ปัจจุบันการค้าขายลดลงอยู่กับน้ำชาทุนที่ตั้งราคาภัณฑ์ ผลผลิตของรายภูมิที่ผลิตออกมาราคาจะสูงหรือต่ำอยู่ที่ห่อค้า ประชาชนไม่มีสิทธิ์ตั้งราคายัง

- ผลที่ตามมา อดีตความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชาติ อาชีพความอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน มีความสูงกันทั่วหน้า ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ

- ปัจจุบันเป็นสังคมที่เก่งกาจอาเปรียบ เศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย ผลผลิตราคามาดี รายได้ตกต่ำ คุณภาพชีวิตไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง

การเกษตรเป็นระบบวิถีชีวิตที่สำคัญต่อการดำรงชีพของชาวบ้านน้ำดิบเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นอาชีพหลักที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงอยู่ จากการสอนตามผู้สูงอายุในหมู่บ้านหลายท่าน เช่น พ่อหนานบุญหลง ธรรมขันแก้ว พ่อเมืองน้อย ชาญน้อย พ่อหลวงทองใบ ชาญน้อย ท่านได้กล่าวไว้ว่า แต่ก่อนนั้น บ้านน้ำดิบเป็นหมู่บ้านที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์ ประกอบศาบที่ 2 ศาบ คือ ศาบที่ไหล่ผ่านน้ำม่อสี แจ้ง และอีกศาบที่เป็นศาบที่ไหล่ผ่านบ้านหนองผ้าขาว ชาวบ้านได้น้ำทั้ง 2 ศาบที่ พันเข้าด้วยกัน ของท่านเอง โดยบุตรอ่อนเมืองฝ่าย พนังกันน้ำขนาดเล็ก ที่ทำขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำใช้ในการเพาะปลูก และได้แต่งตั้งผู้ดูแลบริหารจัดการน้ำเข้าสู่ร่องใน

บ้านน้ำดิน บุคคลที่ทำหน้าที่ครองนี้ เรียกว่า
แหล่เหมือง ซึ่งมีหน้าที่บริหารเวลาในการใช้น้ำ
ของชาวบ้านตามลำดับก่อนหลังและความ
สำคัญ ตลอดจนการซ่อมกันการซ่อมกันปรับ
ปรุง ซ่อมแซมเหมืองส่วนน้ำให้สะอาดและใช้ได้
ตลอดปี โดยการร่วมนือกันไปทำความสะอาด
อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ในช่วงก่อนฤดูกาลการทำ
นาและซ่อมแซมการท่าสวน อีกส่วนหนึ่งเรียกว่า

แก่ฝ่าย ซึ่งทำหน้าที่คุ้มครองฝ่ายหรือทำหน้าที่จะเข้าสู่ลำหมื่ง บุคคลผู้นี้มีหน้าที่คุ้มครอง แต่จะคุ้มครองฝ่ายที่กันน้ำให้ใช้ประโยชน์ได้ หากชำรุดก็จะเป็นผู้แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านระดมกำลังชาวบ้านช่วยกันซ่อมแซม ซึ่งฝ่ายในโบราณนั้น ใช้ไม้ไผ่และกึงก้านไม้ปักกันขวางทางน้ำ เพื่อให้น้ำเข้าสู่หมื่งเป็นลักษณะฝาห้น้ำล้าน หรือที่เรียกว่า “ฝายแม้ว” สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่แก่หมื่งและแก่ฝ่าย จะได้รับผลตอบแทน โดยชาวบ้านจะกันบริเวณที่นาให้ทั้งแก่หมื่งและแก่ฝ่ายทำกินหรือเป็นการตอบแทน และบุคคลทั้งสองนี้ จะเป็นผู้กำหนดวันที่จะทำพิธีศีบะตามหมื่งฝาย ปัจจุบันไม่ค่อยบันทึกหันการสร้างแม่น้ำในรูปนี้ ภารกิจสร้างต้องทำพิธีตามมาเข้าที่จังหวัด เพื่อความเป็นสิริมงคล และเพื่อความพัฒนาอย่างยั่งยืน

ໄວតົ່ວເຫດືອງ ພິມສະຫະບູກົງອົກຕ້ວນນິ້ນທີ່ເຫັນໄດ້ໃນປັ້ງນັ້ນ ແຕ່ສັນຍົກ່ອນຫຼຸມຫນັ້ນນີ້ເດີນ ໄນກ່ອຍໄດ້ສັນຜັກນັ້ນພື້ນຕົວນີ້ນາກນັ້ນ ເພື່ອສັນຍົກ່ອນການເກຍເຫດຂອງໜີ່ນາງໜີ່ນາງເກີດພອເທິງ

สวนลำไย พืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้กับชุมชนบ้านน้ำดินอ่างเป็นลำเป็นสันในสมัย 15 ปีที่ผ่านมา เกษตรกรมีรายได้และความเป็นอิฐดีมากยุคหนึ่ง แต่ด้วยบริหารการจัดการเกี่ยวกับพืชชนิดนี้ไม่ดี มีการโกรและเอาไว้เปรียบจากพ่อค้าคนกลาง นำบุคคลนี้จากทุ่งนาสมัยก่อนมาสู่ภาคเป็นสวนลำไยที่รายได้ไม่ดี ทำให้คิดถึงทุ่งอันเหลืองอร่ามอีกแล้ว

สวนมะม่วง สมัยก่อนทุกบ้านจะมีต้นมะม่วงปูกออยู่ทั่วไป ส่วนมากจะเป็นมะม่วงแก้ว มะม่วงสามปี มะม่วงคำ หน้าแล้งมะม่วงจะออกผลตามธรรมชาติ ภาคที่เพื่อนบ้านนั่งล้อมวงกินมะม่วง ไม่มีให้เห็นอีกแล้ว พันธุ์มะม่วงพื้นเมืองเหล่านี้ถูกทำลายไปพร้อมกับระบบนิเวศน์ มีมะม่วงพันธุ์ใหม่เข้ามาแทนที่ และจัดเป็นสวนมะม่วงท่านเป็นธุรกิจทำหน้าที่ ซึ่งบางปีมีกำไรแต่สวนมากขาดทุน

การทำนา เป็นอาชีพหลักที่ชาวบ้านน้ำดินบังขีดมันและบังสีบหอดมาก่อนถึงปัจจุบันเนื่องด้วยสภาพแวดล้อมจาก ความอุดมสมบูรณ์ของน้ำและสภาพดินที่บังเป็นปัจจัยเกื้อหนุนอยู่ แต่วิธีการทำนานั้นได้เปลี่ยนไปจากเดิมที่ใช้แรงงานสัตว์ในการไถนา บรรทุกผลผลิตจากนาสู่บ้าน เปลี่ยนไปใช้รถตักแทน เครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร ที่เปลี่ยนไป จากการใช้แรงงานจากชาว ในการไถนาเปลี่ยนเป็นใช้รถไถนา หรือความเหล็กทำหน้าที่แทน การนวดข้าวจากการใช้แรงงานคน ที่เปลี่ยนเป็นใช้รถเกี่ยวข้าว นวดข้าว สิ่งที่เราทั้งหลายขังพอยหนีนคือเครื่องมือที่บรรพบุรุษของเราราได้ใช้ในการประกอบอาชีพถูกเก็บขึ้นไว้บนที่ หรืออาจจะถูกลืมไปในที่สุดอย่างเช่น

ถุ ถุปกรย์ สำหรับใช้รองรับการฟ้าคเมล็คข้าวออกจากตันข้าว รูปร่างหนึ่อนชามใบใหญ่ไม่มีดูก็ไม่รู้ว่าจะเอาอะไรรองรับเมล็คข้าว ถุ ชามใบใหญ่ที่ให้ประทับชั้นกับชุมชนบ้านน้ำดินในสมัยนั้น แต่บัดนี้ค จึงเอ็งท่านโคนปคครัววางแล้ว พักผ่อนเทอะ พักผ่อนเพื่อความ ชาจันจากทกดโนโลห์สมัยใหม่ในการทำนาที่ไม่มีจัตุ่นไปเดอะ

ไม่หันฟากข้าว เครื่องมือที่ใช้คืนดันข้าวแล้วฟากลงไปในตุ พอด้วยมือคืนดันข้าวหล่นลงในถุงข้าว ชุมชนนี้คิดจะได้นำไปเป็นริโภค ไม่หันให้คุณประโภชน์อันใหญ่หลวงต่อชุมชนนี้คิดสมัยก่อนอย่างเหลือกษานั้น บัดนี้เจ้าห้องบูรช้างคือบ่างเงินเหงา ไม่มีเจ้าของ เรียกใช้บริการเหมือนแต่ก่อน จะมีบ้างกี่เพียงช้าเสียงดูด้ำหางด้า บ้างครั้งจะหากผ่านมาเป็นเชื้อไฟเสียนี่

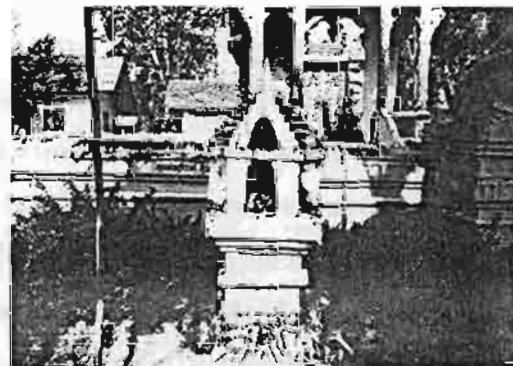
2. ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน

วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ความเชื่อต่างๆ เช่นเกี่ยวกับพิธีกรรม ภูดผี เจ้าที่เจ้าทั่ง ชุมชนสมัยก่อนจะมีความเชื่อเรื่องเหล่าที่เรียกว่า เครื่องครั้ง ฯ ที่ได้จากการลงเส้าเอกปฐกบ้านใหม่ การขึ้นท้าวทั้งสี่ เสื้อบ้าน เสื้อวัด ผ้าปูฯ การพิสดี การใช้คำพูดที่ไม่เป็นมงคล ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง คาดอาคม มีการเช่นไห้ บันบานานานก่อลาวเป็นหลัก เพื่อความอุดมสุขมีสุขต่อคนสองและครอบครัว หมู่คณะ มีการยกย่อง เคราพผู้ที่มีความรู้ มีวิญญาณที่สูงกว่าอย่างเคร่งครัดและอย่างมีสัมมาคาราะ

พิธีบูชาท้าวทั้ง 4

ประเพณีนี้ไม่จำกัดวันเดือนปี จะทำวันใดก็ได้ การขึ้นท้าวทั้ง 4 นั้น นับถือและนิยมกันมาแต่โบราณกาล แล้ว ผู้เชื่อเห็นว่าเป็นประเพณีอันดึงดันอย่างหนึ่งควรจะอนุรักษ์ไว้ ซึ่งชาวเหนือเราเมื่อจะทำการมงคลใดๆ ก็มักจะนิยมขึ้นท้าวทั้ง 4 เช่น งานฉลองวัด อาราม แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ ปลูกตั่งก่อสร้าง ขึ้นบ้านใหม่ บวชพระ งานประเพณีต่างๆ มักมีการขึ้นท้าวทั้ง 4 เพื่อเป็นสิริมงคลแก่คุณสองและครอบครัว ทั้งนี้ เพื่อป้องกันอาเพศเหตุภัยอันที่จะเกิดขึ้นระหว่างวันนั้น สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ท้าวทั้ง 4 จัดว่าเป็นเทพค้าจ้าพวคหนึ่งที่อาจารย์มาปักปักสิ่งอันเรียกว่า ราก อันหมาย ทั้งหลายที่จะเกิดแก่นมูกย์โตก คงคุณแลรักษาทุกชีวิตสุขของมนุษย์โลกทั้ง 4 พิศ ท้าวตุโโลกนาลทั้ง 4 นี้ มีนามดังนี้ กือ

- ท้าวถู่ว่า หรือท้าวเวสสุวรรณ มีหน้าที่ฝ่าดูแลรักษาทิศดูด (พิศเหนือ) มีพวคหักษ์เป็นบริวาร
- ท้าวตะตะรัญญา มีหน้าที่ฝ่ารักษาทิศบูรพา (พิศตะวันออก) มีพวคกนธารเพเป็นบริวาร
- ท้าววิจุพหก มีหน้าที่ฝ่ารักษาทิศทักษิณ (พิศใต้) มีพวคเป็นอสูรเป็นบริวาร
- ท้าววิรุพปักษ์ มีหน้าที่ดูแลพิศปัจจิบัน (พิศตะวันตก) มีพวคนาคเป็นบริวาร และมีพระอินทร์เป็นประธาน

พิธีตกแต่งค่าเครื่องสักการบูชาหนึ้นให้มีขั้นตึ้ง ดังนี้นี่เป็นสาม หมากปันสาม ผ้าขาว ผ้าแดง ข้าวเปลือก ข้าวสาร เทียนเล่นนาทเล่นของย่างละ 4 ถ้วย สาบคอกไม้ 8 สาวยใส่ปัจจัย 32 นาท น้ำส้มป้อม ใช้ตันกสักดัดหัวท้าบนาทำประสาทสูงประมาณ 2 ฟุต ใช้ไม้ไผ่เป็นกลีบ 2 กลีบ 1 ฟุต แหลนมหัวท้าย เสียท่อนกลีบด้วยปลายเหลือไว้ประมาณ 4 นิ้ว เสียงเข้า 2 ด้านเสร็จแล้วให้มี 4 ทิศ ดัดห่อนกลีบ 4 ท่อน ขาว 4 นิ้ว แล้วเสียงเข้าปลายไผ่ 4 ทิศ แล้วมีกระหงทำด้วยใบกลีบ 6 กระหง กว้าง 4 นิ้ว ข้างในกระหงมีหมาก พุด กลวย อ้อย ข้าวสุก อาหาร อย่างละ 4 ช้อนให้ครบทั้ง 6 กระหง แล้วตัดซ่อน 16 ตัวด้วยกระดาษสีขาว ตัดเป็นรูป 3 เหลี่ยม ผ้าไม้ไผ่เป็นกลีบเล็กๆ ขาว 3 นิ้ว คิบไว้แล้วอาบปีกลงบนกระดาษ ผ้าตัวนี้ใช้ปักกระหง อีก 1 อัน สำหรับไว้ตรงกลางตันกลีบ ถือว่าเป็นประสาทพระอินทร์ เหลืออีก 1 อัน สำหรับวางตรงข้างล่าง เสาอีกเป็นแน่นรัด พอดพิธีนี้ให้ปักไว้ทำพิธีทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของงาน เสร็จแล้วพ่ออาจารย์จะได้กล่าวทำพิธีต่อไป จบพิธีขึ้นทั้ง 4 เพียงเท่านี้

ท้าวทั้งสี่ เป็นความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ การจะกระทำกิจการใดๆที่เป็นมงคลแล้ว จะต้องมีการขึ้นท้าวทั้งสี่ เช่นขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน พิธีกรรมด่างๆ ซึ่งนิความเชื่อว่าถ้าได้กระทำการขึ้นท้าวทั้งสี่แล้ว จะทำให้ชีวิตมีความสุข ทั้งกับตนเอง ญาติพี่น้อง คนรู้จักข้าง外 แยกที่มาทำงาน พิธีกรรมนี้ยังคงปฏิบัติสืบต่อคันมานานถึงปัจจุบัน ซึ่งชุนชนรุ่นใหม่ต้องสืบสานจาริโถงไว้ตระหนานานเท่านาน

พิธีบูชาธาตุทั้ง 4

บุคคลท่านใดอยู่ในวุฒิเจริญอยู่ ไม่สามารถเจ็บป่วยอยู่เสมอ ให้กระทำพิธีบูชาธาตุทั้ง 4 แบบโบราณ เพื่อยุดมีสุข เครื่องบูชาไม่ต้องทำด้วยกานกลีบ 1 อัน กว้างขาว 14 x 14 นิ้ว แบ่งเป็น 4 ห้อง แต่ละห้อง ข้างใน แล้วใช้ไม้ไผ่เป็นกลีบเรียนแล้วปูด้วยใบกลีบ จากนั้นใส่ด้วยเครื่องบูชาดังนี้ ให้ตัดกระดาษ กระนองไม้อ้อจำนวน 20 บอก สำหรับใส่ข้าวสาร เรียกว่าธาตุคิน ศดอีก 12 บอก ปืนเมี่ยนชาตุน้ำ ตัดอีก 12 บอกใส่ตอกไม้ แล้วหากระดายมาตัดดุง (ธง) เรียงดุง 6 ตัว (คุภากพ) เป็นชาตุไฟ สำหรับกระนอง 12 บอกที่ใส่ดอกนั้นให้เพิ่มใบมะห้า ในหม้อน้ำแพลง ใบบัวลา ส่วนในช่อง 4 ห้องนั้นใส่ถูปตัดเป็นท่อนๆ มีหมาก พุด กลีบ อ้อย ข้าวต้ม ข้าวหนน ข้าวสุกอาหาร ผลไม้ ทุกอย่างตัดเป็นชิ้นเล็กๆ แล้วปักด้วยดุงยุทธงกลาง กระหง (สะตวง) ใช้เชือกพ่างผูก 4 นุน ทำสำหรับใช้แขวน สถานที่จะประกอบพิธีเช่นในบริเวณวัด นำเอาทราบไปทำเจดีย์ทราย แบ่งเป็น 20 กองเล็กๆ ใช้รอนเจดีย์ด้วยด้วงสาบสิบูญน์จุดเทียนชี้ฟ้า 4 เล่ม เสร็จแล้วนำกระหงนั้นไปประเคนพระพุทธแล้ววางไว้ตรงนั้น สำหรับคนบัวด้าไปไม่ได้ก็ไม่จำเป็นไป แล้วเตรียมขันข้าว 1 ขัน พร้อมปั้นจิมมากน้อยแต่ครึ่งชา เมื่อพระทำพิธีเสร็จแล้วประเคนข้าว รับพร เสร็จพิธีแล้วนำกระหงไปแขวนข้างนอกวัด เรียบร้อยแล้วก็ลับบ้าน

ເສື່ອບ້ານ ເສື່ອວັດ ພິທີກຣມນີ້ຈະກະທ່າໃນວັນແຮກອອນປີໃໝ່ (ວັນທີ 16 ເມສາຫນ) ສດານທີ່ຄືອຈຸດສູນໜ້າ ກລາງຂອງໜູ້ບ້ານ ຈຸດປະສົງກົດເພື່ອຂັດປັບເປົາຄວາມໄມ້ດີໄໝຈານໃຫ້ໜົມໄປແລະນໍາຄວາມພາຫຼາມ ຄວາມອູ້ດີກິນດີ ມີຊັບກາຫເພິ່ນແຮງນາສູ່ຜູ້ຄຸນໃນຊຸມໜັນນໍາດີນ ພິທີກຣມນີ້ບັງຄົງຢູ່ບ້ານນໍາດີນ ແຕ່ສ່ວນລະເອີບຂອງພິທີກຣມນີ້ ເປັນໄປເວົາດ້ອງຂ່າຍກັນເືັ້ນພູ້ຂັ້ນນາໄໝ່

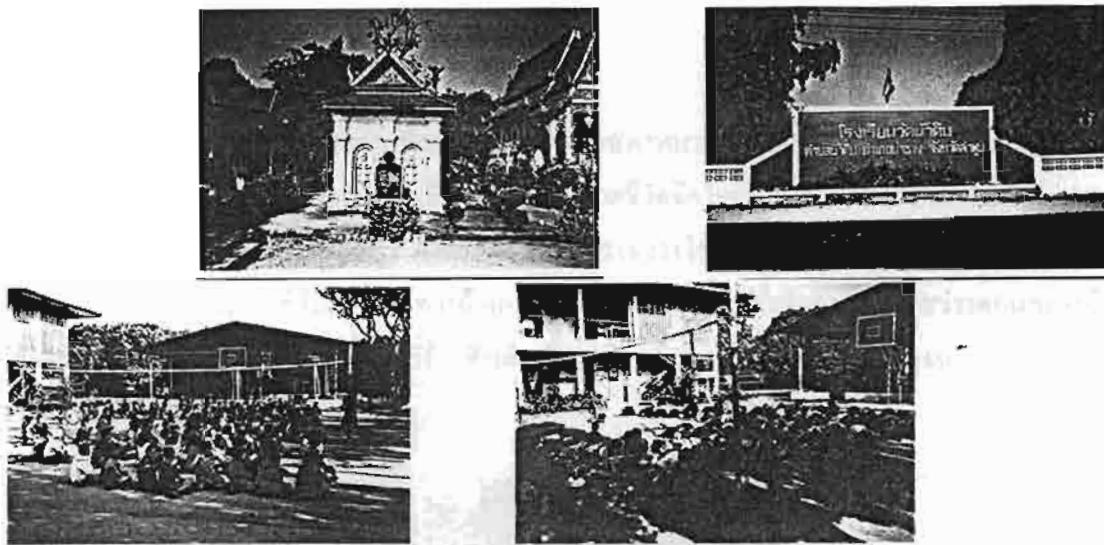

ບັນສຸກລົດົບ ພິທີກຣມທີ່ຜູ້ປົງບັດຕີເຫຼືອວ່າ ເມື່ອໄດ້ກະທຳແລ້ວ ຈະທ່າໄຫ້ຂົວຄົມແດ່ຄວາມສູນ ປຣາສາກໂຮກກັບ ທີ່ເຄືອແລ້ວຄລາດຈາກກັບພົບຕີ ອຸບຕີເຫຼຸດທີ່ຈະເກີດຂຶ້ນກັນດັວຜູ້ເຂົາພື້ນ ຈຶ່ງພິທີກຣມນີ້ບັງນີ້ປົງບັດໃຫ້ເກີດອູ້ ມັນເປັນ ຄວາມເຂົ້ອຂອງແຕ່ລະການ ແຕ່ກື່ນັນເປັນສິ່ງດີ ມີຜລທາງດ້ານຈົດໃຈ ສາມວາອນຸຮັກຢ່າວິ

3. ດ້ານການສຶກຂາ

ການສຶກຂາສມັບກ່ອນ ມີການຈັດການສຶກຂາແບບສມັກ ໃຈເປັນສ່ວນໃໝ່ ສດານສຶກຂາສມັບກ່ອນຈະ ອາສັຍວັດເປັນສດານທີ່ສໍາຫວັນສຶກຂາຫາຄວາມຮູ້ ສ່ວນໃໝ່ຈະເປັນຜູ້ຫຍາຍທີ່ນີ້ມີເຮັດວຽກທີ່ສຶກຂາ ຜູ້ຫຍຸງມີນ້ອຍອາຍເປັນ ເພົ່າຈຳກັດດ້ວຍສດານທີ່ເຮັດວຽກ ຈຶ່ງສ່ວນນາກເປັນວັດຜູ້ຫຍຸງທີ່ຈະເຂົ້າໄປໃນວັດຕ້ອງສໍາຮວມເປັນອ່າງນາກ ອີກເຫຼຸດຫລ ທີ່ນີ້ນໍາຈະເປັນດ້ວຍກາຮອບຮານຂອງພ່ອແມ່ ນີ້ມີອົບຮັນລູກຜູ້ຫຍຸງໃຫ້ເປັນແມ່ຄືຮັບອຸນ ການຈັດການສຶກຂາສມັບກ່ອນຈັດ

การศึกษาตั้งแต่ ป.1.-ป.4 หลังจากนั้นผู้ชาชากจะนิยมนำชีวิตรีบิน ผู้ที่เรียบงบ ป.4หรือบันกัชธรรมหรือ ที่สามารถ ประกอบอาชีพเป็นครูสอนหนังสือได้

จากการสอบถาม ท่านพระครูสุนทรธิธรรม เจ้าคณะตำบลน้ำดิน เจ้าอาวาสวัดน้ำดิน นาบสุรศักดิ์ อินแคลง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดน้ำดิน นายประดู่ นัชชา ครูโรงเรียนวัดน้ำดิน นายเจริญ ปัญญาโภคya ครูโรงเรียนวัดน้ำดิน นายบุญธรรม ปันวารี พ่อหนานบุญนาค หนึ่งอภัย ผู้สูงอายุ ในหมู่บ้านท่านได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการศึกษาของบ้านน้ำดินไว้ว่า การศึกษาของบ้านน้ำดินนั้น ก่อน ที่จะมีการก่อตั้งโรงเรียนวัดน้ำดินในปี พ.ศ. 2465 นั้น วัดน้ำดิน เป็นสถานที่แห่งแรกของการจัดการศึกษา ของชุมชนน้ำดิน การศึกษาสันนิษฐานศึกษาภันในวัด ผู้ที่จะเข้ารับการศึกษานั้นจะมีเฉพาะผู้ชาย ซึ่งจะต้อง เข้าไปเป็นเด็กวัดก่อน หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “โขymวัด” ซึ่งมีหน้าที่ปฏิบัติรับใช้พระ เพื่อขอความรุ้งจากท่าน โคขเป็นการศึกษาอักขระโบราณ เพื่อศึกษาธรรมนิยม ไปพร้อมๆกับภาษาไทย จนกระทั่งพระท่านเห็นว่ามี ความรู้ความสามารถที่จะศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็จะทำการบวชให้ ตั้งแต่นั้นเป็น สามเณรจนอายุครบเกณฑ์ 20 ปี ก็จะมีสิทธิ์อุปสมบทเป็นพระภิกษุ สำหรับผู้หญิงนั้นจะไม่ได้รับการศึกษา เนื่องจาก การเข้าไปในวัดของผู้หญิงต้องสำรวมเป็นอย่างมาก แต่จะได้รับการอบรมด้านกิริยามารยาทและ หน้าที่เกี่ยวกับการเป็นเมียบ้าน โดยการสั่งสอนของพ่อแม่ เพราะถือว่าสูกผู้หญิงเป็นแม่ครีรีอน kob ปรนนิบติสามี(ห้างท่าหลัง)

โรงเรียนสถานที่ใช้สำหรับศึกษาหาความรู้แห่งต้นมา สถานที่แห่งนี้ส่วนมากจะอยู่ใกล้วัด ผู้หญิง เรียนนิยมเข้าเรียนมากแล้ว เนื่องจากไม่ต้องสำรวมมากแต่ก็ยังเป็นการสมัครใจ การจัดการเรียน การสอนภาค บังคับ ป.1-4 หลังจากนั้นไปรอจากเรียนต่อที่สามารถท่าได้ ครูสมัยก่อนจะ ป.4 และบันกัชธรรม ที่สามารถ ประกอบอาชีพเป็นครูได้แล้ว

การศึกษาในปัจจุบัน เป็นการศึกษาที่เน้นเทคโนโลยีเข้าช่วงเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากสาระการเรียนรู้ ซึ่งแยกออกหลายสาระ กิจกรรมจัดการเรียนการสอนมีหลากหลายวิธีการ แต่ในความหลากหลายนั้น ต้องขึ้นอยู่กับผู้เรียนและผู้ปักธงที่รู้สึกรับ รู้สึกเลือกเอาแต่สิ่งที่ต้องการที่เป็นประโยชน์ท่านั้น

4. ด้านสภาพทางภูมิศาสตร์

ผู้คนสมัยก่อนชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มๆ โดยเน้นสภาพแวดล้อมที่อยู่ใกล้กันและป้ามี กอปรกับต้องเป็นพื้นที่รวมหมู่บ้านในการเพาะปลูก เป็นนักอนุรักษ์ด้วยวิธีดิจิทัล ใจจริงๆ การตัดไม้ทำลายป่ามีน้อยมาก เพราะมีความเชื่อเรื่องภูมิปัญญาที่เชื่อว่าต้องอยู่ในที่เดิม การลงทุนของผู้สางงานไม่มี ถนนหนทางสมัยก่อนเป็นทางเดินและทางเดินท่า พาหนะที่ใช้ในการเดินทางคือเดินและม้า ไม่มีรถประจำทาง ความสว่างตอนกลางคืน อาศัยตะเกียงจากน้ำมันก้าด หรือน้ำมันเชื้อ ปืนคือเชื้อเพลิงหลักในการให้ความร้อนหุงอาหารและให้ความอบอุ่น

ปัจจุบัน ความอุดมสมบูรณ์และเขียวชอุ่งของพื้นที่ในนานาชนิด ชุมชนนี้ดินสมัยก่อนอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้และแหล่งน้ำอันอุดมด้วยต้นไม้ ได้ซึ่งรู้ว่าบ้านนี้ดินมีถนนหนทางเด็กๆ ลัดเลาะไปตามบ้านแต่ละบ้าน สักวันป่านานาชนิดอยู่กันอย่างมีความสุขไม่เบียดเบี้ยนกัน เป็นชุมชนที่มีแต่ความสุข

ความเจริญด้านวัสดุอย่างรายเข้าสู่บ้านนี้ดิน ถนนหนทางเริ่มเปลี่ยนไป จากถนนเด็กๆ กดลับกลาดเป็นถนนลูกรัง สร้างให้กว้างขวางขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง ปัจจุบันเริ่มถูกทำลาย ระบบนิเวศน์เปลี่ยนไป ฟันฟ้าเริ่มไม่ตอกต้องความตุกตุก ความแห้งแล้งเริ่มน่าห่วง น้ำดินชุมชนที่มีแต่ความสุขเริ่มมีเสื่อม化 คำแนะนำดับเบิลสีเขียวเดียว

เมื่อความเจริญแผ่ซ่านเข้ามาเต็มรูปแบบ ถนนหนทางเป็นถนนลาดยางและคอนกรีต ไฟฟ้า ความสว่างไสวมีเพียง รถร่วงกัน ขวางไข่่ว่ดูดานดูด้วยความเจริญนั้น ระบบไฟฟ้าเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง ความแห้งแล้ง แหล่งน้ำไม่พอเพียง ความอุดมขาก ความแห้งแล้ง การเอารัศมีมาเบร์ยน มีให้เห็นทั่วไปในชุมชนนี้ดินนักวิจัยทุกท่าน ขอรุณ่าช่วยกันพื้นฟูโดยอุ่นความอุดมสมบูรณ์ของพื้นป่าและพยายามให้กลับพื้นคืนมาโดยเร็ว

5. รายได้ของประชากร

ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ต่อครัวเรือน 2 พัน ถึง 4 พันบาท โดยเฉลี่ย รายได้ส่วนนี้ได้มาจากการผลิตทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว ซึ่งมาจากการขายข้าว กระเทียม ถั่ว ครั้ง หรือมาจากการเลี้ยงสุกร วัว ควาย ไก่ เป็นต้น ภาระออกไปรับจ้างหรือขายแรงงานมีน้อย เหตุที่มีการขายแรงงานน้อย เมื่อจากอาชีพการงานอื่นๆ ไม่ค่อยเป็นที่นิยมประกอบกัน

6. ด้านการดำรงชีวิต

เป็นไปอย่างเรียบง่าย อยู่กันแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีน้ำใจเอื้อเพื่อเพื่อช่วยกันและกัน มีความชริง ใจไม่เสียรังสี เศรษฐกิจการอยู่ด้วยกันอย่างเคร่งครัด ให้เกียรติผู้ที่มีความรู้ เศรษฐกิจอยู่ในมีการ แบ่งชั้นวรรณะ ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาด้วยความศรัทธา เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาและพิธีกรรม ที่หมู่บ้านจัดขึ้นมาได้ขาด การอยู่ร่วมกันจะอยู่กันแบบเครือญาติ เมื่อมีกรอบครัวแล้วมักสร้างบ้าน เรือนอยู่ใกล้กับบ้านของญาติ ไม่นิยมออกไปตั้งหลักแหล่งไกลๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่นิยมออกไปทางประเพณีทั้งต่างแดนมากขึ้น ความรักความผูกพันในครอบครัวแข็งแกร่งอย่างมาก สถาบันครอบครัวมีความสำคัญ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด สำหรับเด็กๆ ที่จะได้จากบ้านมีแต่พ่อแม่อยู่เพียงลำพัง อาจเป็นเพราะความไม่พอเพียงทางด้านเศรษฐกิจและปัจจัยอื่นอีกหลายด้าน

การละเล่นพื้นบ้าน มากเก็บ เป็นการเล่นที่สนุก อุปกรณ์ทางจราจร เล่นกีฬากีฬาไม่จำกัดจำนวน สร้างน้ำใจนิยมเล่นกันในหมู่บ้าน นี่เป็นส่วนหนึ่งของการเล่นพื้นบ้าน วิธีชีวิตที่เรียบง่ายของชุมชนนี้ดิน สถาบันครอบครัว บังคับนี้แม้แต่นักเรียน นานที่จะเห็นสักครั้ง เรายังทำอย่างไรดี ภาพที่ประทับใจเหล่านี้จะกลับมาอู่คู่นี้ดินอีก

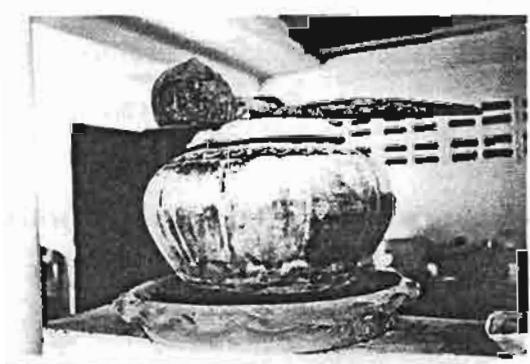
ความอบอุ่นในครอบครัว การนี้พ่อแม่ ลูกหลาน อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขตามประสาสังคมครอบครัว สมัยก่อนอบอุ่นไปด้วยความรัก ไม่มียาเสพติด ไม่มีสิ่งที่จะทำให้ครอบครัวแตกแยก แต่บัดนี้เราต้องช่วยกัน เพราะปัญหาของยาเสพติดและโรคอุบัติ กำลังทำลายสถาบันครอบครัว

การแห่ลูกแก้ว การคำข้าว วิถีชีวิตเดิม ๆ ของชุมชนบ้านน้ำดินสมัยนั้น ได้หายไป การรับเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาแทน ทำให้ชีวิตของชุมชนน้ำดินเปลี่ยนไป จากการคำข้าว เปลีเซนไปเป็นการสีข้าว ความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย แบบเอื้ออาทร แบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางชีวิตในชนบท เปลีเซนไปเป็นการค้าเนินชีวิตที่ต้องต่อสู้คืนรุนหางเงิน หาทอง นาใช้เพื่อแลกเปลี่ยนกับสิ่งอื่นๆ ความสะគក ใช้ในการอุปโภคบริโภค ระบบวิถีชีวิตที่ลูกหลานจะคงประนันบัด พ่อแม่ ปู่ ย่า ตาข่าย ก็เปลี่ยนไปเป็น การรับทำงานเพื่อหารเงินมาใช้จ่าย เห็นได้จากการที่เยาวชน ที่จบการศึกษาจากบังคับก็จะเดินทางไปสมัครงานที่นิคมอุตสาหกรรมทันที ทำให้ในหมู่บ้านมีแต่เด็กกับคนชรา เป็นประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านหลาย ๆ อาชีพได้ลูกลิ้ม ขาดการยอมรับจากเยาวชนและสังคม

ເພາດ້ານແລະເລື່ອງວ້າ ວິຊີ່ວິດພື້ນບ້ານທີ່ມີແຕ່ຄວາມສຸຂ ໂດຍໄມ່ອາສັນເກດໂນ ໂລືຂີສັນຍື່ໄໝມ່ເຂົ້າຂ່ວະແດ່ ອ່າງໄດ້ ນັດນີ້ກັງແລລືອແຕ່ຄວາມກຽງຈໍາເກົ່ານັ້ນ

ນ້ຳຄົ່ນທີ່ເຂັ້ນຈໍາ ກັນຂ້າວທີ່ອ່ອຍ ຈາກອຸປະກົດງ່າຍາແດ່ມີປະສົງທິພາພໃນກາຣ ໄກສະກິດຍ່າງທີ່ໄດ້ ແນີ້ອນ ນາບັດນີ້ດັ່ງແພັດີເຫັນແລະເຫັດແກ້ສ ໄນກລິ່ນໄອວັນເຫັນຈໍາຂອງໜັນນ້ຳ ໄນນີ້ກລິ່ນໄອຂອງໜັນດີນທີ່ໄກສ ແກ່ງແສນອ່ອຍ ເຮັຈທໍາຍ່າງໄຣ ໄກຮູ້ຂ່ວະຫອບທີ່

ສິ່ງທີ່ກັນພົບຈາກກາຣ ສຶກຍາວິຊີ່ປະເດີນວິຊີ່ວິດບ້ານນໍາດິນ

ໃນສ່ວນທີ່ເປັນວິຊີ່ວິດຂອງນ້ຳນໍາດິນ ຈາກກາຣ ສຶກຍາພບວ່າວິຊີ່ວິດຂອງຊູນຊານນໍາດິນແປ້ນແປ່ງ ໄປ ຄວາມທັນຕົນຂ ເກໂນ ໂລືຂີ ເຂົ້າມາແກ່ນທີ່ເຄື່ອງມືອົງເຄື່ອງໃຫ້ດີດ ຄວາມເປັນອູ້ອ່າງພໍ່ນ້ອງ ຄວາມມູກພັນ ກາຣ ໃຊ້ວິດແບນພອເພີ່ງເວັ້ນຫາບໄປ ກາຣ ພື້ນຄວາມເປັນອູ້ໃນອົດຕ ອີ ກາຣ ເປັນອູ້ອ່າງພອເພີ່ງ ກາຣ ກຳສັນນັອຍ (ສ້ານຄຽວໃນບ້ານ) ສົດກໍາໃຊ້ຈໍາຂ ຮັມທັງກາຣແບ່ງປັນກັນໃນຊູນຊານໃຫ້ ມີນາກໜີ້ນ

วิธีชีวิตบ้านน้ำดิน

1. ด้านการเกษตร ผลผลิตราคาไม่ตี รายได้ตกต่ำ
2. ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านมีการเปลี่ยนแปลง
3. ด้านการศึกษา เมืองเทศในโลลีเข้ามาช่วงอย่างมาก
4. ด้านสภาพทางภูมิศาสตร์ ความชริญ การแห้งแล้งปีต่อปี
5. ด้านรายได้ต่ำครัวเรือน ตามสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน
6. ด้านการค้าริมแม่น้ำ ความเป็นอยู่แบบเชื้ออาทรกับความเห็นแก่ตัว
7. การละเล่นพื้นบ้านกับเทศในโลลีใหม่

แนวทางแก้ไข

- ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเข้ามาร่วมดำเนินการอย่างรวดเร็ว ส่วนที่เหลือเป็นหลักฐาน เช่น รูปภาพ อุปกรณ์ ต่าง ๆ ให้จัดเป็นหมวดหมู่ไว้ให้คนรุ่นหลัง ได้ศึกษา ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านน้ำดิน
- รณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับความสำคัญและช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่กับชุมชนต่อไปโดย เกาะพะเยาวชน จัดเป็นหลักสูตรท่องถิ่น สอนในชั้วโมงเรียน อย่างน้อย สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง และมีกิจกรรม เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ อย่างต่อเนื่อง โดยที่นิวัชัยและคณะครุ่ร่วมกันดำเนินการ

แนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน

1. การดำเนินงานเพื่อการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนที่จะดำเนินการโดย ชุมชนได้เลือกเห็นความสำคัญเพื่อที่จะสืบสานไว้กับชนรุ่นหลัง ได้ศึกษาด้วยการของรับบริจาค สิ่งของและอุปกรณ์ที่ยังหลงเหลือในชุมชน แล้วนำมาจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ และจัดเป็นหลักสูตร เพื่อศึกษา
2. โดยการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญแก่ ภายในหมู่บ้านที่ขึ้นดำเนินการอยู่ แต่อาจจะไม่ครบตามขั้นตอน การผลิตแบบดั้งเดิม เช่น การศึกษาเรื่องการผลิตผ้าฝ้าย ที่บ้านแม่เกี้ยงเหมย ชาบันอ้อ และได้ ขอความร่วมมือให้ช่วยกันรักษาภูมิปัญญาท่องถิ่นในเรื่องนี้ให้คงอยู่ต่อไปเท่าที่จะทำได้ หาก สามารถถ่ายทอดวิธีการผลิตให้แก่ลูกหลานเพื่อสืบทอดไม่ให้สูญหายก็จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในอนาคต
3. โดยการเรียนรู้จากชุมชนหมู่บ้านอื่น ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น บ้านหนองเงือก บ้านดอน แม่แรง บ้านใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดแหล่งเรียนรู้ต่อไป

3. นโยบายส่วนบุคคล

การสืบค้นข้อมูล ทำการสืบค้นข้อมูล โดยการสอบถาม ผู้มีความรู้ จากท่านผู้รู้ ผู้เดาผู้แก้ไขในหมู่บ้าน จากเอกสาร คำนาน ประวัติความเป็นมา ปรากฏว่าที่มีวิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากท่านผู้รู้ในหมู่บ้านเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับการทั่ววิจัยในครั้งนี้

การเก็บข้อมูล ที่มีวิจัยของเราได้ทำการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ด้วยวิธีการอ่าべภาพ บันทึกเสียง บันทึกภาพเคลื่อนไหว จดบันทึกเป็นเอกสารหลักฐานในการอ้างอิงถึงแหล่งข้อมูลที่ได้นำ

การรวบรวมข้อมูล เมื่อทีมวิจัยได้ออกไปทำการเก็บข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ได้นำมาพิสูจน์แล้วนักวิจัยแต่ละคนก็นำเสนอข้อมูลต่างๆ นารวบรวม ก็ตกรอง เรียงเริง เพื่อที่จะได้จัดทำเป็นรูปเล่มเอกสารเผยแพร่แก่บุคคลทั่วไป

การดำเนินการอย่างต่อเนื่องและการประเมินสภาพสุขภาพป้องกันภัยในสถานที่

สาเหตุที่ทำให้ไปรษณสถาน ไปรษณวัดอุบังคงอู่ ก็ เพราะว่าเป็นแหล่งศึกษาความรู้ ใช้ปฏิบัติ กิจกรรมตามนั้นธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม จนสามารถสืบสานเป็นวัฒนธรรมและขั้นร่วมกันรักษาสืบทอดกัน มาก่อนคราวนี้ ได้แก่ วัด อาราม พ่อบ้าน (เสี้ยวบ้าน) อุโบสถ

สำหรับนโยบายสถานะและนโยบายวัตถุที่กำลังจะสูญหายไป สาเหตุก็เป็นพระราชนิยมและเลขไม่เห็นความสำคัญ ปล่อยให้กร่างพังให้เสื่อมสภาพไปตามกาลเวลา ได้แก่ น้ำบ่อสีแจ้ง ถ้ำหนองผา และวัดห่าง (วัดร้าง)

สามเหลี่ยมของการเสื่อมสูญ หรือสูญหายไป ก็เพราะมีปัจจัยในการคำรงชีวิตที่เปลี่ยนไป และการท้าทายธรรมชาติ ป้าไม้มี ได้แก่ แหล่งน้ำในหมู่บ้าน เช่น น้ำบ่อสีแฉ่ ซึ่งเป็นแหล่งศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้อุปโภค บริโภค แต่ปัจจุบันกิจกรรมท้าทายธรรมชาติ ป้าไม้มี และมีการใช้น้ำได้ดีขึ้น มีการเจาะน้ำด้วยเครื่องมือ ใช้ ทำให้น้ำบ่อสีแฉ่หมดความสำคัญและเสื่อมสภาพไปในที่สุด

การบริหารจัดการเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์

(1) ปัจจุบันได้มีการบูรณะปรับปรุงในบางส่วน แต่ยังคงอนุรักษ์เคารพเดินไว้ในให้เดือนสูญ ได้แก่ พ่อข้าว และอูโบสต์ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นสถานที่สาธารณะ เป็นสถานที่ปฏิบัติกรรมและปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป

(2) การร่วมกันศึกษา/วิจัย เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งที่มาแห่งความเริ่มต้น และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนมีการบูรณะปรับปรุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้าน และชุมชนในโอกาสต่อไป

(3) จัดทำโครงการของบุณยพัฒนาปรับปรุงเสนอต่อองค์กรปกครองท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อดำเนินการพัฒนาปรับปรุงเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

รายละเอียด ประวัติความเป็นมาของโบราณสถาน โบราณวัตถุที่ที่นิวัจัยได้ทำการสืบค้นข้อมูลในหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

ต้นหนองผ้า

ต้นหนองผ้ามีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน เล่าขานสืบต่อกันมาว่า มีเรื่อสำมาขันถ่ายศินค้าของพระนางจามเทวี ซึ่งในตอนนั้นชั่งน้ำได้ครองเมืองถ้ำพูน บังคับเป็นธิดาของเจ้าเมืองผู้ครองนครเชียงใหม่ ได้พร้อมกับบริหารนำอาเรือสำเภาไปขันถ่ายศินค้าที่เมืองละโว (ปัจจุบันคือจังหวัดลพบุรี) ตอนขากลับได้เกิดพายุฝนตกหนัก จึงทำให้เรือของพระนางจามเทวีอืปปางล่มลงกลางแม่น้ำระหว่างคำานล้าบกัน ต้านคอข้อหล่อ โดยหัวเรือได้พาดอยู่ที่คอขอนของผ้า ต้านล้าน้ำดิน ได้กลอยเป็นพินหาปูรากอยู่ที่บริเวณคอขอนของผ้าดังที่เห็นในภาพ ส่วนที่เป็นหางเรือ ได้ไปเกยขอยู่ที่วัดดอนน้อด ต้านคอข้อหล่อ ส่วนที่เป็นห้องเรือนนี้เล่าขานกันว่า ได้ชลลงในบริเวณที่เป็นทุ่งนา ในบริเวณดอนของผ้าแล้ว กันว่า มีถ้ำเล็ก ๆ ถ้ำหนึ่ง ในบริเวณถ้ำมีชาของพระภู腴ที่สามารถรักษาโรคต่างๆ และมีชฎา เครื่องแต่งกายสำหรับบุษราคัม เครื่องดูดครึพื้นเมือง ถ้าบุษราคัมเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ก็มีการบูรณะก็จะไปบูรณะเครื่องแต่งกายและของใช้จากในถ้ำนี้

พ่อบ้าน

พ่อบ้านน้ำดินน้อย มีนาตึ้งแต่สมัยโบราณ เจ้าพ่อที่สอดิศ อัญชลี ที่นี่ ได้แก่ เจ้าพ่อปู เจ้าพ่อแรมทอง เจ้าพ่อนานาจิ โคงพ่อบ้านจะช่วยปกปักษ์รักษาดูแลคุ้มครองให้บ้านอัญชลีมีสุข อย่างดีวนหน้า ในแต่ละปีจะมีพิธีสักการบูชาพ่อบ้านในเดือน 9 เหนือ ออก 4 ค่ำ เป็นประจำทุกปี บริเวณพ่อบ้านมีก่อนนี้พื้นที่กว้างขวาง เป็นที่อุดมสมบูรณ์ มีน้ำไหลลอดกันปากปอ เมื่อประมาณ 20 กว่าปีที่แล้วมา น้ำเริ่มแห้ง เมื่อจากน้ำได้ดินถูกสูบ ขึ้นมาใช้เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันบริเวณพ่อบ้านมีเนื้อที่ 7 ไร่ 1 งาน 93 ตารางวา ด้วยมีการสร้างสำนักปฏิบัติธรรม อาราม คงนิมิตน้ำดินน้อยขึ้นในบริเวณนี้ และได้ถวายที่ดินส่วนหนึ่ง ให้เป็นที่ธารพีสงษ์ เพื่อเป็นที่สร้างอารามและวัดในโอกาสต่อไป ขณะนี้ได้เริ่มทำการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม และศาลาพักผ่อน ได้นิมนต์พระพิเชษฐ์ สิริกฤทโห จากวัดน้ำดินมาเป็นเจ้าอาราม พร้อมกันนี้ได้มีการบรรพชาสามเณร 2 รูป เพื่อประจำอัญชลีที่อารามต่อไป

วัดห่าง (วัดร้าง)

วัดห่าง หรือวัดร้าง เป็นสถานที่ที่ตั้งของวัด มาก่อน อัญชลีกัดๆ กับบริเวณสุสานป่าซ้ายบ้านน้ำดิน เมื่อสมัยก่อนวัดน้ำดินก็จะตั้งอยู่ ณ ที่บริเวณ แห่งนี้ ปัจจุบันบังคงพอเหลือซากอิฐปูรักหักพังให้เห็นเป็นร่องรอย แต่คุณนักวิจัยเข้าไปไม่ถึง เมื่อจากเป็นบริเวณป่าทึบหนาแน่นมาก จากคำบอกเล่า เมื่อก่อนพระภิกษุสงฆ์ที่อยู่วัดห่างแห่งนี้ ได้ไปตักน้ำที่น้ำบ่อสีแจ้ง ซึ่งอยู่ไม้ไกลจากที่แห่งนี้

น้ำบ่อสีแห้ง

น้ำบ่อสีแห้ง (น้ำบ่อเหลี่ยม) เป็นบ่อน้ำที่มีน้ำตั้งแต่สมบูรณ์ ตั้งอยู่บริเวณบ้านน้ำดินน้อย หมู่ที่ 6 มีลักษณะเป็นบ่อน้ำสีเหลี่ยม ก่อตัวขึ้น สักขยะคล้ายกับกระน้ำสีเด็กๆ ไม่ลึกมาก เพราะเมื่อก่อนระดับน้ำคงจะตื้น บางแห่งน้ำขังในลอกปากบ่อเอง แสดงว่า บริเวณนี้น้ำท่าอยุ่นสมบูรณ์

น้ำบ่อสีแห้ง ถือว่าเป็นบ่อน้ำที่มีลักษณะเปลี่ยนจากที่อื่น เพราะปกติบ่อน้ำทั่วไปจะมีลักษณะปากบ่อเป็นวงกลมเหมือนกันหมด คงมีที่นี่ที่เดียวที่มีลักษณะปากบ่อเป็นสีเหลี่ยม หรือสีแห้ง จึงควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ใหอนุชนคนรุ่นหลังได้เรียนรู้และศึกษาต่อไป

อารามอุโมงค์

การเริ่มก่อสร้างอุโมงค์ไม่ปรากฏหลักฐานจากคำบอกเล่าสืบท่อกันมา พอจะประนีประนอมได้ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2463 มีการบูรณะปฏิสังขรณ์ โดยพ่อหนานเทพ ชาญน้อย เป็นผู้บูรณะอุโมงค์ หลังจากนั้นก็มีผู้มาต่อต่อต่อไปเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน

1. พ่อหนานคง ชาญน้อย
2. พ่อหนานตรา เขื่อนคำ
3. พ่อหนานชื่น พงศ์คำ บ้านไร่คง
4. พ่อหนานดี ธรรมบันย์แก้ว
5. แม่หลวงบัว ไซขพูน

ที่กล่าววนวนนานี้ ทั้งหมดได้เสียชีวิตแล้ว ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 ทางคณะครรภ์ธาดาวัฒนาดิน นำโดยพ่อหลวงทองใน ชาญน้อย เห็นว่าอุโมงค์หลังดินซึ่งมีอายุมากแล้ว สภาพชำรุดทรุดโทรม ยากแก่การบูรณะปฏิสังขรณ์ให้มีสภาพดีดังเดิมได้ จึงได้พร้อมใจกันสร้างอุโมงค์หลังใหม่ขึ้นมา และใช้เวลาในการก่อสร้างร่วม 10 ปี น่าแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2548 ดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน

วัดน้ำดิน

วัดน้ำดิน ตั้งอยู่เลขที่ 183 บ้านน้ำดิน หมู่ที่ 7 ถนนสายท่าลี่ ตำบลน้ำดิน อำเภอป่าชาing จังหวัดลำพูน สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย วัดน้ำดิน สร้างเมื่อปีกุน ชลศักราช 1249 ตรงกับ พ.ศ. 2430 โดยการนำของพ่อหลวงชี้ ฤทธิ์ เป็นผู้ริเริ่มก่อสร้างซึ่งได้รับมอบที่ดินเนื้อที่ 7 ไร่ 3 งาน 20 ตารางวา จากพ่ออ้าย แม่ก้าลอง ไชยวารี ขณะนั้นมีชาวบ้าน 41 หลังคาเรือน ได้ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาสร้างวัด ได้นิมนต์ พระกำ

ญาณวิร นาอยู่จำพารณา และเป็นเจ้าอาวาสสองครั้ง จากนั้นก็มีพระมະสน นาคเตใน พระกำ ญาณ วิช โข เป็นเจ้าอาวาสสองครั้งต่อมา และพระกำ พร้อมทั้งคณะครรภ์ฯ ได้ไปนิมนต์ ครูนาปัญญา ธรรมวิร โข ครูนาอิน ชยสิทธิ์ ครูนาเต็จชี เตชโภค ครูนาคำยาน ญาณวิช โข นาเป็นประธานพัฒนาวัดต่อไป ต่อมาถึง พระฤทธิ์ ธรรมโข พระครูไกบ ธรรมช โข (พระครูภิกติเทววิชช) ปัจจุบันมีพระครูสุนทรสิทธิธรรม เป็นเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน

ในสมัยพระครูสุนทรสิทธิธรรมเป็นเจ้าอาวาสอยู่นั้น ได้ก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์ นำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่วัดน้ำดินตามลำดับดังที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้

วัดน้ำดิน มีประเพณีสรงน้ำพระบรมสาริริกธาตุประจำปี ตรงกับเดือน 9 เหนือ ขึ้น 8 ค่ำ ของทุกปี

สิ่งที่กันพนจาก การศึกษาวิจัย ประดิษฐ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ

ในส่วนที่เป็นโบราณสถานนั้น ได้ยกหอคลังให้เป็นที่รกร้างว่างเปล่า ไม่ได้มีการอนุรักษ์หรือพัฒนาส่งเสริม คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่รู้ด้วยซ้ำว่ามีโบราณสถานอยู่ ที่แห่งใด อาทิ เช่น น้ำบ่อสีแห่งวัดห่าง หรือแม้กระทั่งถ้ำหานของผา จะมีก็แต่เพียงผู้เดียวผู้เดียว ผู้สูงอายุที่บังคับพอก็จะ ได้เล่าขานด้านความเป็นมาให้แก่คณะนักวิจัยพากเพียรได้ฟังกันพอสั้นๆเท่านั้น

โบราณสถานที่บังคับอยู่และเป็นที่รักกันโดยทั่วไป ได้แก่ พ่อบ้านน้ำดินน้อย ซึ่งปัจจุบันนี้ชาวบ้านรายถูรได้ร่วมกันก่อสร้างหอ ศาลา พัฒนาเพื่อถาวรนิริเวณให้สะอาดเรียบร้อย ร่มรื่น และกระทำการบวงสรวงเป็นประจำทุกปีในเดือน 9 เหนือ เพื่อความเป็นสิริมงคล อยู่ดีมีสุขของชนชั้นในท้องถิ่น

อีกแห่งหนึ่งที่ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ให้มีสภาพนั่นคงดثار ก็คือ โบราณอุโบสถ บ้านน้ำดิน หลัง ปัจจุบันมีพระภิกษุสามาพระยา ปฏิบัติธรรมอยู่ที่โบราณอุโบสถแห่งนี้ รูป และมีชาวบ้านคณะครรภ์ฯ ส่วนหนึ่งได้ไปทำบุญไส่บ้าคร ฟังเทศน์ ฯ โบราณอุโบสถแห่งนี้ด้วยเหมือนกัน

สำหรับโบราณวัตถุที่คณะนักวิจัยออกໄไปสำรวจและสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ท่านได้กล่าวถึงโบราณวัตถุที่มีอยู่ในหมู่บ้านรายนี้ ส่วนใหญ่ที่ยังหลงเหลือให้เห็นอยู่ คือ พระพุทธชูป และวัสดุก่อสร้าง

ทางพุทธศาสนา มีอยู่ความวัดและอารามต่าง ๆ สำหรับพระทุทธชูปัชชานนั้นจะมีอยู่ด้านม้านของชาวบ้าน ส่วนโบราณวัดอุเกี่ยวกับวิถีชีวิตนั้น ส่วนใหญ่จะอยู่อย่างกระชั้นกระชาตตามหมู่บ้าน ไม่มีการจัดเก็บเป็น หลักแหล่ง ซึ่งเป็นปัจจัยในการเก็บรวบรวมและศึกษาของชาวบ้านและผู้ที่สนใจ ตามที่คณะกรรมการวัดได้ไป ศูนย์ความคิดของชาวบ้านน้ำดิน ก็พบว่า โบราณวัดอุเกี่ยวนี้เป็นของที่มีคุณค่า บ่งบอกถึงประวัติและ ความเป็นมาของชุมชนบ้านน้ำดินได้เป็นอย่างดี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นครื่องมือเกี่ยวกับการเกษตร และชาว บ้านน้ำดินได้เลี้ยงเห็นคุณค่าของโบราณวัดอุเกี่ยวนี้ และอย่างที่จะรวบรวมจัดเก็บเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ ผู้ที่ สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ ซึ่งเจ้าของกีบินคือที่ประวัติศาสตร์ ให้และขอร้องให้ทางทีมงานวิจัยได้เป็นแก่นนำในการ รวบรวม เพื่อจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านน้ำดิน

๔. วัฒนธรรมเดือนเก็บเกี่ยว (เดือนตุลาคม)

วัฒนธรรมประเพณี เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านน้ำดิน ในช่วงเวลา ๑ ปี หรือ ๑๒ เดือน ชาวบ้านน้ำดินจะรวมตัวกันทำกิจกรรมตามความเชื่อและความมุกพันของบุคคลในชุมชนบ้านน้ำดิน กิจกรรมต่างๆ ที่ทีมงานวิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมไว้ ได้แก่ การสอบด้านจากผู้อาวุโส ผู้เช่า ผู้เก่าในหมู่บ้าน มีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

เดือนที่ ๑ ประเพณีเดือนเก็บเกี่ยงเห็นอ (เดือนตุลาคม)

๑. ประเพณีวันออกพรรษา

ตรงกับวันที่ ๑๕ ค่ำ เดือนเก็บเกี่ยงเห็นอ หรือรวมเรือนคุลากัน เมื่อไปถึงวัดแล้ว หาที่นั่งให้เรียบร้อย กราบพระประภาน ๓ ครั้ง แล้วนำอาหารอกไม้ถูปเทียนไปใส่ขันดอกที่ทางวัดจัดให้ ขันแรกคือ ขันแก้วทั้ง ๓ คือ พระรัตนครัย หมายถึง หมายถึงพระพุทธ - พระธรรม - พระสังฆ อธินายคือ គอกไม้ก้าที่ ๑ บริกรรมว่า พุทธอรหัง แปลว่าข้าพเจ้าของบุชาพระพุทธคือขอกไม้ช้อนนี้ គอกไม้ก้าที่ ๒ บริกรรมว่า หั้นโน ปังจัตตัง แปลว่า ข้าพเจ้าของบุชาพระธรรมคือขอกไม้ช้อนนี้ และគอกไม้ก้าที่ ๓ บริกรรมว่า สังโขยะทิตัง แปลว่า ข้าพเจ้าของบุชาพระสังฆคือขอกไม้ช้อนนี้ จากนั้นให้นำข้าปลາอาหารไปใส่บนแทรพระพุทธ และอาหารสำหรับถวายพระสังฆที่ทางวัดจัดให้ จากนั้นเตรียมทำบุญตักบาตรและไหว้พระรับศีล ถวาย กัตตาหาร แผ่เมตตา กรวดน้ำ เป็นเสริจพิธีทำบุญดอนเช้า

ตอนบ่าย เวลา ๑๕.๐๐ น. มีการพังเทคนานถึงเวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น. ตอนเย็น เวลา ๑๘.๐๐ น. ทำพิธีเวียนเทียนที่วัด และมีการทำบุญตักบาตรเทโว ให้ในวันรุ่งขึ้น

๒. ประเพณีทำบุญตักบาตรเทโว

ประวัติและความเป็นมาในสมัยพุทธกาล เพื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าครรัสรู้ธรรมและเสด็จเข้าไป โปรดเมตตาพระพุทธมารดา โดยจ้าพรพยายามอุ่น สรรค์ชั้นความคึ่งส์ เรียกตามศัพท์ภาษาบาลีว่า “หโไว อะยะ” ในครั้งนั้น บรรดาพุทธศาสนิกชนผู้มีความศรัทธาเลื่อมใสเมื่อทราบว่าด่างพร้อมใจกันไปรอดตักบาตรเพื่อรับเสด็จกันอย่างเนื่องแน่น จนถึงเป็นประเพณีตักบาตรเทโว ปฏิบัติสืบต่อคันมาต่อรานจนปัจจุบันนี้

ในวันออกพรรษา คือ วันแรม ๑ ค่ำ เดือนเก็บเกี่ยงเห็นอ ชาวบ้านจะมีการนำข้าวสาร อาหารแห้ง เพื่อนำมาไปทำบุญดอนเช้าที่วัด เรียกว่า ทำบุญตักบาตรเทโว เมื่อพระเดินออกจากวัดมา ซึ่งชาวบ้านสมมติ กันว่าพระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากความคึ่งส์คราวครั้งเสร็จขึ้นไปโปรดพระมารดา ดูสนับสนานมากและน่า ปลาบปลื้มใจในการทำบุญครั้งนี้มาก เสร็จแล้วรับพระจากพระสูงๆ เป็นเสริจพิธีฯ

การทำบุญเข้าพรรษา

การทำบุญฟังเทศน์

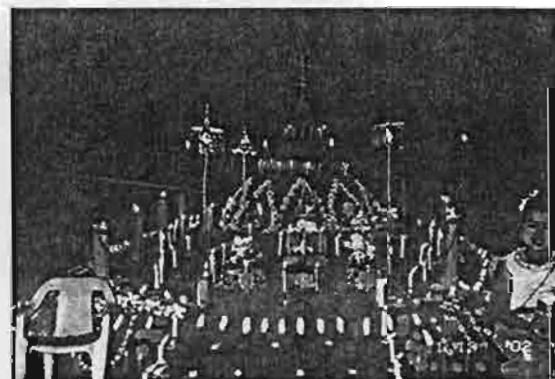

เดือนที่ 2 ประเพณีเดือนยี่หนีอ (เดือนพุทธจิกายน)

1. ประเพณีเดือนยี่เปีง

ประวัติความเป็นมา

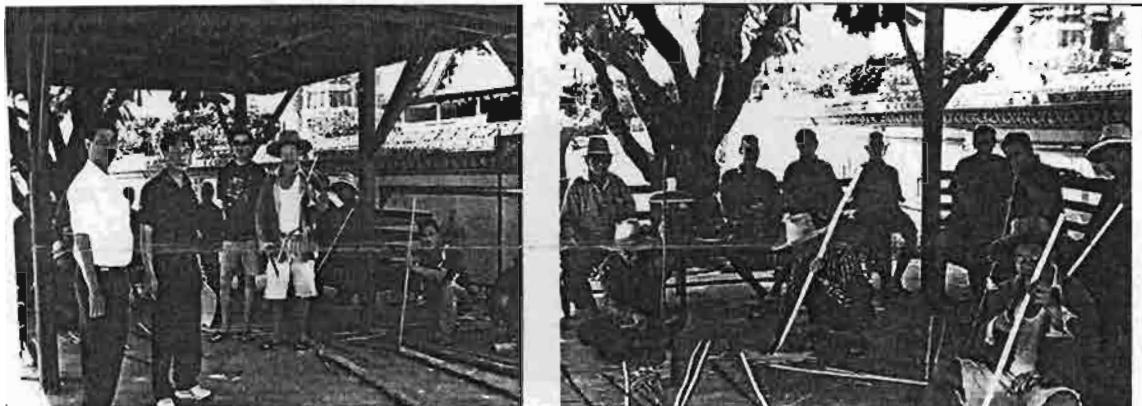
ในกาลครั้งหนึ่ง นานมาแล้ว พระโพธิสัตว์เจ้าได้จุติเกิดมาเป็นอุกกาเพือก ขังมีแม่ค้าตัวหนึ่งออกໄປ 5 ฟอง ไกลักษณะน้ำหนัก ใบเดือน 8 ขีน 15 ค่ำ ให้เกิดมีล้มพาดใหญ่พัดเอกสารไว้ข่องกาตกลงไปในแม่น้ำหนึ่งที่น้ำได้พาอ้าไว้ค้างที่ริมลำธาร ขณะนั้นขังมีแม่ไก่ตัวหนึ่งกำลังคุยเขีบหาเหี้อ บังเอญมาพบไก่เข้ากีคาน เอาไว้ก้าไปไว้ที่รังของมัน ฟอง ต่อมาก็มีแม่น้ำค้าตัวหนึ่งนาพบไก่เข้ากีคานเอาไว้ก้าไปปรุงน้ำไว้เสริมอนุญาของตน ฟอง จากนั้นก็มีแม่เต่าตัวหนึ่งเห็นไก่เข้ากีคานเอาไว้เสี้ยงไว้อีก ฟอง ขังมีแม่รือวิธีก ตัวเดิน นานเดือนหน้าตามฝั่งน้ำที่กีมานพบไห้ที่เหลืออีก 2 ฟอง กีคานมารักษาไว้ให้พันกับอันตรายต่างๆ จากนั้นนานมีนางผู้หญิงคนหนึ่งได้นำเอาผ้าไปซักที่ริมฝั่งน้ำที่พันไว้กีบบ้ำไว้ได้ประมาณ 15 วัน ตามคำน่านอกล่าวไว้ ส่วนไบ่กาหั้ง 5 ฟอง ได้ถูกฟอกออกมานเป็นคน ขันพ่ออาชุได้ 10 ช่วง ด้วยเดชบารมีแต่ปางก่อนได้อุ้กคนละ ที่ กีมีใจอย่างจะออกบัวเป็นฤาษี ต่างคนก็ต่างขอลาแม่บองแต่ละคนไปบัวเป็นฤาษีที่อยู่ในป่า ได้ประพฤติปฏิบูธิธรรมด้วยเดชบารมีที่ได้สร้างนา เทพดชาจึงคลบันดาลให้อุกกาหั้ง 5 ได้มาพบกัน และค่าง กีรุ่ว่าตนของเป็นอุกกาเพือก ต่างคนก็อยากรเห็นหน้าแม่ แต่ว่าแม่กานันกีได้ซึ่งแก่กรรมลงและได้ไปเกิด ณ สุทธาวาส มีชื่อว่า กติกา มหาพรหม มีนางนาราถานเป็นบริวาร ส่วนว่าพระฤาษีหั้ง 5 ก็อยากรเห็นหน้า นาราดาต่างก็ขอธิฐานว่า เกิดมาชาดหน้าด้านหัวกรวยได้เกิดมาเป็นพระอรหันต์จริง กีขอให้มารดาจงได้เสด็จลงมา ในขณะนั้นนางกติกานาพรหมกีรุ่วแจ้งแก่ใจ กีกลับลงมาขังโลงมนุษย์ ตามความประรอนของอุก เมื่อนาง ได้พบหน้าอุกหั้ง 5 และได้บอกอุกไว้ว่า แต่นี้ไปอีก 25 อสงขัย อุกหั้ง 5 ได้เป็นพระอรหันต์เหมือนกันทุก องค์ แต่นางก็ขอธิฐานว่าเมื่ออุกได้เป็นพระอรหันต์โผล่โผล่แล้ว และขอให้อุกจะเป็นสักขิพิธานไว้ว่าให้ เอาตีนแม่ไว้บูชา ตรงหน้าพระประทานด้วย ในขณะนั้นกิติกามาพรหม จึงได้อาลีกันทิพย์มาสืบเป็นเกรชิ แล้วดึงออกมาเห็นดีนก้า ด้วยเหตุนี้แหล่พอถึงเดือนที่เป็นต่างกีพากันเอาไว้หนึ่งวัน นำมันมาพร้าวจุดประทีป โคงไฟบนประเพณีสืบกันมาต่อมาเท่าทุกวันนี้

ประเพณีลอยกระทง

2. ประเมินราชวัคร

คือ การทำรั้วพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะเดือนมีปีง การทำรั้วเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง กล่าวคือ ต้องทำไม้ไผ่น้ำจักเป็นตอกข้าว 1 เมตร stanza ไขว้เฉียงทำเป็นสองฝั่งตรงประตุวัด หรือหน้าพระวิหาร ประดับด้วยต้นกล้วย ต้นอ้อบ ช่อตุง ชี้งสมนดิว่าสร้างทางต้อนรับพระเวสสันดระกลับเข้าสู่บ้านเมือง

สืบสานต่อการขั้นราชวัต นำโคงผู้สูงอายุชาญในหมู่บ้านช่วยกันจัดตอกเพื่อนำไปบดสา่น หมู่บ้านช่วยกันนำหินกล้วหัว หินอ่อนมาบริจาคเพื่อใช้ประกอบแต่งซุ้มหน้าวัดน้ำดีบหลวง

เดือนที่ 3 ประเพณีเดือน 3 เหนือ (เดือนธันวาคม)

1. ประเพณีสุ่มวัยช้า

นาสามขันนึ้งก็ไม่นิขมทำกัน เพราะไม่มีผู้แนะนำและคนรุ่นใหม่ก็ไม่สนใจทำ ประเพณีนี้ก็เลิกเสื่อมลงและสูญหายไป

2. ประเพณีสืบชะตานาและ หมื่นองฟ่าย

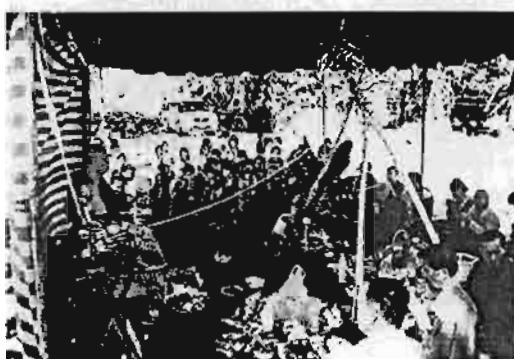
ประเทศไทยสืบชะตาที่น่า เหนือง่ายจะกระทำกันตอนเก็บเกี่ยวข้าวอย่างชาติท่องนาหนาดแล้ว คือ เจ้าของนาทุกคนเมื่อได้กินข้าวใหม่แล้วก็จะนึกถึงบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ได้ทิ้งผืนนา ทิ้งที่ดินให้สูญเสีย ได้สืบทอดมรดกไว้ให้ จึงมีการทำบุญอุทิศไปป่า ได้นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพุทธมนต์ เกศนาธรรมศาลากริ วิชาสูตร เจ้าของนาร่วมกันทำกิจกรรม เพื่อความอุทิ้ยืนเป็นสุขในการทำบุญเป็นประจำทุกปี อือเป็นประเพณีต่อไป

ในที่นี้จะยกถ้าแต่ค่าว่า ฝ่ายเท่านั้น เมื่อครั้งศึกดำเนินรัฐบาลแล้ว เกษตรกรชาวนาค่อนจะถึงดุกด้าน ต้องมีการประชุมเข้าข่องนาค่อนว่า ในดุกด้านปัจจุบันนี้จะทำฝ่ายเมืองใด และจะลอกกรรมเมืองอย่างไรจะดี น่าอกลังกันค่อน ซึ่งการทำเหมืองฝ่ายนี้จะต้องมีหัวหน้า และผู้ช่วยเหมืองฝ่าย ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจาก เกษตรกรเข้าข่องนาทุกครั้งไป และต้องมีวาระว่าจะต้องดำเนินหนังสือคนละกี่ปี ถ้าผู้ที่เป็นหัวหน้าทำงานดี ก็อยู่ได้ถ้าอย่างสมัย สำหรับเกษตรกรเข้าข่องนาในต่ำบลนี้ บางส่วนใช้น้ำจากฝ่ายวังไชเดิม สมัยนั้นผ่านมาได้ ประมาณ 100 กว่าปี ตั้งอยู่ที่ต่ำบลน้ำเรือน ซึ่งฝ่ายสนับสนุนนิยมใช้ไม้ไผ่ราก ใช้ยาวประมาณ 1-2 เมตร โขดจะแหลมข้างหนึ่ง สมมุตินาหนึ่งไว้ต่อหนึ่งค้าน ก็ประมาณ 150 เล่น พอดีเวลาบันดูหมายกันน้ำอาไปร่วม กันที่ล้าน้ำปิงตรงบ้านวังไช สนับสนุนถ้าเจ้าไม่ผิด คงจะเป็นนาขเป็ก ทางราช ได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้า เป็นคนบ้านไร่ดงหนึ่งของพะนี ตอนนี้ได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว เมื่อนำหลักไปร่วมกันแล้วก็เริ่มทำงานตอก หลักฝ่ายกันล้าน้ำปิง ซึ่งเป็นฝ่ายไม้เดิมอยู่แล้ว ทำเพื่อให้น้ำไหลเข้าสู่ล้ำเมือง เพื่อชาวนาจะได้ใช้น้ำตลอด

จากนั้นฝ่ายที่ใช้มิ่งเร็วนี้ได้ชำรุดเสียหาย ต้องเสียเวลาซ่อมบ่อยๆ ก่อรูปกันไว้ก็หายากขึ้น ทางการชลประทานร่วมกับสหกรณ์การเกษตรและสนับสนุนช่างหัวดีพานิชทำเรื่องข้ามฝายเกิดไปสร้างฝาย

ใหม่ ไปสร้างทรงบ้านหนองสลีกห่างจากฝ่าย泰-ประนาม 3 กิโลเมตร ซึ่งที่แรกสร้างเป็นฝาขันสีอกซีเมนต์ อัญม่าได้ไม่กี่ปี ก็เปลี่ยนมาเป็นแบบชลประทาน และขณะนี้ นายสุพจน์ วิจิตร กำนันตำบลน้ำดิน เป็นหัวหน้ามานานถึงปัจจุบัน

หลังจากนั้นทางผู้ใหญ่บ้าน นาข กองบ้าน บริหารส่วนตำบลน้ำดิน ผู้ช่วยเหลือ ผู้เข้าผู้แก่ของของนา จึงคิดทำประเพณีสืบชะตานา และเหมืองฝาย จะกระทำกันตอนเก็บเกี่ยวข้าวออกจากท้องนาหนาแน่น คือ นับด้วยแต่สมัยเดียวกันคำบรรพ์แม้ว ปู่ ย่า ตา ยาย ท่านได้ลักษณะที่ดิน ศั่นนาให้ถูกหลาน เหล่าน โภลง ได้ตีบ่อมรดกทอดมาไว้ให้ ผู้คนถึงบุญคุณท่านแล้ว จึงได้จัดทำพิธีสืบชะตานาเหมือง ฝาย เพื่อเป็นการทำบุญอุทิศไปหา ได้นิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีเจริญพระพุทธมนต์ เทศนาธรรม ศาลากรวิชาสูตร เพื่อความอุ่นเย็นเป็นสุข ทางเข้าของน้ำเงี้ยวได้ตอกแต่งดอกไม้ชูปีบิน ข้าวป่าอาหาร ไปทำพิธีที่หัวไร่ ป่าบนา ที่ได้กลงกันไว้ รายไทยทานพระสงฆ์ให้พรเป็นเสริจพิธี

ประเพณีสืบชะตานา และเหมืองฝาย

เดือนที่ 4 ประเพณีเดือน 4 เหนือ (เดือนมกราคม)

1. ประเพณีตามข้าวใหม่

เป็นประเพณีดั้งเดิมที่บุพการีชนได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน พวกรา ในฐานะเป็นลูกหลานได้รับมรดกตกทอดมาจากปู่ ย่า ตา ยาย ได้ทิ้งสมบัติเป็นที่ดิน ที่ท่ากิน ที่อยู่อาศัย เมื่อท่านเหล่านั้นได้ล่วงลับไปแล้ว พวกราได้ระลึกถึงบุญคุณของท่าน จึงได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่านได้จัดข้าวเปลือกข้าวสาร ไปทำบุญที่วัด ถวายทานให้พระสงฆ์พระสงฆ์ให้พรพวกราก็กราบหน้าให้ท่านได้สุสัสดีพิพา บางแห่งถือเอาวันเดือน 4 เป็น หรือวันที่ 1 มกราคมของทุกปี

2. ประเพณีเข้ารุกบุลกรรม

พิธีเข้ารุกบุลกรรม ตามความเชื่อในพุทธศาสนาเห็นว่าการปฏิบัติของพุทธศาสนานั้นจะต้องให้มีการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นพระศาสดาของศาสนาพุทธโดยประกิจบุจะปฏิบัติดนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ส่งบ เช่น ในป่า(ที่เรียกว่าการเข้ารุกบุลกรรม) ในป่าช้า(ที่เรียกว่าโถสารกรรม) ในวัด ให้ดันไม้ เพื่อฝึกสามารถและปฏิบัติกิจกรรม และให้ชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนาได้มาร่วมทำบุญ ซึ่งมีประเพณีโดยสังเขปดังนี้

ขั้นเตรียมการชาวบ้านและพระภิกษุสงฆ์จะกำหนดวัน เวลา สถานที่ ที่จะประกอบพิธีเข้ารุกบุลกรรมตามวัดดูประสงค์ของการจดงาน เช่น ถ้าต้องการสร้างถาวรตัดในวัด ก็จะเลือกสถานที่ในวัด หรือในป่าใกล้ๆ บริเวณวัด ถ้าต้องการปรับบูรณะหรือสร้างเมรุมาศพก็จะเลือกสถานที่ในป่าช้า ถ้าต้องการประชุมพระภิกษุสงฆ์เพื่อประกอบพิธีเกี่ยวกับการสืบชะตาบ้านจะตามเมืองอันเนื่องจากมีเหตุเกิดที่ส่งผลต่อความสงบสุขของชาวบ้าน จะเลือกบนบริเวณป่าเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมและประชุมอนุ Helvetica ให้ชาวบ้านที่จะร่วมพิธีกรรมจัดเตรียมสถานที่ เช่น ที่พักของพระภิกษุสงฆ์(ภูมิสงฆ์) ชั่วคราวตามจำนวนพระสงฆ์ที่จะมาร่วมพิธี จัดเตรียมเครื่องอัญเชิญ(เครื่องใช้ที่จำเป็นของพระภิกษุ)

ขั้นดำเนินการ

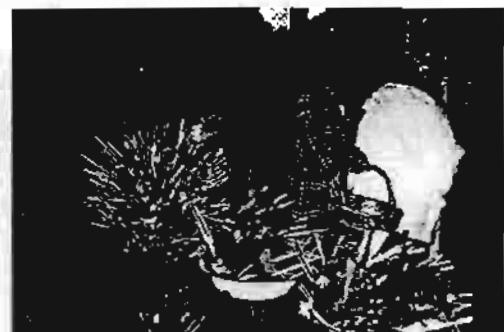
- ชาวบ้านจะร่วมมือกันปรับปรุงบริเวณที่จะทำพิธี
- สร้างถังสงเคราะห์ แบ่งกันจัดเตรียมเครื่องอัญเชิญบริหาร
- จัดสร้างบริเวณที่จะประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การทำวัตร การสืบชะตา
- พระภิกขุที่จะร่วมพิธีเดินทางมาทั้งสถานที่ประกอบพิธีในช่วงเวลาเย็นของวันแรก ชาวบ้านที่รับเป็นเจ้าภาพเป็นโภนอุปถักษาจะอวยภูมิและเครื่องอัญเชิญบริหาร
- เวลาถอยเรือจะทำพิธีปลูกเสก เครื่องรางของลังให้พุทธศาสนาไว้บูชา และเทศนาสั่งสอนชาวบ้านที่มาร่วมงาน
- ตอนเข้าวันรุ่งขึ้นจะประกอบพิธีทำบุญตักบาตรและพิจพระธรรมเทศนาทั้งวัน ช่วงเวลาถอยจะทำพิธีสืบชะตา
- กลางคืนจะทำบุญทอดผ้าป่าจากพระครรภจากหมู่บ้านอื่น และพิจพระธรรมเทศนา ทำเช่นนี้ตลอดทั้ง 7 วัน ในวันสุดท้ายจะมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้อุติที่ล่วงลับ ไปแล้ว และทำพิธีตามสักขีแบบเดิม (คือการทำบุญตามจิตสำนึกร่วมกันในการถวายบ้าปีที่เคยล่วงละเมิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่นที่เสียชีวิตไปแล้ว และการหันบุญของวัดมาใช้ในกิจส่วนตัว และมีความประสารที่จะคืนสิ่งนั้นให้เจ้าของ หรือมีความประสารที่จะทำบุญไว้ในชาติภหน้า)

วันสุดท้ายชาวบ้านจะช่วยกันเก็บภาชนะที่หรือที่รีบกันไว้ วันถัดไป

พิธีเข้ารุกขมูลกรรม

พิธีเข้ารุกบมุกกรรม

เดือนที่ 5 ประเพณีเดือน 5 เหนือ (เดือนกุมภาพันธ์)

ประเพณีสรงน้ำพระบรมสารีริกธาตุ

ตามปกติที่วัดน้ำดิน เมื่อถึงวันเพ็ญเดือน 3 (เดือน 5 เป็น) ทางวัดและคณะครรภาราษฎรจะได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุมาประดิษฐานยังหอสรง เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้สรงน้ำพระธาตุตลอดวัน แต่มาถึงบัดนี้ประเพณีนี้กำลังจะเสื่อมและสูญหายไป เนื่องจากทางผู้นำทั้งภาคราชและภาคบุณยกไม่นำรุ่นหลังให้ปฏิบัติตามจึงได้สูญหายไป

เดือนที่ 6 ประเพณีเดือน 6 เหนือ (เดือนมีนาคม)

ในเดือนนี้ ทางหมู่บ้านนำ้ดิน ไม่มีกิจกรรมที่จัดอย่างอิ่งใหญ่ นอกจากกิจกรรมการไปทำบุญในวันโภกและวันพระตามปกติ หรือในบางปีจะมีกิจกรรมเฉลิมฉลองบวรวัดอุในพุทธศาสนา (ปอยหลวง)

ปอยหลวง

ปอยหลวง ค่าว่า ปอยหลวง เป็นภาษาพม่า งานที่มีคนชุมนุมกัน ถ้ามีคนชุมนุมกันน้อยเรนเรียกว่า ปอยน้อย ถ้ามีคนมาชุมนุมกันมากเรนเรียกว่า ปอยหลวง ในที่นี้ค่าว่าปอยหลวง จึงได้แก่ งานมหกรรมนั้นเอง ล้านนาไทยมีประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณว่า เมื่อสร้างเป็นสิ่งสาธารณประโภชนี้เสร็จแล้ว หรือเป็นสิ่งที่เป็นวัดอุถวายพระภิกษุสงฆ์เสร็จแล้ว จะจัดให้มีการฉลองสิ่งนั้นอีกรั้งหนึ่งเรียกว่า “ปอยหลวง”

สิ่งที่เราจะต้องจัดปอยหลวง

- ฤดูใบสอ
- วิหาร
- ศาล
- กำแพง
- ฤกษ์ (ในรายไม่ปอยหลวง)
- หอธรรม (หอไคร)
- ตอนหลังเพิ่มสิ่งที่เป็นสาธารณประโภชนี้ขึ้นาด้วย

การงานสังฆ (งานสังฆ) ในที่นี้ หมายความถึง ไทยธรรมที่จะด้วยทานแก่พระสงฆ์ การงานสังฆ คือการด้วยไทยธรรมแก่สงฆ์นั้นเอง งานปอยหลวง เป็นงานใหญ่เรียกว่าเป็นงานมหกรรมที่เดิมนี้ ประเพณีทำสืบทอดกันมาแต่โบราณ เช้าใจว่าจะชีคือแบบอย่างของนางวิสาขามหาอุบลสิกา ซึ่งสร้างวัดชื่อ บุพพาราม วิสาขพุทธเจ้าในในสมัยพุทธกาล ตามตำนานกล่าวว่าวัดนี้นิวิจิตรลงความมาก เมื่อสร้างเสร็จแล้ว นางจัดให้มีการฉลองเป็นที่ครึกครื้นส่วนนางวิสาขามาเดินปีติพากุหลานฟ้อนรอบพระวิหาร เช้าใจว่าเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดงานปอยหลวงขึ้น หลังจากสร้างสิ่งดังวารถวายพระสงฆ์มีการฟ้อนรำเป็นการสมโภช แม้ว่าความหมายจะแปรไปในทางสนุกสนานก็ตามที่ กีซังชี้อ้วว่าเป็นประเพณีที่ค่างไกล

เมื่อตกลงกันว่าจะปอยหลวงแล้วทางวัดก็ต้องจัดแขงคระเดรีบมหลาຍอย่าง เช่น ทำความสะอาดด้วยช้อนแซมส่วนอื่นของวัด ให้ดีขึ้น ขออนุญาตจากเจ้าคณะพิมพ์ในภูมิภา นิมนต์หัววัดที่เคยทำบุญถึงกันด้วย กรรมการดำเนินงานทุกแผนก เช่นงานต้อนรับ แผนกทำอาหาร แผนกการเงิน เป็นต้น ครัวทาน ของแต่ละบ้านแห่งศรัทธา วัดนี้จะสร้างขึ้นตามเจตนาของตนอาจทำเป็นปราสาท เป็นเรือน เป็นรูปปั้น ช้าง ม้า หงส์ หรือทำเป็นยอดนักรบ มีบ้านดังประดับประดาให้จิตรพิสดาร นิยมทำเป็นครัวทานหลังโตกๆ ดังไว้กลางห้องโถงไม้ นิยมเอาไว้ได้ถูบ้านพระถือว่าเป็นของทานของสูงใช้เวลา กว่าครึ่งเดือนในการทำครัวทาน

มีการประดับตกแต่งให้สวยงาม ที่บันปลาญชดของครัวทานจะทำไม้คันธนบัตรปีกไว้ในจ่าก็ตามนวนว่าเท่าไหร่แล้วแต่ใจนา

การแห่แห่นหาอุปถุด ในสมุดข้อบหรือพับสัน ตำราเรียนธรรม ของล้านนาไทย ท่านกล่าวไว้ว่า พระอรหัตที่บั้นเมืองอุปถุด 4 องค์ คือ พระอุปถุด อัญชิโนโลหะประสาท ในสมุทรทิศเหนือ พระสารมัตดะ อัญชิโนโลหะทิศที่ศเหนือ พระสกโถสาระอัญชิโนโลหะประสาทสมุทรทิศตะวันออก พระเมธาระอัญชิโนโลหะประสาทสมุทรทิศตะวันตก 1 และกล่าวถึงพระอรหันต์ที่นิพพานไปแล้ว แต่ร่างกายไม่เน่าเปื่อยอีก 4 องค์ คือ พระนากสสปะอัญชิโนโลหะบรรพต พระมหาสุกระอัญชิโนโลหะดุตดะ พระอุปักษาะ อัญชิโนโลหะกรุระ พระธรรมสาระอัญชิโนโลหะมิสสกะ 1 ในพระอรหันต์ 4 องค์ที่บั้นเมืองอุปถุดซึ่งชาวล้านนาไทยคุ้นเคยกับพระมหาอุปถุดมาก แม้แต่เด็ก ๆ ก็รู้จักชื่อท่าน เพราะวันใดเป็นเดือนเพ็ญตรงกับวันพุธ ท่านว่า “พระมหาอุปถุดจะออกบิณฑบาต ผู้ใดได้ใส่บ่าตรท่าน จะประสบโชคดีในวันนั้นที่เดียว” ทางจังหวัดลำพูนยังอีกถูบติกันอัญชิโนปัจจุบันนี้ เรื่องของท่านพระมหาอุปถุดเลื่องลือมาก ก็สอนที่ พระอโศกมหาราชซอลงพระราศุปคหนึ่ง สี่พันหลัง พระเจ้าอโศกมหาราชได้นิมนต์พระมหาอุปถุดมาช่วยเหลือโดยท่านได้นำช่วยมัคพระยาการไว้ไม่ให้ออกไปรบกวนงาน งานฉลองครั้งนั้นจึงดำเนินไปอย่างสงบ จนเสร็จงานเป็นเวลาเดือนหนึ่งจึงได้ปลดยมพระยาการ

ที่เด่านำข้างบนนี้เป็นประวัติบอของพระมหาอุปถุด คนล้านนาไทยเรื่องท่านดังกล่าวคือหยาดหุนีจะมีงานทำนุญปอขหลวกรักกัน ก็เจริญรอยตามแบบของอโศกมหาราช คือต้องทำคาน หามมีพานดอกไม้ แห่ขึ้นองกล่องไปเป็นบนวนมุ่งหน้าสู่ท่านนี้จะเป็นท่านที่ไหనก็ได้ เมื่อไปอึง ที่น้ำแล้วอาจารย์วัดจะเป็นสูกกล่าวคำ อาราธนานิมนต์พระมหาอุปถุดที่ไปทั้งหมดก็ประนน มือพังไปด้วยใจความค่านิมนต์ว่า จะมีงานฉลอง เกรงว่าจะมีเหตุเกเกทกับโดยลูกน้องพระยาการ จะมากลั่นแกล้งทำให้งานไม่รับรื่นของอาราธนานิมนต์ท่าน มหาอุปถุดแต่จะเจ้าไปช่วย คุ้มครองป้องกันแล้วก็ให้คนใดคนหนึ่งลงไปในแม่น้ำ รัมไปตามบริเวณนั้น ได้ ก้อนหินสักก้อน หนึ่งก็สมบุตเป็นมหาอุปถุดอาวังไว้บนคานหาม แล้วก็แห่กลับคืนมาสู่วัดในวันที่มีการปอขหลวgn จะมีวิหารเล็ก ๆ หลังหนึ่งทำขึ้นชั่วคราวในนั้นจะมีเครื่องอัญเชิร์บิตรครบส่วนมาก วิหารนือข หลังนี้จะตั้งอยู่หน้าวิหารใหญ่ที่นี่และเป็นที่อยู่ของท่านมหาอุปถุด ซึ่งเขาไปนิมนต์ท่านมาหากแม่น้ำประดิษฐานไว้ในวิหารนี้

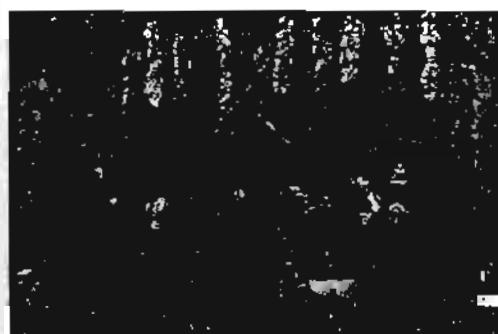
ปอขหลวgnเป็นประเพณีที่ชาวบ้านจะจัดขึ้นหลังจากที่ได้มีการก่อสร้างถาวรตฤதุขนาดใหญ่ขึ้นมาในวัด เช่น การก่อสร้าง วิหาร เขดี กำแพงวัด คุภิสังฆ์ สร้างวัด ศาลาการเปรียญ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างที่ต้องใช้บุปผาและไม้ในการก่อสร้างจำนวนมาก และใช้เวลาการก่อสร้างเป็นเวลาหนาน ชาวบ้านต้องออกหางบประมาณในการก่อสร้าง เมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วชาวบ้านเกิดความภักดีก็จะในสิ่งก่อสร้างนั้นๆ จึงได้ร่วมกันจัดงานเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าปอขหลวgn จึงมีกำหนดเวลาในการจัดงานประมาณ 3 วัน ดังนี้

วันที่ 1 (วันห้างน้อด) เป็นการเตรียมงานของเจ้าภาพในการจัดเตรียมอาหาร และการพบปะรวมญาติและเพื่อนฝูงที่มาร่วมทำบุญ ณ บ้านเจ้าภาพ(มีการตั้งองค์ผ้าป่า)ซึ่งมีทุกหลังคารีโอนที่ไปทำบุญ ณ วัดที่มี

การเฉลิมฉลองถวารวัดดุนน์ ผู้ที่มาร่วมงานจะช่วยกันประดับตกแต่งองค์ผ้าป่าและจัดเตรียมเครื่องไทยทาน (หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าครัวตาน)

วันที่ 2 (วันห้างหลวง) เป็นการร่วมทำบุญโดย คณะครรภาร่างกวดต่างๆ มาร่วมทำบุญ ที่วัด สำหรับทางบ้านที่มีการจัดเลี้ยงอาหารแก่ผู้ที่มาร่วมทำบุญตลอดทั้งวันและมีการเฉลิมฉลองสมโภชองค์ผ้าป่า ตลอดทั้ง 3 วัน ทั้งที่บ้านและที่วัด (โดยเฉพาะที่วัดจะมีการจัดการละเล่นพื้นเมืองหลายอย่าง เช่น ซอก ลิเก ดอนตรี และฟังพระธรรมเทศนา)

วันที่ 3 (วันแห่ครัวตานเข้าวัด) เป็นวันที่ชาวบ้านจะนำต้นผ้าป่าของตนเองมาถวายที่วัด ให้ในรายนั้นการแห่ต้นผ้าป่านั้นจะใช้การตีฆ้อง กลอง และการฟ้อนรำนำหน้าองค์ผ้าป่าที่ชาวบ้านช่วยกันทำมาแล้ว หนาองค์ผ้าป่า เข้าไปในวัดเพื่อขอรับศิล รับพร จากพระภิกษุสงฆ์ แต่ในปัจจุบันนี้กิจกรรมได้เปลี่ยนไป การแห่องค์ผ้าป่านั้นจะใช้รดบนต์บรรทุกต้นผ้าป่า และจะใช้เครื่องเสียงในการแห่บนถนนหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า แห่เก๊ะ และมีการดื่มน้ำเน่าและเดินในท่าที่ไม่สุภาพ เมื่อเข้าไปในวัดแล้วจะทำพิธีถวายทาน

ประเพณีปอยหลวง

ເຄືອນທີ 7 ປະເພດມີເຄືອນ 7 ແໜ້ອ (ເຄືອນມະນາຍານ)

ກົງກຽມປະເພດສັງການທີ່ໄປໜ່າເມືອງ

ເຮັດດັນວັນທີ 13 ພຶສພາຍານ ເປັນວັນສັງຫຸດລ່ອງ ວັນນີ້ໄຫ້ທຳບ້ານເຮັດໃຫ້ສະອາດ ພັດທະນາກາຍໃນບ້ານໄຫ້ ເປັນຮະເນີນເຮັບຮ້ອຍ ສະຮັບນ (ດ້າໜ້າ) ຄົນໂປຣາມເຫັນກົນບໍ່ມາຮັບຮ້ອຍເຊີຍກ່ອນທີ່ຈະສະຮັບນີ້ ເພາະວັນທີ 13 ພຶສພາຍານ ວັນສັງຫຸດລ່ອງໄປໜ້າຕູາມຫັນສື່ອປະເພດປີ່ໄໝມ່ມົອງແຕ່ລະປົງໄໝ່ເໜືອນກັນ ນາງປີ້ຫັນຫັນໄປ ທາງທີ່ກັນແໜ້ອ ນາງປີ້ຫັນຫັນໄປທາງທີ່ໄດ້ ຈາກນັ້ນອານີ້ສັ່ນປ້ອຍເຫັນກາລັກິນີ້ ຈຸ່ງໄຮອກເສີບຈະບັດກຳໄວ້ໃນ ມັນສື່ອປີ່ໄໝມ່ປະຈຳປີ່ປິດປິ່ນນີ້

ນອກຈາກນັ້ນນາງຄະຈະຫາໄນ້ຄໍາດັນໂທຣີ (ໄນ້ຄໍາສະຫຼື) ມາໄນ້ນາກະເທະເອາເປົລືອກອອກ ຕັດແຕ່ງໄຫ້ ເຮັບຮ້ອຍ ຈານແລະທາດ້ວຍໜ້າມື້ນ ສັ່ນປ້ອຍ ມີສັວຍຄອກມັດຜູກໄວ້ເພື່ອເຫັນໄປຄໍາດັນໂທຣີທີ່ວັດໃນວັນທີ 15 ພຶສພາຍານ ຂອງວັນພູມຍາວັນ

ສ່ວນໃນວັນທີ 14 ພຶສພາຍານ ດີ້ວັນວັນແນວ່າ (ວັນນີ້) ວັນນີ້ເປັນວັນທຸກແຕ່ງຄາ ດອກໄມ້ ຫຼຸປະເທົນ ຂ້າວ ປຸລາອາຫານ ນອກນັ້ນນີ້ ຊ່ອ ອຸງ ດ້າຍສາຍສີ່ຍຸງຈົນ ຂ່ວງຫອນປ່າຍ 5 ໂມງ ລ່ວມກັນຫຸນທຣາຍເຫົວັດ ທຳເປັນເຈັດຍົກ 9 ກອງ ແລະນີ້ກັບສັງຄົມທີ່ໄປໜ້າຕູາມຫັນສື່ອປະເພດປີ່ໄໝມ່ມົອງແຕ່ລະປົງໄຫ້

ຮຸ່ງເຫັນວັນທີ 15 ພຶສພາຍານ ອານີ້ຈໍາຮ່ວງກາຍດອນເຫັນໄຫ້ສະອາດເຮັບຮ້ອຍ ແຕ່ງດົວແບບພື້ນເມືອງ ເພື່ອ ເຫັນດັວວັນໄປໜ້າຕູາມຫັນສື່ອປະເພດປີ່ໄໝມ່ມົອງ ສ່ວນນາກະຈະນຳເອາຮອນນີ້ ຮອຈັກບານຍັນຕື່ໄປເຫັນເຈົ້າເຈົ້າ ເຊີ່ມ ເກື່ອງໄກທານທີ່ເຫັນໄວ້ພ້ອມໄນ້ຄໍາສະຫຼື ຖຸງ ໄປຮັນກັນທີ່ວັດ ເມື່ອຫາທີ່ນັ້ນໄດ້ເຈົ້າການພະ 3 ທັນ ໄສ່ບັນ ດອກໄມ້ໄສ່ອາຫານ ຂ້າວສຸກ ພິທີການຕ່າງໆ ຈະໄນ້ຂອກຄ່າວິນທີ່ນີ້ ຈະກ່າວໄວ້ໃນເຄືອນເກີ່ບ່າຍລະເອີ້ນຄົມແລ້ວ ມີການການຫັນຂ້າວໂຮງເພື່ອອຸທືສ ຈາກນັ້ນໄກ້ນຳດ້າຍສາຍສີ່ຍຸງຈົນໄປຮັນກັນໂອງຈາກທຣາຍປະຫານຈຸດເທິຍນ – ຫຼຸປະເທົນໄວ້ພະຮັນສີລ ອາຮານາພະວິປໂຍກ ພະສົງໝໍ ເຈົ້າພູທ່ານນີ້ ມັກຄາທາບກ ນຳຄວາມເຈັດຍົກທຣາຍ ດວຍ ກັດຕາຫານ ພະສົງໝໍໄຫ້ພຣ ລາພະກລັບບ້ານ ລັ້ງຈາກຮັນປະການອາຫານເຫັນເສົ້າແລ້ວແຕ່ງຄາ ດອກໄມ້ – ຫຼຸປະເທົນ ອາຫານໄປໜ້າຕູາມຫັນສື່ອປະເພດປີ່ໄໝມ່ມົອງ ຂອງຈາກທ່ານ

ກົງກຽມວັນທີ 16 ພຶສພາຍານ ຕອນຮ້າໄປໜ້າຕູາມຫັນທີ່ວັດອີກ ດີ້ວັນປາກປີ່ ນຳເຄື່ອງໄກທານອາຫານ ພ້ອມຄົ່ອງການ ຂ້າວຄົດເກຣະໜໍ ມີກະທາງ 1 ໃນ ຂ້າງໃນໄສ່ຂ້າວສຸກ 9 ກ້ອນ ໃນຄອກພົກ ໃນເຄື່ອງເກີ່ບ່າຍ ໃນນະ ເກຣະໜໍ ໃນນະໂໂສກ ໃນນະເຄື່ອງປໍສົ່ງ ໃນຄໍາ ໃນບຸນ໔ ໃຊ້ຍ່າງລະ 1 – 2 ໃນ ເສື່ອຜ້າຄນໃນນ້ຳຄນລະ 1 ຕ້ວ ຊ່ອ ກະຣະຍາ 9 ຕ້ວ ໄປເລີ່ມວັດທາທີ່ນັ້ນເຮັບຮ້ອຍໄສ່ບັນດອກໄມ້ ໄສ່ຂ້າວສຸກ ອາຫານ ໄວ້ວພະຮັນສີລ ມັກຄາທາບກຄ່າວິນ ກໍານູ້ຂ້າວຄົດເກຣະໜໍ ເສົ້າແລ້ວດວຍໄກທານ ຮັບພຣ ລາພະກລັບບ້ານ

ກົງກຽມວັນທີ 17 ພຶສພາຍານ 09.00 ນ. ພະສົງໝໍທັງດໍາບັນລາມພຣ້ອມກັນທີ່ພິທີຂອມມາດ້ອພຣະຜູ້ໃໝ່ພຣ້ອມກັນ ນັ້ນ ຄົມະຄວັດທານໍາເອົານີ້ອັນນັ້ນຫອນໄປຮັນກັນ ພ້ອມດອກໄມ້ຫຼຸປະເທົນ ອາຫານ ເຫັນນາຂອນພະສົງໝໍແຕ່ ລະຮູບພຣ້ອມກັນ ໄສ່ເກາມປະການຈຸດຫຼຸປະເທົນໄວ້ພະຮັນສີລ – ເທິນໄວ້ພະຮັນສີລ ເວັນນີ້ມື້ນີ້ ສັ່ນປ້ອຍຄວາມປະເຄນ ຮັບພຣ ຈາກນັ້ນພະສົງໝໍແລະຄົມະຫຼັກທາຈະ ໄດ້ອັນຍຸເຈົ້າພະບົນຫາຕູລູສູ່ຫອເພື່ອເປີດໂອກາສໃຫ້ປະຊາຊົນໄດ້ສຽງນໍາ ຜລອດວັນ ຕອນເຫັນມີການນູ້ຫຼັກທີ່ວັດ

อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุให้ประชาชนสรงน้ำตลอดวัน ประกอบพิธีทิ้งวันน้ำ cleric

ได้มีงานประเพณีขึ้นประจำทุกปีของวันที่ 16 พฤษภาคม เพื่อความศรัทธาความศักดิ์สิทธิ์ กรรมการฯ
การเพื่อความสามัคคี ส่งเสริมเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้คงไว้ตลอดชั่วโลกภาน

ทรงน้ำพระพุทธรูป (อานน้ำพระเจ้า)

เป็นประเพณีที่ชาวบ้านจะทำการน้ำนมมีน้ำนมปือข นาสรงพระพุทธชูปีที่เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของตนเอง ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นพระพุทธชูปีที่ศักดิ์สิทธิ์ที่จะช่วยคลบันคลາให้ตนมองประสนแแต่ความสุขความเจริญให้แก่ตนเองและคุ้มครองหนูบ้านให้เกิดความสงบเรียบร้อย เจ้าอาวาสวัดและมักกทายจะทำพิธีขอขนาดต่อพระพุทธชูปีบ้านคู่เมืองนั้นก่อนที่จะอนุญาตพุทธศาสนิกชนได้ทำพิธีครองน้ำดื่มไปโดยผ่านร่างริน ไปปั้งองค์พระพุทธชูปีนั้น

แต่กิจกรรมนี้กำลังจะสูญหายอันเนื่องมาจากการ

- มีการขโมยประดิษฐ์บ้านคู่เมืองนั้นๆ
- ชาวบ้านกลัวพระจะชำรุดและสูญหาย
- การสร้างร้างน้ำหรือที่เรียกกันว่า ร้างรินที่ใช้สร้างน้ำพระขาดการสืบทอดในการประดิษฐ์วัดๆ เช่นนี้
- คนรุ่นใหม่ไม่ได้ที่นักกิจกรรมนี้เพราขาดการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

สำหรับวันที่ 17 เมษายน เป็นวันดำเนินการสูงอาชญากรรมที่หน้าวัด เวลา 16.00 น. มีการแห่ขบวนปี猖狂 อาชญากรรมทั่วไป ได้รับความสนใจจาก นาทกองค์การบริหารส่วนตำบล

การรอดน้ำดำเนินทัวร์สูงอายุภัยในหมู่บ้าน

ประเพณีนี้นิยมทำกันในวันสงกรานต์ มีแนวความคิดหรือความเชื่อมาจากคริสต์ศาสนาที่บุคคลแสดงความกตเวทิตาด้วยแทนบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณต่อเรา ที่เราควรพนับถือ เพื่อขอมาที่ได้ทำการล่วงเกินแก่ท่านมาแล้ว เป็นการตอบแทนบุญคุณของท่าน เช่น บิดา นารดา ญาติผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์ที่ได้ให้ความรู้แก่เรา

จากการสอนตามผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เช่น การสอนงานพ่อหนานบุญหลวง ธรรมขันแก้ว พ่อเมือง น้องชาญน้อย แม่แสงดา อุ่นโพธิ แม่หลวงปี อุ่นโพธิ แม่ครูกอบจันทร์ กัมทะพงศ์ พ่อหนานนาค หนึ่น อภัย ท่านได้กล่าวว่า การรณรงค์ดำเนินการเป็นหน้าที่ของลูกหลวง ที่จะได้ทำพิธีขอมาลาไทยต่อทุกพ่อคุณ แม่ ญาติผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์ที่ศูนย์เรียนการพันธ์ดีอหรือ การขอขมาต่อบุคคลที่ศูนย์เรียนการศึกษาเชียงล่างกระเมิด ท่านเหล่านั้นด้วยความดึงใจและไม่ดึงใจ ต้องการที่จะขอไทยท่านเหล่านั้นหรือการแสดงความเคารพนับถือ การขอกรุณาต่อผู้มีญาณอุณ โโคหะนำดอคไม่ถูปเทียน นำขันสันป้อบและปัจจัยอื่นๆ ไปขอมาต่อท่าน ผู้นั้นที่บ้านของท่าน เมื่อทำเรียนแล้วก็จะขอให้สิกรรมและให้พร

ในปัจจุบันการที่จะเดินทางไปข้อมนาท่ามเหล่านั้นเป็นรายบุคคลต้องใช้เวลาไม่กี่ชั่วโมงไม่ต้องได้จัดตั้งให้วันที่ 17 มกราคม ของทุกๆ ปี เป็นวันผู้สูงอายุของหมู่บ้าน ทางหมู่บ้านร่วมกันจัดการบริหารส่วนต่างๆ ให้ดี สำนักงานอนามัยน้ำดื่ม घะแม่น้ำบ้านและทางโรงเรียนวัดน้ำดื่มจึงได้ร่วมกัน

ประกอบพิธีบุพตาจิตต่อผู้สูงอายุเหล่านี้ โดยให้ท่านมาร่วมกับประกอบพิธีรดน้ำค้าหัว บริเวณหน้าวัดน้ำดิน เพื่อให้สูกหกานและชาวบ้านได้ขอขมาและขอพรจากท่าน

ข้อสังเกต

- การรดน้ำค้าหัวโดยการสาดน้ำ การรดน้ำที่มีของท่านนั้นไม่ใช่ประเพณีดั้งเดิมของชาวล้านนา
- การรดน้ำที่ถูกต้องนั้นควรน้ำขึ้นมีน้ำสัมป้อบบรรจุในภาชนะ เช่น ขันน้ำแล้วให้ท่านใช้มือจุ่มน้ำขึ้นสัมป้อบและที่หมาของท่านเอง

พิธีรดน้ำค้าหัวผู้เฒ่าผู้แก่

วันที่ 18 เมษายน ทำพิธีสืบชะตาบ้าน สถานที่บ้านของพ่อหนานกลอย แม่บัวทึ่ง ปันวารี

2. อิตตอยพิธีสืบชะตา

กิจกรรมจะกระทำตอนทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญครบรอบอีกวีหันนึง เมื่อคนใดคนหนึ่งเกิดเจ็บป่วยหรือไม่สบาย อุปกรณ์การประกอบพิธีมีไม้ค้า 3 เล่ม ส่วนมากจะใช้ไม้บุน – ไม้ค้า ปอกเปลือกออก ส่วนปลาษมีจานความขาว ประมาณ 3 ชอก มีไม้สะพาน 1 เล่มห่อคัวขึ้นกล้าชหัวท้าย ยาว 3 ศอกและมีไม้ข้อ 2 เล่มขาวเท่ากัน เล่นที่ 1 ใช้สำหรับใส่ข้าวเปลือก 1 ข้าง ใส่ข้าวสาร 1 ข้าง เสร์จ

แล้วหันข้างข้าวสารขึ้นข้างบน หันข้างข้าวเปลือกลงข้างล่าง ห่อหัวด้วยหัวด้วยใบคงหรือถุงพลาสติกปิดไว้ทั้ง 2 ข้าง แล้วผ่าไม้ราก 4 กลีบขานเท่าไม้คำ เอาสาขสีญูน้ำทำสาขคล้ายนู 4 อัน อันที่ 1 ใช้พูลมัค อันที่ 2 ใช้หมากมัค อันที่ 3 ใช้กระดาษเงินมัค อันที่ 4 ใช้กระดาษทองมัค คนผู้เฒ่าผู้แก่เรียก รองมาต รถ พลู รถเงิน รถคำ แล้วมีไม้คำเด็กๆ มีข้ามด้านปลายใช้ขันวนเท่าอาชุดของเจ้าของหรือให้เกินไปหนึ่งอันก็ได้ ข้าวประมาณ 1 斤 กอก แล้วตัดซองกระดาษสีขาวเป็นรูป 3 เหลี่ยม ใช้ไม้ฝ่ากีบจำนวน 99 ตัว ปักไว้กับหน่อ กลวย วันน่อ กอกลัวๆ หน่อ หน่อ อ้อ หน่อ เสือ ผึ้น หนอน ใบ หน้อเงิน หน้อทอง อย่างละเอียดใช้ กระดาษเงิน — กระดาษทองห่ออย่างละเอียด มีด้าษสาขสีญูนู มีเทียนผึ้ง 1 เล่ม ใช้สาขสีญูนูต่อเป็นไส้ข้าว 1 วา เทียนเล่นนี้จะดูก็ต่อเมื่อพระสวัสดิ์งบท อินทะชาตา มีก็ดูสักดิ 1 เครื่อ มะพร้าว ลูก ติดทะนาน ส่วนตัวเครื่องนั้นใช้มือตัวที่แห้งแล้ว 1 อัน ถูกบรรจุลงกล่าวันน้ำไปรวมกันที่จะทำพิธี นำใบมีนาคำกัน แยกเป็นสามๆ ด้านบนมัดดีดกันพร้อมไม้สะพาน ไม้อ้อ แยกกันคนละชา ด้านล่างกว้างพอที่เจ้าภาพจะเข้า นั่งทำพิธีพ่อนรรจุได้ 2-3 คน ส่วนของที่เตรียมไว้ให้รรจุไว้ตรงโคนไม้คำ สาขสีญูนูพันรอบข้างบน โยงไว้ขังพระพุทธชูป ใบจะมาที่พระสงฆ์ที่บานต้นนั่นต มีน้ำส้มปอยส์สิงที่ลืมไปได้ก็อ ขันตั้ง มีผ้าขาว ผ้า แดง สาขดอกไม้ 12 สาข เนื้ืย หมาย พลู เทียนเล่นบท เล่นพ่องย่างละ 1 เล่ม พลู 1 มัค ปัจจัย 32 นาท ข้าวเปลือก 1 ถุง ข้าวสาร 1 ถุง บรรจุลงในถาด เมื่อพระทำพิธีเสร็จแล้วให้พระสงฆ์ผูกข้อมือให้เจ้าภาพ เป็นเสร็จพิธี

2.1 ประเพณีการซื้อบ้าน บ้านน้ำดิน

ความเชื่อแนวคิดของคนรุ่นหลังก่อน เมื่อมีการสร้างบ้านสร้างเมืองขึ้นใหม่แล้ว เขาก็ทำหลักเมือง ขึ้น เพื่อเป็นการเคารพนับถือยึดเหนี่ยวจิตใจชาวบ้าน เช่น บ้านน้ำดิน กีเหມีนกัน มีหลักกลางบ้านเรียกว่า (หลักกัน) ในวันที่ 18 เมษายนของทุกปี จะมีการประกอบพิธีทั้งศาสนานิมนต์พุทธเจริญทุกหมู่บ้าน ชาวบ้านในหมู่บ้านนำข้าวตอกดอกไม้อาหารทำบุญร่วมกันเพื่อความอุ่นเป็นสุข

บ้านดอนมีดังนี้

09.00 น. ชาวบ้านจะแต่งตัว ตอกไม้ ถูปเทียน ข้าวปลาอาหาร ทราบ ด้านสาขสีญูนู น้ำส้มปอย ดูง จะนำไปรวมกันที่เสาหลักเมือง หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า (ใจบ้าน) สำหรับอาหารกีน้ำไปรวมกัน สำหรับ ถวายพระพร้อมปีจยเป็นกัมพ์เทเกนกัมพ์สวัด และจะมีไม้ราก ไม้บงนาด้วยข้อการตัดเป็นท่อนช่วงกันผ่า เป็นก้อนบางๆ ยาวประมาณ 30×30 นิ้ว สาบหินเป็นผิน ใช้เชือกฟางผูก 4 ด้าน ส่วนเครื่องครัวที่จะใช้กันน นิคอกไม้ ถูป เทียน ข้าวปลาอาหาร ข้าวต้ม ข้าวหนัน กลัวๆ อ้อ ของหวาน ผลไม้ รูปปั้นดินเหนียว ปั้น เป็นรูปสัตว์ต่างๆ เช่น ช้าง ช้าง ช้าง วัว ควาย นก หนู หมู คุก ฯลฯ

อีกผืนหนึ่งเรียกว่า กะปือเมือง นิลักษณ์ดังนี้ ให้ตัดไม้ไผ่ขาวประมาณ 25 นิ้ว ผ่ากันบางๆ แล้วสาขล่าง (คุกภาพ) สนับก่อนถอนหนากางขังไม้เจริญ รถรางไม่ค้อขันนี การทำกระปือบ้านจะทำบ้านนา ให้ญี่และสูงมาก ฝังเสาสองข้างทางกีดหงด การทำกระปือบ้านจึงยื่อนหาดให้ลึกลง (คุกปากภาพ) จากนั้น ชาวบ้านกีช่วงกันสาขตามแล้ว 7 ชั้น จะใช้ไม้ตอกบางๆ สาบเป็นวงกลมผ่าสูนย์กลางประมาณ 8 นิ้วชั้น

หนึ่ง ใช้หอก 6 เส้น ติดต่อ กันໄได้ 7 ขั้น เสร็จแล้วใช้ใบหญ้า กากสด (กาเขียว) ผึ้นเป็นกรีบขึ้นคึบรวมอบด้าแหลว มัค ໄว้ ตรงกลางกับกระเบื้องบ้านผืนละ 1 อัน เสร็จแล้วนำໄไปรวมกันที่หลังบ้าน (ใจบ้าน) จัดสถานที่ประกอบ พิธี มีเด่นที่ เสื่อ ตะหมู่บูชา ที่นั่ง มีผ้าขาว ผ้าแดง เทียนแล่นบท เสิ่นเพื่องอย่างละ เสิ่น สาบดอกไม้ 12 สาบ ถัวข้าวเปลือก ข้าวสาร พลู 1 มัด ปั้งจี 32 นาท ก่อน อื่นต้องทำพิธีบูชาท้าวทั้ง 4 ก่อน แล้วนิมนต์พระ 5 รูป มาเจริญพระพุทธมนต์ มีเทียน 1 กัน เริ่มพิธีจุดเทียนญูปไว้พระรับศีล พิงเกศ พระสงค์ เอริญพุทธมนต์ ด้วยไถยกาน รับพร เสร็จแล้วนำอาหารไปเลี้ยงเพลทวัด เป็นเสรีจพิธี ต่อไป กะเบื้องบ้านไปไว้ประจำทิศทั้ง 4 ทิศด้านເຫດติดต่อหมู่บ้าน

2.2 พิธีบูชาบวงสรวงเสือบ้านเสือเมือง

ความเชื่อของบรรพนุชย ซึ่งได้อิทธิปฎิสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ที่อยู่ของผู้เสือบ้านเสือเมือง ป็นคือ เรอะบลูกหอยไว้แห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่คินของสารารษะ เป็นแบบเรือนลึกๆ กว้าง 1 – 2 เมตร ยาวประมาณ 1 – 2 เมตร ในห้องจะมีเครื่องบูชาต่างๆ กล้าก็มีการ เช่น สรวงอัญในโอกาสต่างๆ เช่น กันในบ้านเจ็บป่วย วันมีงานบุคคล งานอวมงคลต่างๆ ของคนทั้งหมู่บ้าน ของบวงสรวงมีข้าวดอก ดอกไม้ ญูป เทียน ข้าวปลາอาหาร น้ำ ฯลฯ

พิธีบูชาบวงสรวงเสือบ้านเสือเมือง

2.3 ประเพณีขึ้นท้าวทั้งสี่

ความเป็นมาเนื้นเชื่อว่า ท้าวทั้ง 4 คือ ท้าวจตุโลกบาล ผู้รักษาทิศทั้ง 4 ตามตำนานทางศาสนา ท้าวจตุโลกบาลเป็นเทพในกามารชรภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นแรกในจำนวน 7 ชั้น คือ จตุมหาราชิก ดาวดึงส์ขามา ดุสิต นิมนานนารตี ปรนิมนต์ ตัวสัตว์ตดี

ตามแนวความเชื่อทางพระพุทธศาสนา สารรคชั้น จตุมหาราชิก ตั้งอยู่บนเขาสูงชันชรา สูงจาก พื้นผิวโลก 46,000 呂ขน์ สารรคชั้นนี้นับเป็นสถานที่พิเศษกว่ามนุษย์โลกในด้านความเป็นอยู่และความสุข คำนารชเทพชั้นนี้เรียกว่า “จตุมหาราชิกเทวค่า” ในสารรคชั้นนี้ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ซึ่งมีมหาราช ทั้ง 4 องค์รองอยู่เบ่งกันเป็น ส่วนๆไป คือ ท้าวศรัณ ท้าววิญญาปักษ์ ท้าวเวสสุวรรณ ท้าวเวสสุวรรณเรียก อีกชื่อหนึ่งว่า ท้าวฤเวหารหรือในไตรภูมิพระร่วงเรียก ท้าวไฟশพมหาราช ในสารรคชั้นนี้ มีพระอินทร์เป็น ราชารชบดีคือเป็นผู้ปกป้อง ท้าวจตุมหาราชิกด้วย ผู้ด้านในในศิลาจารวัตต์ เช่น กนเภาพห้อแม่ สมณะ พระมหาพญ์ ผู้เข้า ผู้รักษาศิลป์ และทำกรณิจิกรอื่นๆเป็นด้านว่า กนนาบวงสรวง เช่นสรวง อันเชิญคุ้มครองป้อง กันเดชสถานใหม่ ในงานปีหนึ่งนี้เช่นสรวงวันปีกี คือ วันที่ 16 เมษายนของทุกปี ในวันขึ้นแรมสิบห้าค่ำ จตุราชบดีจะเดินมาเอง ทั้งนี้ ท้าวมหาราชทั้งสี่ซึ่งเคยถวายการอาภกษาพระพุทธองค์กรรังอยู่ในพระครรภ์ของ พระราชนารดาและบังถวายความช่วยเหลือพระพุทธองค์ พุทธสาวก และถ้าจุนพระพุทธศาสนา ในครรภ์ที่ นาขพาพิชัย ซึ่ง คุณสุสະและภัลลิกะถวายข้าวสัดดูผง สัดดูก้อนและร่วงผึ้งนั้น พระพุทธองค์ทรงปริวิตรกว่า จะรับด้วยพระหัตถ์ก็จะเป็นการไม่เหมาะสม เมื่อท้าวจตุโลกบาลทรงทราบความในพระหัตถ์ทูลเกล้าถวาย นาครพระแก้วนราษฎร์ ซึ่งโดยพุทธานุภาพทรงอธิษฐานให้นาครแก้วรวมกันเป็นใบเตยแล้วทรงรับบิณฑบาต เวลาที่พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมเทศนา มหาราชทั้งสี่จะเดินมาถวายสะพานที่นั้นให้สว่างด้วยเทวรังสีและ น้อมเกล้า พระธรรมเทศนาด้วยคุณภูมิภาค

เครื่องพิธีกรรม

การทำสถานที่ ทำเครื่องซ่อน ทำด้วยกากล้วบ เรียกว่า “สตาง” กือกระงเจ้านวน 6 อัน สำหรับใส่ เครื่องซ่อน อาหารและผลไม้ เป็นเครื่องสีประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. ข้าวสีดำ
2. อาหารสีเขียว (จะเป็นเนื้อหรือปลา ก็ได้)

3. ข้าวเหนียวหรือข้าว 4 ถุง หรือ 4 คำ
4. แ甘ต์ 4 ชุด
5. แ甘หวาน 4 ชุด
6. หมากพู บุหรี่ เมี่ยง 4 ชุด
7. គอกไม้ ญูปะเกิน 4 ชุด
8. ช่องเหลือง แคง ขาว เขียว 4 ชุด

สะตวง

การทำสะตวงนี้ นิยมอาภานกล้วย นาหักพับเสียบด้วยไม้ไผ่ซึ่งจักเป็นคอกให้คงรูปเป็น 4 เหลี่ยม แล้วเอากระดายรองข้าวในสะตวง เพื่อให้เป็นที่วางเครื่องเซ่น การเตรียมเครื่องเซ่นไว้ 6 ชุด ก็ เพราะ คนโน้มรายต้องการสังเวชทพ 6 องค์ ประกอบด้วย

1. พระอินทร์	ซึ่งเป็นให้ญูกว่าท้าวจตุโลกบาล
2. ท้าวศรุ	รักษาทิศตะวันออก
3. ท้าววิญญาณ	รักษาทิศใต้
4. ท้าววิรูปักษ์	รักษาทิศตะวันตก
5. ท้าวเวสสุวรรณ	รักษาทิศเหนือ
6. นางธรรม เทวธิดา	ผู้รักษาแผ่นดิน

การสังเวชจึงต้องมีสะตวง 6 อัน ของพระอินทร์ตั้งอยู่ตรงกลางอยู่สูงกว่าสะตวงอื่นๆ ของนาง เทพธิดาซึ่งมีไว้ข้างล่างใกล้กับแผ่นดิน หากจะทำพิธีต้อนกลางวันนิยมสังเวชในตอนเช้า ความมุ่งหมาย ก็คือต้องการให้เทพทั้ง 6 มาทำการรักษางานพิธีด้วย ผู้ที่เป็นเจ้าของงานจะทำการจุดเทียน จุดธูปบนสะตวง แล้ววางไว้ ปูอ่างราชบัลลังก์จะกล่าวคำสังเวชบนบันไดแล้วเสร็จพิธี

เดือนที่ 8 ประเพณีเดือน 8 เหนือ (เดือนพฤษภาคม)

กิจกรรมในเดือนนี้ชาวบ้านนิยมกันทำพิธีปลูกบ้านใหม่ ก่อนจะปลูกบ้านใหม่เจ้าบ้านต้องไปติดต่อ ช่างไม้ (สะหล่า) เพื่อตกลงราค่า่าจ้างให้เรียบร้อย จากนั้นเจ้าบ้านไปหาวันดี ตามดี จากท่านผู้รู้เสียก่อนว่า เดือนนี้จะทำพิธีปลูกบ้านวันไหนจะดี การหาวันดีจะหาได้ในหนังสือฉบับนี้ เมื่อได้วันดีแล้วให้หาอาจารย์ นาทำพิธีตั้งบ้าน เครื่องอุปกรณ์ใส่ขันตั้งนั้นนิยมขาดอกไม้ 12 สาข ผ้าขาว ผ้าแคง ข้าวเปลือก ข้าวสาร มะพร้าว ที่ติดตะนนาน ลูกตาล เครื่อ เทียนเล่นบาก เล่นเพื่องอย่างละเล่น ปั้งขี้ 32 บาท สุราขาว ขาว น้ำสับปะรด เสร็จไปหนึ่งขั้นตอน

จากนั้นทำพิธีปลูกท้าวทั้ง 4 ถัวๆ การทำพิธีบูชาท้าวทั้ง 4 นั้น ได้อธิบายในหนังสือเล่มนี้หมดแล้ว เป็นพิธีการปลูกบ้านใหม่และบางแห่งจะมีพิธีจดงานมงคลสมรสในเดือนนี้ก็มี

เดือนที่ 9 ประเพณีเดือน 9 เหนือ (เดือนมิถุนายน)

กิจกรรมในเดือนนี้มีประเพณีตรงน้ำพระบรมสารีริกธาตุเช้าวันนี้ดิบหลวงผู้儉ฯสู่แก่ไใต้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เดิมที่นั้นผู้儉ฯยินดีไว้วพระบรมสารีริกธาตุของวัดนี้ดิบนี้ได้มาจากอาม่าฝางซึ่งหัวดเชียงใหม่ และได้มามากพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระสุพرحمญาณเกระ วัดพระพุทธบาทหาดท่า รวมมี 11 ดวง ก้าหนดวันประเพณีคือ เดือน 9 เหนือ — เดือนมิถุนายนขึ้น 7 ค่ำ เป็นวันตกแต่งค่า ตอนเข้าทำบุญตักก-นาคร วันขึ้น 8 ค่ำ ถ้าเป็นวันตรงน้ำพระบรมสารีริกธาตุแล้ว ตอนเข้าทำบุญตักกบ้าครถวายสังฆทานแค่พระธาตุเจ้า แล้วอัญเชิญองค์พระธาตุเจ้าลงสู่หอสรงเพื่อปิดโถกษาให้ประชาชนได้สรงน้ำธาตุตลอดวัน มีมหรสพ สมโภชตลอดงาน จากนั้นได้อวยปีจั้ยแต่พระสงฆ์ที่นิมนต์มาเริญพุทธมนต์ตลอดถึงหัวดต่างๆ ได้ร่วมทำบุญเป็นเสริฐพิธี ~

ประเพณีงานสรงน้ำพระธาตุ

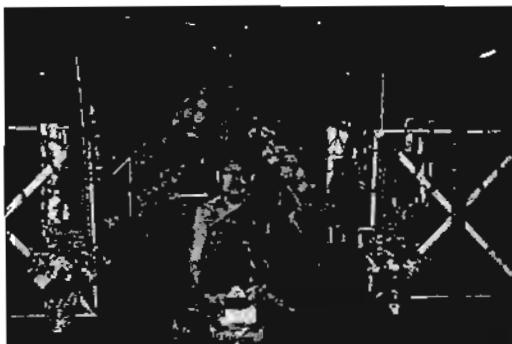
พระบรมสารีริกธาตุ นับเป็นวัดดูโบราณอันสำคัญยิ่ง เป็นของคู่บ้านคู่เมือง เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนมา ร้านาน ในส่วนของวัดนี้เดิม มีอิฐเดือนมิถุนายน เดือน 9 เหนือ ขึ้น 8 ค่ำ ภัยศรัทธาทึ่งภายในและภายนอกได้จัดให้มีงานประเพณีตรงน้ำพระธาตุวันนี้ดิบขึ้นทุกปี จัดให้มีงานสมโภชตลอดงาน

เดือนที่ 10 ประเพณีเดือน 10 เหนือ (เดือนกรกฎาคม)

กิจกรรมในเดือนนี้ประเพณีเข้าพรรษา (วันอาทิตย์บูชา) แปลว่า การบูชาพระในวันเพ็ญเดือน 10 เหนือ (เดือน 10 เป็น) วันนี้นับเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือวันเข้าพรรษา วันเดือน 10 เหนือ ขึ้น 14 ค่ำ เป็นวันตกแต่งค่าที่บ้าน พิธีตกแต่งภายในเครื่องไทยทานนั้นได้เขียนไว้ว่าอ่างซัคเจนแล้วในเดือนเกิดของ เหนือ เดือนแรกหนนคแล้ว ในที่นี้จะไม่ขอกล่าวอีก วันนี้ทางวัดก็มีกิจกรรมคือ ตอนบ่ายทำพิธีสรงน้ำพระพุทธรูป กลางคืนมีการตีกลองบูชาแห่ข้องไปรำขึ้นเพื่อเป็นการบูนอกราภการให้เทวดา อินทร์ พระหนู ทราบว่าวันรุ่งขึ้นเป็นวันพระ เข้าวันรุ่งขึ้น 15 ค่ำ ศรัทธาประชาชนจะถือเครื่องไทยทานไปทำบุญที่วัด เวลา 06.00 น. ถึงที่วัดจัดการหาที่นั่งให้เรียบร้อย ก่อนอื่นไปถึงวัดต้องกราบพระ 3 ครั้ง และก็นำคอกันไปสูบเทียน ไปใส่ขันคอก ในที่นี้จะไม่บอกถ้าในเรื่องใส่ขันคอก ผู้เขียนได้เขียนไว้ในเดือนเกิดของหนีอ เดือนแรกของปี ละเอขคหนดแล้ว ในส่วนของพระสงฆ์นั้นถืออาวันเดือน 10 เหนือ 曆 1 ค่ำเป็นต้นไป แต่สำหรับประชาชนชาวบ้านเข้าพรรษาตั้งแต่วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เหนือ และไปอุปโภคบรรณาในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนเกิดของหนีอ จึงได้ถือปฏิบัติกันมาจนกระทั่งบัดนี้

1. ประเพณีเข้าพรรษา

คำว่า เข้าพรรษา คือ เข้าฤดูฝน ระยะนี้พระสงฆ์จะต้องหยุดการเดินทาง คือ พักอยู่ที่ใดที่หนึ่งกาก ในกำหนด 3 เดือน นิยมว่า เข้าพรรษา ตั้งแต่วันแรมค่ำ เดือน 10 (หนึ่ง) ไปจนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ (เก้า หนึ่ง)

2. ประเพณีฟังเทศน์ (ธรรมเนื้อง)

การเทศน์มักจะเทศน์เป็นประจำในวันพระ จะอธิษฐานว่างพระยาแส้วะนิการเทศน์กันทุก ๆ วัน ตลอดไตรมาส (ทุกวันพระ)

3. ประเพณีตานขันข้าว โซง

เป็นประเพณีสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณมาเรื่อยมาทุกวันนี้ หมายถึง การนีกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับ ไปแล้ว เมื่อถึงเทศกากลุกหลานก็จะแต่งดาวนขันข้าวตอกดอกไม้ ถูปเทียน นำไปอวاحพระที่วัดและขอพรเพื่อ อุทิศไปทางผู้ที่ตายไปได้รับผลบุญและได้ไปสู่สุคติภพในชาติหน้า

ເດືອນທີ 11 ປະເພດີເດືອນ 11 ແຫ້ອ (ເດືອນສິງຫາຄມ)

1. ປະເພດີບຸນຫາແມ່ໄພສພ

ຄາມປັກຕິຫາວນນັກຈະນິບມາດຄອກໄນ້ ຫຼູປ່ເທິບນ ພລໄນ້ ນໍາໄປບຸນຫາແມ່ໄພສພທີກລາງທຸງນາ ເພື່ອຮ່າສຶກ
ຈິງບຸນຫຼຸດຂອງໜ້າ ຈຶ່ງເຄີຍວ່າເປັນເຄືອດເນື້ອຂອງແມ່ໄພສພ ແຕ່ມາຈິງຂີພະນີ້ ຄວາມເຊື່ອນີ້ກໍາລັງຈະເສື່ອນແລະສູງ
ຫາບໄປ ເນື່ອຈາກໄມ້ມີຜູ້ສືບທອດໄວ້

2. ປະເພດີຝຶງເທກນີ້ປະຈຳວັນພຣະ

ການຝຶງເທກນີ້ປະຈຳວັນພຣະໃນຮະຫວ່າງພຣະຍາ ຈຶ່ງກີໄດ້ກ່າວໄວ້ເດືອນກຣກວາຄນຫຣີອເດືອນ (10 ແຫ້ອ)
ນັ້ນແລ້ວ

ເດືອນທີ 12 ປະເພດີເດືອນ 12 ແຫ້ອ (ເດືອນກັນຍາຍນ)

ການທຳນຸ້ມສາກັກຕົວ

ກິຈกรรมໃນເດືອນນີ້ຈະມີປະເພດີທຳນຸ້ມສາກັກຕົວ ຈະຄືອເອົາວັນເດືອນ 12 ແຫ້ອ ຫັນ 15 ຄໍາ (ເດືອນ
12 ເປິ່ງ) ແຕ່ບາງວັນນີ້ພີທີທຳນຸ້ມສາກັກຕົວເຈີນ ວັນເຂົ້າ 14 ຄໍາ ດີ້ວັນແຕ່ງດາ ອັນດັບແຮກຈະມີການນະອໜ່າງ
ໄດ້ບ່າງທີ່ນີ້ເຊັ່ນ ກະລະນັງ ດັ່ງໜໍລູ້ງ ຖຸງຢ່ານ ກະຕິກິນໍາ ດັ່ງເປົ້າ ເສົ່ງແລ້ວຈັດຂອງໄສມີຄອກໄນ້ຫຼູປ່ເທິບນຂອງ
ຫວານ ກສ້ວບ ອ້ອນ ພລໄນ້ ຂ້າວສຸກ ອາຫາຣ ສມຸດ ດິນສອ ພຣອມປຶກຂັກນັບຄາມແຕ່ຮຽກຮາພວັນກັນເຊີນຫຼື້ອ
ທີ່ອຟູ້ ທີ່ນັ້ນໄໝໃຫ້ດັບເຊັ່ນລົງໃນກະຕາຍເສົ່ງແລ້ວນໍາໄປຮວມກັນທີ່ໃນພຣະວິຫາຣ ເຈົ້າຂອງສາກຈະນູ່ງດ້ວຍວ່າຈະຄຸທີ່ໄປ
ຫາໄກຮຣີອໃຫ້ກັບຕ້ວເວັກກີໄດ້ ເມື່ອດີ່ງເວລາແລ້ວກໍານົດກາວັດຈະນຳເສັ້ນສາການກະລະເຄົ້າກັນເສົ່ງແລ້ວ ຈັດກາ
ນັບຈຳນວນຮວມກັນທີ່ໜັດໄດ້ເສັ້ນເທິ່ງໄວ້ໄປກ່ອ້ວັນໄປໄຫ້ແກບແຂບດ້ວຍພຣະສົງທີ່ເສັ້ນ ສາມເຜົາກີເສັ້ນແລ້ວມັດແກບຂອງ
ພຣະພູທ ພຣະຮຣນ ພຣະສົງ ສາມເຜົາໄວ້ກັນລະທີ່ ປົກຕິຈະແນ່ງເປັນ 3 ສ່ວນ ຈາວຍພຣະພູທ 2 ສ່ວນ ພຣະ
ສົງ 1 ສ່ວນ ສ້າຫັນສ່ວນຂອງພຣະພູທນີ້ຈະສ່ວນໄວ້ເມື່ອຈົນພັດທະວີໄປ ຈາກນັ້ນຈະນໍາເສັ້ນຂອງພຣະ
ພູທ ພຣະຮຣນໄປປະເກນພຣະພູທ ພຣະຮຣນໃນສ່ວນຂອງ ສາມເຜົາບກໄປໃນສານພີທີ ເວລາປະນາພ 10.00
ນ. ເຮັນຈຸດຫຼູປ່ເທິບນໄໝວ່າພຣະວັນສີລ ມີເທກນີ້ 1 ກັ້ນທີ່ ຈນແລ້ວພຣະສົງທີ່ຈະອັບໄລກເສັ້ນສາກ ແລ້ວມັດກາຍກຳນໍາ
ກ່າວຄວາມປະເກນ ພຣະໃຫ້ພຣ ກວດນໍາຕ່ອໄປແຈກຄວາມເສັ້ນສາກໃໝ່ພຣະສາມເຜົາ ຈາກນັ້ນພຣະເຜົາຈະດື້ອ
ເສັ້ນສາກຕາມຫາວ່າຈົນທີ່ໄປ ເວລາປະນາພ 11.30 – 12.00 ນ. ເມື່ອເຈົ້າຂອງສາກໄນ້ໄດ້ຮັບເສັ້ນສາກຂອງຄົນ
ແສດງວ່າສາກຂອງຄົນຈະໄດ້ຄວາມພຣະພູທເພື່ອພັດທະວີໄປ ກີໃຫ້ເຂົາໄປປະເກນພຣະພູທເປັນເສົ່ງພີທີ
ຈາກນັ້ນທາງວັດແລະຄະກຽມກາຮະຈະໄດ້ຂັດກາຮອງສາກຫາຍແບນບຸນຫາແລ້ວແຕ່ກໍານົດກາຮະຄະກສົນ ແລ້ວຮວນ
ຮວນປັບຈຸ່ງໜໍລູ້ງເທິ່ງໄວ້ໄປທາງວັດຈະໄດ້ຄໍານີ້ນການຕ່ອໄປ ເປັນເສົ່ງພີທີຕາມກໍາບັນສາກເທິ່ງທ່ານັ້ນ

ໃນຊ່ວງເດືອນ 12 ເປິ່ງ ທາງວັດກີຈັດໃຫ້ມີການຕັ້ງຮຽມຫລວງ ຕັ້ງຮຽມນາຫາຕີ 13 ກັ້ນທີ່ ຈຶ່ງເປັນປະວັດ
ຂອງພຣະວາສສັນດຽບຈາກກລອດທັງ 13 ກັ້ນທີ່

การทำบุญสลาภก็ต ซึ่งทางหนีเรารีบว่า กินก่าวบสลาภ หรือ ทานก่าวบสลาภ ที่นิยมกันทำบุญ ประเพณีขึ้นมา สาเหตุเป็นที่เชื่อถือกันว่าจะมีการปล่อยไฟให้มารับผลบุญที่พวกลญาติอุทิศไปหา จึงนิยมทำบุญกินก่าวบสลาภกันขึ้นฯ แต่บางแห่งก็ทานต้นเงินเด่นหดและเงื่อนไหเหมือนกัน

ประเพณีทานก่าวบสลาภ

ประเพณีที่นิยมทำกันตลอดปี ยกเว้นช่วงเทศกาลเข้าพรรษา

พิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่

เมื่อปลูกบ้านใหม่เสร็จแล้ว นิยมทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เพื่อเสริมความเป็นสิริมงคล จดประสงค์อื่นๆ ก็ เพื่อให้เกิดความสุขสวัสดิ์ จักริยูวัฒนา ป้องกันสรรพอุปทาน (เหตุขัดข้อง) และอันตรายทั้งมวล

ข้อปฏิบัติสำคัญในการทำบุญขึ้นบ้านใหม่

1. นิมนต์พระมาสวด เจริญพุทธมนต์ รับอาหารบิพากาศตอนเช้า
2. จัดเตรียมอาหารและเครื่องไทยทาน พร้อมทั้งเครื่องทำพิธีสงเคราะห์
3. จัดสถานที่พุทธบูชา เครื่องทำบ้านนั่นต์และเครื่องใช้ในพิธี

จันท์หัตตาหารเช้า เสาร์แล้วจึงตรวะเครื่องไทยทาน พระสงฆ์สวดมนต์โນทนา เจ้าภาพกราบไหว้ส่วนคุคลและเลี้ยงอาหารแยกกันร่วมงาน เป็นเสร็จพิธี

พิธีทำวันดี (วันปีชัยพุตุกย)

เมื่อทำนั้นจะประกอบพิธีในคลุกทุกอย่างเป็นต้นว่า งานแต่งงาน ปลูกบ้านใหม่ ขึ้นบ้านใหม่ เปิดร้าน เปิดสำนักงานใหม่ นวัชพะ ไปค้าขายต่างบ้านต่างเมือง และคนอื่นที่เราระหวังดี เพื่อความเป็นสิริมงคล รุ่งเรืองในภายภาคหน้าแก่ตัวเราและครอบครัว จึงนิยมกันทำวันดี ดังนั้นถ้าทำนั้นจะประกอบพิธีกรรมต่างๆ ดังกล่าวแล้ว จะทำวันดี ตามดี ก็มีหลักการดังต่อไปนี้ เลือกเอาวันดี เว็บวันเสี๊ย ถ้าจะเกิดสัมฤทธิ์ผลมากที่สุด

คั้งประสงค์ เอพะໄຈລກໂນຣາມແບນນີ້ມີຜູ້ເອາໄປໃຊ້ແລ້ວໄດ້ພົກສັ່ງໃຈນິກາກທ່ອນກແລ້ວ — ເຄືອນອອກ ເຄືອນ ແຮນ ກີ່ຄືອເອາແບນຂ່າງເຕີວັກນ ຄືອ

1 ຄຳ	ຂ້າງແກ້ວຂຶ້ນສູງໂຮງຮຽນ	ຕື່
2 ຄຳ	ພິງຮຽມກລາງປ້າສ້າ	ໄມ້ຕື່
3 ຄຳ	ສ້າງນູ້ດ້າຄອບກິນ	ຕື່
4 ຄຳ	ນອນປາຍຕື່ນດາກແຄດ	ໄມ້ຕື່
5 ຄຳ	ແສນຝຶ່ວດສ້ອມປອງຈາ	ໄມ້ຕື່
6 ຄຳ	ລົງສໍາເກາໄປກ້າ	ຕື່
7 ຄຳ	ເກຣະທົ່ວຢູ່ດ້າຄອບຈນ	ໄມ້ຕື່
8 ຄຳ	ເປັນສາຮາວນປ່ເມື້ນ	ໄມ້ຕື່
9 ຄຳ	ຖຸກເສີ່ນພະຮຽມ	ໄມ້ຕື່
10 ຄຳ	ຫາຄວາມຈານບໍ່ໄດ້	ໄມ້ຕື່
11 ຄຳ	ຈົ້າເກີດເປັນຄົນຕື່	ຕື່
12 ຄຳ	ນມື້ຕື່ສັກຫຍາດ	ໄມ້ຕື່
13 ຄຳ	ໄຊະປ່ປານໝາພູ	ຕື່
14 ຄຳ	ສົດຮູ່ປອງຮ້າຍ	ໄມ້ຕື່
15 ຄຳ	ຖຸກແມີ້ຫລວງ	ໄມ້ຕື່

ວັນເສີ່ງປະຈຳເດືອນ

ຕານໂນຣາມ ທ່ານຈະກະທ່າພື້ນງຄລກີໃຫ້ເວັນວັນເສີ່ງ ປີ້ວ່າໄນ່ເປັນມົກລ ຂອໃຫ້ຖ້ານຸ້າມານີ້ ເດືອນເກື່ອງ — ທ້າ — ເກົ້າ ຮະວິ່ນໜັດັງ ເສີ່ຈາທິຕິຍົກນັນຈັນທ່ຽນ

ເດືອນຢື່ — ນກ — ສິນ — ອັງກາຮັງ ເສີ່ອັງການວັນເດືອນ

ເດືອນສາມ — ເຈື້ອ — ສິນເອົ້ດ ໂສຣິກງ ເສີ່ວັນເສົາຮົວວັນພຸດທັບຕື່

ເດືອນສີ — ແປ່ລ — ສິນສອງ — ຖູໄຂ — ພູທ່າ - ເສີ່ວັນສຸກຮົກກັບວັນພຸດ

ຕໍ່າຫັນດໍາຮານນີ້ຂ້າພເຈົ້າຜູ້ເບີນ ໄດ້ສືບທອດມາຈາກຜູ້ເຂົ້າຜູ້ແກ່ຄຽນອາຈານບໍ່ ນັ້ນສື່ອຕໍ່ານານດໍາງໆ ດາວວັດ ວາອາຮານບ້າງ ດານບ້ານບ້າງ ຈຶ່ງຂ້າພເຈົ້າຜູ້ເບີນ ໄດ້ກັດຄອກມາອ່າງລະເອີບຄ ໂດຍຄັດເອາເພາະເຮືອງທີ່ມີສາຮະ ປະໂບໂຫນ໌ທີ່ບັນຍືນໃຫ້ກັນໃນບັນຈຸບັນ ເພື່ອຂະອນນຸຮັກໃໝ່ໄວ້ຮັງພົກສັ່ງໃຈຕ້ອງການຂອງມີອັງນິນໄວ້ໃຫ້ນານ ອີກ ອ່າງໜີ່ເພື່ອສະຄວກແກ່ການຄັນຄວ້າ ເມື່ອຕ້ອງການໃຊ້ ແຕ່ດ້າຫາກມີການຜົດພລາດປະກາດໄດ້ກໍຕາມ ເຫັນ ຮູ່ໄນ້ດີ່ງ ທີ່ກ່ຽວຂ້ອງການເຂັນຜົດພລາດ ຂອທ່ານຜູ້ຮັກໃໝ່ແຈ້ງ ເສັນອແນະ ໃຫ້ຂ້າພເຈົ້າການຄົວບະຈະເປັນພະຮຸພັບຢື່ງ ຄວາມຜົດທີ່ງ ຢຸລາຍ ຂ້າພເຈົ້າຂອບຮັບຜົດໄວ້ແຕ່ເພີບຜູ້ເຕີວັງ ດ້ວຍກິດຕະກິບຕໍ່າພື້ນງຄຣມດໍາງໆ ມີປະໂບໂຫນ໌ທ່ອນທ່ານຜູ້ອ່ານທີ່ໜ້າຂາຍໄນ່ວ່າຈະນາກ ທີ່ກ່ຽວຂ້ອງນັ້ນບັດກໍຕາມ ຂ້າຜູ້ນ້ອຍຂອນນົມຈົດວຸທີສະວຸພລແດ່ໂນຣາມອາຈານບໍ່ທຸກທ່ານດ້ວຍເກອງໝາງ

ประเพณีของหมู่บ้านน้ำดิบที่กำลังจะสูญหาย

1. ประเพณีตามหมู่บ้าน

เป็นประเพณีที่จะจัดตามสถานการณ์ เพราะเป็นการทำบุญให้กับน้ำก่อนจะน้ำท่วม ถ้าปรึกษาหารือกันแล้วว่าบุคคล คนนี้มีความเชื่อในเรื่องนี้ ให้ทำบุญให้กับน้ำก่อนจะน้ำท่วมที่ทำให้ประเพณีนี้สูญหายไป เพราะปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่ประทับน้ำท่าทางด้านเศรษฐกิจและขาดผู้นำในการสืบทอดประเพณี

2. ประเพณีต่อสืบทอด

เริ่มจะหาไปจากหมู่บ้านน้ำดิน เพราะเหตุว่า
สังคมปัจจุบันเปลี่ยนไป เมื่อจากปัจจุบันด้านเศรษฐกิจ
ผู้ที่จะเข้าพิธีแต่งงาน ต้องมีฐานะทางเศรษฐกิจดีและวัย
รุ่นไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับพิธีกรรมนี้

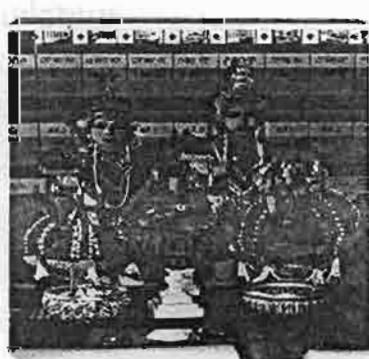
ข้อเสนอแนะการจัดประเพณีการปักสูกฝังค่า นิยมในการรักนวลหงวนด้วของผู้หญิง และเป็นการแสดงความคติภูมิที่คุณพ่อคุณแม่ที่เคยเสียชีวิตลงเมื่อมาเจนกระทั้งคนสองสามารถอกรเรื่องไปสร้างครอบครัวใหม่ ในการจัดงานนั้นไม่ควรให้ความสำคัญกับการเลี้ยงสุราอาหารมากเกินไป ซึ่งถือเป็นการดำเนินพิธีคละลักษณะนี้ แต่ควรขัดแย้งการจัดพิธีแต่งงาน อันได้แก่การของนาคคุณพ่อคุณแม่ของเจ้าสาวและการขอพรจากคุณพ่อคุณแม่ทั้งของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวตลอดจนผู้มาพนับถือ

3. ประเพณีปอยน้อย (นวชพระ นวชเอนร)

สาเหตุที่กำลังสูญหาย เพราะ การบวชเฝรน์น์เจ้าภาพต้องใช้เงินในการจัดงานเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ไม่มีการจัดงานในลักษณะนี้ และเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่กำลังอยู่ในวัยศึกษาในโรงเรียนและเป็นการศึกษาภาคบังคับซึ่งไม่มีเด็กที่จะบวชเรียน

ข้อเสนอแนะ ควรจัดพิธีบวชแพรในช่วงปีกากเรียนของนักเรียนและจัดเป็นคณะหรือกลุ่มใหญ่ๆ เพื่อเป็นการประหนึด และเป็นการส่งเสริมพุทธศาสนาอีกด้วย

4. การออกเดินทางฯ

- การฟ้อน เป็นกิจกรรมที่กำลังถูกกลืนโดยวัฒนธรรมจากประเทศทางตะวันตก ซึ่งเยาวชนของชาติทันไปนิยมการเดิน เช่น การเดินเอโรบิก การเดินแบกเดินซ์ แทนการฟ้อนรำของพื้นบ้านล้านนา เช่นฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฟ้อนของ
- การนำเสนอ กิจกรรมเกี่ยวกับการฟ้อนมีน้อลงจึงทำให้เด็กไม่มีเวลาที่จะแสดง เช่น การฟ้อนนำองค์ผ้าป่าเข้าวัด ชาวบ้านหันไปนิยมการแห่เทเกแทนการฟ้อนนำหน้าขบวน
- ขาดการสืบทอด ครูที่จะสอนฟ้อนรำมีจำนวนน้อย ทำให้เด็กขาดความสนใจ

แนวทางแก้ไข

- ส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับการฟ้อนให้แก่เด็ก และเยาวชนให้ได้เรียนรู้อย่างจริงจัง
- จัดกิจกรรมที่เป็นเวทีให้เด็กที่ฟ้อนรำเป็นได้แต่คงออก เช่น การประกวดฟ้อนต่างๆ
- นำกิจกรรมประเพณีที่ดีงาม เช่น การแห่พ่อป้า โดยการให้มีการฟ้อนเพื่อต้อนรับองค์ผ้าป่า หรือฟ้อนขบวนผ้าป่า
- ผู้นำห้องเรียนควรจัดน้ำดื่มและอาหารให้เด็กฟ้อนรำ แทนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเดินต่างๆที่ไม่ใช่วัฒนธรรมล้านนา

5. การเด่นดนตรีพื้นเมือง (ป้าด หม่อง กอคง วงศ์)

สาเหตุที่ทำให้สูญหาย

- ขาดการสืบทอด เมื่อจากผู้ที่ความรู้ทางด้านดนตรีพื้นเมืองมีจำนวนน้อย
- เครื่องดนตรีพื้นเมืองขาดสู้ที่มีความชำนาญในการผลิต
- ขาดการส่งเสริมอย่างจริงจังจากทั้งภาครัฐและเอกชน
- เยาวชนให้ความสนใจดนตรีพื้นเมืองมีน้อย
- วัฒนธรรมทางตะวันตกเข้ามารุกรบrousing เด็กจึงไปนิยมดนตรีสากลมากกว่า
- ต่อให้ความสำคัญกับดนตรีพื้นเมืองน้อย

แนวทางแก้ไข

- ส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับคนดีให้แก่เด็ก และเยาวชนให้ได้เรียนรู้อย่างจริงจัง
- จัดกิจกรรมที่เป็นเวทีให้เด็กแสดงคนดีที่นิมีอยู่ เป็นได้แสดงออก เช่น การประกวด
- นำกิจกรรมประเพณีที่คีกาม เช่น การแห่พานป่า โดยการให้นิการแสดงคนดีที่นิมีอยู่
- ผู้นำท้องถิ่นควรจัดงบประมาณในการส่งเสริมการสอนคนดีให้แก่ กลุ่มผู้สนใจ เพื่อปลูกฝังค่านิยมที่คีต่อการเล่นคนดีที่นิมีอยู่ แทนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเล่นคนดีสากลที่ไม่ใช่วัฒนธรรมล้านนา

สรุปประเพณีของบ้านน้ำดิน

- ประเพณีที่บังคอกอยู่

1. ประเพณีออกพรรษา
2. ประเพณีตักนาครหโโวโรหะยะ
3. ประเพณีลอกกระทอง
4. ประเพณีทำราชวัตร
5. ประเพณีสืบชะตาเหมือน ฝ่าข
6. ประเพณีทานข้าวใหม่
7. ประเพณีเข้ารุกขมูลกรรม
8. ประเพณีปอยหลวงศ์
9. ประเพณีตานสั่งชี
10. ประเพณีปีใหม่เมือง
11. ประเพณีสืบชะตา
12. ประเพณีบวงสรวงเสื้อห้าน
13. ประเพณีขึ้นท้าวทั้ง 4

14. ประเพณีปลูกบ้านใหม่
15. ประเพณีขึ้นบ้านใหม่
16. ประเพณีสรงน้ำพระธาตุเดือน 9 เหนือ
17. ประเพณีเข้าพรรษา
18. ประเพณีด้านขันข้าวโ噎
19. ประเพณีสลาภกัตร
20. ประเพณีพิงเทคน์วันพระคลังพระยา

- ประเพณีที่กำลังจะสิ้น

 1. ประเพณีสูญวญญา
 2. ประเพณีสรงน้ำพระธาตุเดือน 5
 3. ประเพณีบูชาพระแม่โพสพ (ขาคผู้สืบทอด)

- ประเพณีที่ผิดเพี้ยนไป

 - พิธีจัดงานศพ

- ประเพณีที่ยังคงมีอยู่

 - พิธีไหว้ครู (วันไชยพุทธ)

- ประเพณีที่กำลังจะสิ้นไป

 1. ประเพณีแต่งงาน
 2. ประเพณีปอยน้อบบัวข่าย

สาเหตุของการสิ้นของวัฒนธรรมประเพณีบ้านน้ำดิน

1. ชุมชนหรือชาวบ้านขาดความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติดนในวันประเพณีต่างๆ
2. เกิดจากการไม่สนใจของวัฒนธรรมประเพณีจากต่างถิ่นทำให้กิจกรรมต่างผิดเพี้ยนไปจากเดิม จน เข้าใจไม่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีนั้นๆ เช่น ประเพณีปอยหลวง จะมีการใช้เครื่อง เสียงแห่งแทนเครื่องสะล้อของซึ้ง หรือประเพณีรดน้ำคำหัวผู้燮ผู้แก่ ก็จะเป็นการเล่นสาดน้ำ พิธีงานศพจะมีการใช้จ่ายเกินความจำเป็น ซึ่งจะเป็นค่าใช้จ่ายเรื่องเครื่องดื่ม จ้าพวกของมีน้ำยา นาแทนการไปร่วมการละหมาด ร่วมทุกบุรุษร่วมสุขกันเจ้าภาพ
3. ชุมชนไม่เห็นความสำคัญวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตัวเอง
4. ขาดการถ่ายทอดความรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณี

แนวทางและการดำเนินงานเพื่อการเรียนรู้

1. ให้ความรู้แก่เยาวชนและชุมชนถึงแนวทางปฏิบัติดนอย่างถูกต้อง ชี้งปัจจุบันผู้รู้เกี่ยวกับแนวทางดำเนินการในบริการตามประเพณีต่างๆ มีจำนวนน้อย แหล่งความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้ที่ทราบบ้านจะสอนตามและเชิญเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม คือ พระที่วัดคันธีศิริและมัคทายกเท่านั้น ดังนั้นเพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่สืบไป จึงขอให้ท่านผู้จัดทำเป็นเอกสาร แนวทางการปฏิบัติของบุคคลที่เกี่ยวข้องในประเพณีนั้นๆ อย่างชัดเจน
2. รณรงค์เพื่อสืบทอดคุณธรรมประเพณีทั้งที่คงอยู่และกำลังจะสืบทอดให้ชุมชนและเยาวชนเห็น ความสำคัญในกิจกรรมนั้น เช่น การจัดทำวารสาร หรือข้อคิดของหนูน้ำ หรือการพื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่ในแต่ละเดือนอย่างต่อเนื่อง
3. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของหนูน้ำในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดตั้งพิธีภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน การปรับปรุงพื้นที่แหล่งเรียนรู้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ จัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ของชุมชน ด้านวัฒนธรรมประเพณีในสถานศึกษา
4. จัดกิจกรรมรณรงค์ปลูกจิตสำนึกรักและชุมชนในท้องถิ่นให้เห็นความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวทางวัฒนธรรมประเพณีดังเดิม เช่น การประกวดวัวไฟ – การตีกลองหลวง – กลองนูชา – เจดีทราย การประกวดหนูน้อยนพมาศ รณรงค์การจัดงานพิธีศพตามศรัทธากิจพิธี ลดการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย เช่น งดเหล้าในประเพณีพ เป็นต้น

คณะวิจัยอาหารและยาได้ประชุมปรึกษาวันอาทิตย์สุดท้ายของทุกเดือน ได้ออกศึกษาแหล่งข้อมูล จากผู้ที่มีความรู้ด้านนี้ ในหมู่บ้านน้ำดินหลวงและบ้านน้ำดินน้อย คณะวิจัยทั้ง 6 คน ได้ร่วมรวมข้อมูลทุกเมื่อวันศุกร์ โดยการนัดหมายของผู้ให้ข้อมูล เป็นการสัมภาษณ์และศึกษาด้วยข้างของอาหารและยาสมุนไพรที่ยังคงอยู่ เพื่อให้ทราบถึง ประโยชน์ การใช้ วิธีการได้มาของ อาหารพื้นเมือง และด้วยยาสมุนไพรที่มีในอดีตและยังคงอยู่ในปัจจุบัน

1) อาหาร

จากคำนออกเล่าของคุณแม่จันทร์สม กองอะรินทร์ คุณแม่น้อมด้ำ วังธิบอง และคุณแม่กองคำ นาปัน อาหารพื้นเมืองในอดีตจะขึ้นอยู่กับดุลยภาพต่าง ๆ เช่น ขอผักกาด ขอผักปีง ฯลฯ ซึ่งพืชเหล่านี้จะเรียกว่า เติบโตในดุลยหน้า จึงนิยมนำมาประกอบอาหารในดุลยหน้า ส่วนในดุลยร้อน อาหาร ได้แก่ ส้มตำ ตำ มะม่วง ตำไช่ยำคง ข้าวหรือสาลี่ ส่วนดุลยฝนจะมีแหล่งอาหารมากกว่าดุลยอื่น ๆ นอกจากอาหารจำพวกพืชแล้ว อาหารจำพวกเนื้อได้แก่ ปลาต่าง ๆ ตามลำหัวบ หนัง คลอง บึง หาได้รับมากจนเหลือกิน จึงสอนอาหารเหล่านี้โดยการ ทำเป็นปลาร้า จากคำนออกเล่าของคุณแม่แสงดาว อุนโพธิ และคุณแม่คำ อุ่นโพธิ เพียงเอาปลา naï ทำความสะอาดแล้วออกพังให้สะเด็คน้ำ จึงนำมาคุกคันเกลือให้เข้ากัน ตักอัดลงในโถ ปิดฝาสนิท ประมาณเดือนเดียว ก็ได้ปลาร้าที่มีรสชาติอร่อย ใช้ประกอบอาหาร ได้เป็นปี อาหารพว ก ขอผักต่าง ๆ จึงต้องใช้ปลา naï เป็นหลัก ปลา naï เป็นที่นิยมของคนสมัยก่อนมาก ทำกันในครัวเรือน น่องจากปัจจุบัน ทรัพยากรถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก การทำปลา naï จึงเป็นอุตสาหกรรมของคนบางกลุ่มที่พอจะมีแหล่งปลาอยู่บ้าง ส่วนกะบีทราบว่าพึงมีมาหลายที่หลัง

ส่วนอาหารจำพวกเนื้อสัตว์อื่น เช่น เนื้อวัว เนื้อหมู จะจัดทำก็ต่อเมื่อมีงานสำคัญ เช่น งานสังกรานต์ งานทำบุญชี้น้ำบ้านใหม่ หรืองานศพ ได้แก่ ถาน แกรงอ่อน แรก ๆ ต้องมีการรวมกลุ่มและจัดการจ่าสัตว์เหล่านี้แล้วแบ่งกันไป ส่วนต่อมามาได้มีตลาด จึงไปหาซื้อที่ตลาด คือ ตลาดบ้านไคร่คง ต้ามีแยก หรือเป็นจานวนมากก็จะขายและเอื่อง เนื่องจากกรรมนาคสมัยนั้นไม่ค่อยมีคี กรรมทางบังต้องเดินแท้ หลังจากมีการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ กรรมนาคสมัยก่อน อาหารจำพวก ถาน แกรงอ่อน จึงมีขายอยู่ตามร้านทั่ว ๆ ไป เช่นเดียวกับ ข้าวแกน ข้าวแต่น ขนมจอก ข้าวต้มมัค เดิมเทศบาลงานบุญใหญ่ ๆ ชาวบ้าน ว่างเว้นจากการทำไร่ ทำนา จึงมีเวลาเหลือสำหรับต้าข้าวเพื่อทำ ขนมเหล่านี้ ต่อมาวิธีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของสังคม จากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ผู้ที่พอมีความรู้อยู่บ้างก็ผลิตออกมานำขายตามท้องตลาด

รายการอาหารพื้นเมืองในอตีค

ประเภทแกง

1. แกงแค	13. แกงอ่อน
2. แกงผักขี้ไขง	14. แกงผักขี้หูด
3. แกงผักชี้	15. แกงหน่อ
4. แกงชูน	16. แกงโอะ
5. แกงบ่าฟ้อนก้อน	17. แกงน้ำเก้า
6. แกงหวาน	18. แกงบอน (หลามบอน)
7. แกงปี่	19. แกงปีศาจ
8. แกงผักบูঁง	20. แกงผักขี้เหล็ก
9. แกงผักสะแล	21. แกงถั่วใส่เห็ดลม
10. แกงผักหละ	22. แกงน้ำเก้าอ่อน
11. แกงยอดหน้าแก้ว	23. แกงพิก
12. แกงผักจ้วน	24. แกงคล้ำบใส่ผักหละ (ชะอ่อน)

ประเภทต้ม/ออ

1. ต้มผักหวานบ้าน	6. จอยผักกาด
2. ต้มผักแ่อน	7. จอยผักปิ้ง
3. ต้มมะนาดอง	8. จอยบัวลอก
4. ต้มผักหละ	9. จอยออมบันแก้ว
5. ต้มมะนา	

ประเภทล้าน

1. ลាបวัว	4. ลាបปลา
2. ลាបควาช	5. ลាបไก่
3. ลាបหมู	6. ลាបนก

ประเภทห่อนึ่ง

1. ห่อนึ่งไก่	3. ห่อนึ่งหมู
2. ห่อนึ่งปลา	4. ห่อนึ่งเห็ด

ประเภทคำ

1. คำไทย (คำมีเส้นด)
2. คำตั้งภาษา
3. คำนามเชื่อ
4. คำผูกลิตไม้
5. คำหน่อไม้
6. คำผูกม่วง

ประเภทคำ

1. คำนามละกอ
2. คำนามม่วง
3. คำแซง
4. คำนามเชื่อ
5. คำนามขอม
6. คำนามแข็ง
7. คำเตา
8. คำบุน
9. คำคาเตื่อง

ประเภทคำว่า

1. คำว่ามอน
2. คำว่ามะเบื้อ
3. คำว่ากระหลា
4. คำว่าหน่อ
5. คำว่าตั้งผักขาว
6. คำว่าผักหมุน (ผักชน)
7. คำว่าผักบุ้ง

ประเภทน้ำพริก

1. น้ำพริกปลาร้า
2. น้ำพริกปลา
3. น้ำพริกน้ำปู
4. น้ำพริกอ่อง
5. น้ำพริกตาแครง
6. น้ำพริกน้ำปลา
7. น้ำพริกเมืองคา
8. น้ำพริกต่อ
9. น้ำพริกตะไคร้
10. น้ำมียง

รายการพิชผักพื้นบ้านที่พบในพื้นที่ หมู่บ้านน้ำดินน้อย หมู่ที่ 6 และบ้านน้ำดินหลวง หมู่ที่ 7

ชื่อเรียกพื้นบ้าน

1. ผักหละ
2. ผักจิ้น
3. ผักแคร
4. ผักกาดขาว

ชื่อเรียกภาษาภาค

1. ชะอน
2. เชียงดา
3. ชะพู
4. ผักกาดกวางตุ้ง

ชื่อเรียกพื้นบ้าน

5. ผักปั่ง
6. ผักໄ沸
7. ลิตไม้
8. มะน้ำแครัว
9. มะเขือธัน
10. มะเขือสัน
11. มะเบะวัง
12. มะเขือทำม้า
13. มะหอย
14. มะค้อนก้อม
15. บันแครัว
16. มะตาเสือ
17. ผักເຂືອດ
18. จะค่าน
19. จักไก
20. สะເລີນ
21. គ່ວນ
22. ผักແບນ
23. ผักบູງ
24. หومເຕີມ
25. ผักຫະບົກ
26. ใบຈັນຫົວ
27. ພຣິກແດ້
28. มะນອຍ
29. ผักປິອນ
30. มะເຕ້າ
31. มะກລັວຫສີເປາ
32. ผักກຳປິນ

ชื่อเรียกภาษาอักษร

ผักบลังขา
ผักເພរວ
ເພກາ
ພັກທອງ
มะເຂົ້ອບິນ
มะເຂົ້ອເທິກ
มะເຂົ້ອພວງ
มะເຂົ້ອຍາວ
ນະຮະບິນກ
ນະຈຸນ
ນັນທັກ
ບອ
ເລືບນ
ສະຄ້ານ
ຕະໄກຮີ
ສະເດາ
ສະຮະແນ່ນ
ຕຳສິງ
ຜົກທອດບອດ
ກະຮເທີນ
ກະດິນ
ຫີ່ຫົ່າ
ພຣິກຫີ້ຫູ້
ບວນ
ຜົກສີ
ແຜງໂນ
ນະລະກອ
ຄື່ນໜ່າຍ

ประเภทของอาหาร

จำแนกตามถุกกาจ

ในอดีตอาหารการกินจะกินตามถุกกาจจะไม่กินผลด้วยปีเหมือนปัจจุบัน เช่น	
ถุกหนาน	ประเภทของอาหารที่กินได้แก่ ผักกาด กระหล่ำปลี กระหล่ำปีสี ผักบีบูด บัว มะเขือยาว ถั่วฝักยาว ข้าวหลาม ข้าวหนูคง
ถูรร้อน	ประเภทของอาหารที่กินได้แก่ ผักเชียงชา ผักชะอม ไก่ย่างแดง แม้ ต้มะลอกอ ต้มะน่อง ต้มแดง
ถุกฝัน	ประเภทของอาหารที่กินได้แก่ หน่อไม้ เห็ด ผักกาดนา ผักแวง ผักบีชง ผักหวานบ้าน ถั่ง หอย ปู ปลา กบ เขีด น้ำปู

จำแนกตามเทคโนโลยี

อาหารตามเทคโนโลยี ได้แก่ ลาม ห่อหนึ่ง แกงอ่อน แกงโอะ แกงชั้งเด

เครื่องปูรุส

ในอดีตเครื่องปูรุสจะไม่มีพวง กะปี น้ำปลา ซอส ซีอิ๊วขาว เค้าเจี๊ยว น้ำมันหอย
ผงชูรส รสตี ชูปีไก่ก้อน เหมือนปัจจุบัน เครื่องปูรุสอาหาร หลักๆ ก็คือ เกลือและปลาร้า

แหล่งวัตถุดินในการประกอบอาหาร

ในอดีตแหล่งวัตถุดินในการประกอบอาหารมีไม่นากเหมือนปัจจุบัน ไม่มีร้านค้า ตลาดเช้า - เมื่็น
ตลาดนัด ถ้าจะซื้อของขายต้องเดินทางไปตลาดด่างหมู่บ้าน เช่น ตลาดเช้าบ้านไร่อง บ้านหนองกิด
และบ้านสามหลัง แหล่งวัตถุดินในอดีตส่วนมากจะหาเองจากป่า ห้องไร่ ท้องนา ส่วนพืชผักก็นิยม
ปลูกเป็นพืชผักสวนครัวไว้หลังบ้าน จึงปลูกกิจจากสารเคมีและสารบีบองกันกำจัดแมลง ราชอาชีวิชพืช
ผักจะมีความหวาน ความอร่อย ความชรรนชาติ

2) ขนม

การทำขนมในสมัยก่อน มักจะทำกันในช่วงเทศกาล งานบุญ งานประเพณีที่สำคัญๆ เช่น ปี
ใหม่เมือง (สงกรานต์) เข้าพรรษา ออกราชษา งานปีอุบ งานประเพณีเดือน 9 การทำจะมีพื้นที่ทำ
เป็นรายบุคคลและทำรวมกันเป็นกลุ่ม

ประเพกของขนมที่ทำได้แก่

1. ข้าวเหนียว
2. ข้าวแต่น
3. ขนมจือก
4. ขนมคน
5. ขนมเกลือ
6. ขนมข้าวตัน

3) ผลไม้พื้นบ้านและผลไม้ป่าในอดีตที่ใกล้สูญพันธุ์และสูญพันธุ์ไปแล้ว

1. มะกิวัน หรือ มะเกวัน	8. มะหลอด
2. นมแมว	9. มะขูน
3. นมโง	10. มะโพ๊
4. มะแฉะ	11. มะอีองเตื่อง
5. มะเด่นชอ	12. มะโจก
6. มะเม่า	13. มะบีน
7. ขี้แมค	14. มะเนี๊ยะ

4) ยา หมอยา หมอมือ หรือหมอนพื้นบ้าน²

คงจะวิจัยทั้งหมด ได้ออกศึกษาข้อมูลด้านยาสมุนไพร แก้โรคนิ่วของคุณพ่อพูน ปันวารี บ้านน้ำดิน หลวง จากการบอกเล่าทราบว่า ปัจจุบันพอมีผู้นารักษาอยู่บ้าน เนื่องจากใช้และราคาถูก แต่ด้วยบางอย่าง เรื่องหลากหลาย ไม่เป็นที่รู้จัก ประกอบกับวิธีชีวิตความเชื่อการใช้สมุนไพรรักษาโรคเท็นผลช้า จึงหันมาใช้วิธีรักษาแบบปัจจุบันมากขึ้น เพราะสะดวกได้ผลเร็ว อีกทั้งสถานที่รักษาใกล้บ้าน เช่น สถานีอนามัย โรงพยาบาล

ด้านยาสมุนไพรรักษาโรคของคุณพ่อน้องบุก ชาญน้อข และพ่อหลวงเนตรค่า หมื่นอภัย ก็ทำนองเดียวกัน เพื่อการรักษาด้วยสมุนไพรนิขันตอนอย่างมาก ผู้นารักษาต้องนำด้วยบานาผ่านกับหินฝันยาที่ละเอียด ให้ด้วยชา ซึ่งใช้เวลานาน ยาสมุนไพรที่พอมีไว้เพื่อผู้นารักษาที่อ่อนแพ กินยาแล้วหายใจ อาจเป็นเพาะใช้จ่ายหรือเท็นผลเท่าบานา phenปัจจุบัน ส่วนการรักษาด้วยยาอาคม อยู่ที่ความเชื่อของแต่ละบุคคล ทราบว่าพอมีอยู่บ้าง เช่น กระดูกหัก แต่หาผู้ที่จะมาสืบทอดความต่อเนื่องของชา ก็จะหายใจได้ในภาคเหนือ

² รายละเอียดหมอยา หมอมือ แล้ววิธีการรักษา ที่ได้ในภาคเหนือ

ค่าด่า จะเป็นคนร้อน ค้ายาไม่ร่าวย แต่จะเป็นที่นับถือของคนในหมู่บ้าน เนื่องจากวันสงกรานต์ หรือปีใหม่เมือง จะมีผู้คนที่รักใครรับถือมารคน้ำค้างหัว เป็นประจำ

หมู่บ้านน้ำดิน เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากตัวอำเภอป้าชาด ประมาณ 20 กิโลเมตร ในปัจจุบัน คุณเมื่อนั่งเป็นระยะทางที่ไม่ไกลที่จะเดินทางไปป้าฯ เพราะถนนหนทางสะดวกสบาย และมีพากะน้ำในการเดินทางที่สะดวกและรวดเร็ว แต่ถ้าเป็นสมัยโบราณ การเดินทางในระยะนี้ ถือว่าเป็นระยะทางที่ค่อนข้างไกล ฉะนั้นถ้าไม่จำเป็นจริงๆ ล้วนบ้านจะไม่เดินทางเข้าไปในตัวอำเภอ การหาอาหารรับประทานเพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ ชาวบ้านจึงมักจะหาไปตามสภาพของหมู่บ้าน อาหารที่กินส่วนใหญ่เป็นประเภทผัก เมื่อถึงเทศบาลหรือประเพณีสำคัญๆ จึงจะมีการซื้อ หมู หรือวัวควายเพื่อนำมาเลี้ยงคุกัน หรือนานๆ ครั้ง จะมีการรวมกลุ่มและรวมเงินกัน ซื้อหมูมาฆ่า แล้วแบ่งเนื้อออกเป็นส่วนๆ ให้สามาชิกเท่าๆ กัน ส่วนใหญ่ล้วนจะมีการปลูกผักกินเองตามสภาพ และถูกุกาก ส่วนเครื่องปูรักกันตามมีความเกิด มีการนำของที่ตนเองมีอยู่ไปแลกกัน ของบางอย่างที่ตนเองไม่มีจากผู้อื่น เช่น เอาริกิไปแลกเกลือเอาปลาาร้าไปแลกข้าวเป็นต้น อาหารที่ทำกินก็ทำกันง่ายๆ สำหรับบุขน้ำแล้วชาวบ้านเห็นจะไม่ได้กินเหลบ นกกระทุงจะมีเทศบาลหรืองานฉลองในหมู่บ้านเท่านั้นจึงจะมีการดำเนินการทำข้าวทำข้าวแป้งแล้วนำข้าวแป้งไปทำขันน้ำ ขันน้ำที่นิยมทำกันก็คือ ข้าวแคน ข้าวແติ่น ขันน้ำเกลือ ขันน้ำคน เป็นต้น

ศึกษาบันทึกค่ารายต่างๆไว้อีกไม่นานก็มีปัญญาชาวบ้านเห็นใจจะสูญเสียไปเป็นแน่แท้ คณะทำงานเกี่ยวกับการวิจัยเรื่องของการศึกษาสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันมีค่าของหมู่บ้านน้ำดินจึงสนใจคร่าวศึกษาเรื่องเหล่านี้ และบันทึกไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

ปัญหาที่พบประเด็นอาหารพื้นเมือง

1. อาหารพื้นบ้านไม่ค่อยนิยมรับประทานในปัจจุบัน เพราะส่วนประกอบอาหารมีมาก มีกลิ่นของปลาหรือซึ่งทำให้ไม่น่ารับประทาน
2. อาศัยของผู้คนในปัจจุบันต้องใช้เวลาเริบค่อน อาหารสำเร็จรูปจึงเป็นที่นิยมกัน
3. อิทธิพลของสื่อโฆษณาอาหารสำเร็จรูปหรืออาหารงานค่อนมีมาก

แนวทางในการแก้ไข

1. กำหนดให้โครงการอาหารกลางวันบรรจุรายการอาหารพื้นเมืองอย่างน้อยสักคำห้าครั้ง
2. ให้ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการอาหารในโรงเรียน
3. จัดทำหลักสูตรอาหารพื้นเมืองในหลักสูตรห้องอีน
4. ให้เสริมชนนพื้นเมือง หลังรับประทานอาหารกลางวัน สักคำห้าครั้ง

ปัญหาที่พบประเด็นยาสมุนไพร

1. การรักษาด้วยสมุนไพรได้ผลช้า
2. สถานบริการด้านสุขภาพ เช่น สถานีอนามัย โรงพยาบาลอู่เกลี้ยวนุชน คนใช้จึงใช้บริการกันมากและเห็นผลเร็ว
3. หนองพื้นเมืองทำงานไม่ค่อยเป็นเวลา คนใช้ไม่ได้ จึงใช้บริการสถานที่รักษาพยาบาลแบบแผนปัจจุบัน
4. การก้นคื้ว คากา อาคน มีข้อจำกัดด้านคุณสมบัติพิเศษของผู้สืบทอด และคาดอาคนบางอย่างมักเป็นอันตรายต่อผู้สืบทอด ถ้าปฏิบัติตัวเองไม่ดี

แนวทางการแก้ปัญหา

1. แนะนำให้ปลูกพืชสมุนไพรรักษาโรคเบื้องต้น เช่น ว่านหางจระเข้ พืชหลาชใจ สาบเสือ
2. สืบทอดคาดอาคนบางอย่างที่ไม่เป็นอันตราย เช่น คาดอาคนเป่าดุหัว

สิ่งที่กันพนจาก การวิจัยประเด็นอาหารและยา

1. ทำไม่ประเพณีทางภาคเหนือเราริบบันประทานแองขุนในวันปีกี (วันที่ 16 เมษา)จาก การสอนตามผู้สูงอายุในหมู่บ้านน้ำดิน เช่น แม่หลงแสงดาว อุ่นไฟฟิ พ่อหนานบุญหลง ธรรมขันแก้ว พ่อเมืองน้อช ชาชน้อช และอิกหลายท่าน ได้คำอุบัติว่า ในวันที่ 16 เมษา ของทุกๆปี คนทางภาคเหนือ ได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาระนองปัจจุบันนี้ ถือเป็นวันเริมดันบีใหม่เมือง เริมจุลศักราชใหม่ ทุกหลัง

ค่าเรือน ในอาหารมื้อเช้าของวันนี้จะมีแกงบุน พราะเชื่อกันว่า แกงบุนซึ่งมีความหมายเป็นการบุน เมื่อไห้ทรพย์สินเงินทองเข้ามาอุดหนุนจนเจือ เพิ่มพูนขึ้นไปเรื่อยๆ ผู้ที่ได้รับประทานอาหารนี้แล้วก็จะส่งผลดีต่อตนเองและครอบครัว แต่มีข้อแม้ว่าห้ามไปกินร่วมกับแกงชะอม หรือที่ทางเหนือเรียกว่า “ผักหละ” คำว่า “หละ” เป็นภาษาพื้นเมือง ซึ่งหมายถึง การละทิ้งหรือการหมดสภาพไปจากสิ่งที่ต้องการนั้นๆ ดังนั้น จึงนิยมแกงแต่บุนเพียงอย่างเดียว โดยห้ามใส่ขодชะอมลงไปด้วย

2. ทำไม้จังไม่นิยมแกงหัววอกใส่รุ้วนเด็นในงานอวมงคล หรืองานศพ

จากการสอบถามผู้เช่าผู้แก้ในหมู่บ้านน้ำดิน ได้รับคำตอบว่า ลักษณะของหัววอกล้วนหรือหันกลัวซึ้งนั้น จะมีสายใยและรุ้วนเด็นที่มีลักษณะเป็นเด็นไช ซึ่งเชื่อกันว่า ถ้านำมามาเลี้ยงแขกในงานแล้ว เกรงว่าจะมีการตายเกิดขึ้นอย่างไม่นิจบันดีดีต่อ กันไปเรื่อยๆ เนื่องด้วยเด็นไชของต้นกลัวและของรุ้วนเด็นนั้น

3. ทำไม้จังมีอาหารบางประเภทที่ห้ามน้ำมาเลี้ยงแขก หรือกินร่วมกับคนแปลกหน้า

จากการสอบถามผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ซึ่งเชื่อกันว่า อาหารจำพวกหอย เมีด เต่า ตะพาบน้ำ ถ้าหากนำมาเลี้ยงกันแล้วจะทำให้ผู้ที่กินร่วมกันนั้น เกิดการเมื่อยหน่ายซึ่งกันและกัน และไม่ยากไปมาหาสู่กัน แต่ไม่ได้มีความว่ารังเกี๊ยกัน ที่มีงานวิจัยได้สอบถามว่ามีวิธีการหลีกเลี่ยงหรือแก้เคล็ดกันอย่างไร ได้รับคำตอบ คือ ให้แขกที่รับเลี้ยงนั้นใช้เงินซื้อกิน ซึ่งจะเป็นเงินท่าไรก็ได้ นี้คือการแก้เคล็ด ซึ่งมีนัยว่าเจ้าของบ้านไม่ได้เป็นคนเลี้ยง แต่แขกเป็นคนเลี้ยงเอง

คู่มือการประเมิน

ทีมงานวิจัยได้จัดการประชุมและแบ่งคอมมูนิตี้ทั้งหมดเป็น 6 กลุ่มย่อย เพื่อรับผิดชอบการศึกษาวิจัยตามหัวข้อการวิจัยที่ได้แบ่งกันไว้ เพื่อจะได้วางแผนไปศึกษาและสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ได้รับมอบหมายให้ครอบคลุม

ในหัวข้อการศึกษาวิจัยเรื่อง การแต่งกาย นิคณะทีมงานวิจัยทั้งหมด 6 ท่าน ได้แบ่งการวิจัยเรื่อง การแต่งกาย เป็นประเด็นย่อยอีก 6 หัวข้อย่อย คือ

1. เสื้อผ้า
2. การไว้ทรงผม
3. การแต่งหน้า
4. เครื่องประดับ
5. รองเท้า

นิคณะทีมงานวิจัยทั้งหมด 6 ท่าน ที่ได้มอบหมายหน้าที่นี้เป็นผู้สืบค้นข้อมูลมีดังนี้

- 1) ศ.อ.บพ. พัชรินทร์ ปันวารี ประธาน
- 2) นาง ศุภารี ตี๊เสาร์ รองประธาน
- 3) นางน้ำคำ ใจดุประ
- 4) นางเพชรา วิทนา
- 5) ครุนิษยา ลวนะแหง
- 6) ครุวรรณภานันทะชัย เลขาธุการ

ผู้รับผิดชอบได้ไปสืบค้นข้อมูลตามที่ได้รับมอบหมาย ในพื้นที่หมู่บ้านน้ำดิน หมู่ 6 และหมู่ 7 ซึ่งมีการนัดหมายผู้รู้และผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เพื่อทำการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ทั้งจากภาคล่างของจริง วิถีชีวิตริมแม่น้ำน้ำดิน

จากการค้นคว้า โครงการ วิจัยค้นคว้าเรื่องเครื่องแต่งกาย ทีมวิจัยได้รับความร่วมมือจากผู้รู้และผู้สูงอายุชาวบ้านน้ำดินทั้งสองหมู่บ้านเป็นอย่างดี โดยเฉพาะ

บ้านน้ำดินน้อยหมู่ 6	บ้านน้ำดินหลังหมู่ 7
1. พ่อหนานผ้าขี้ กันธรรม	1. แม่ครูกอบจันทร์ กันทะพงศ์
2. แม่หลวงคำ อุ่นโพธิ	2. พ่อชูม กันทะพงศ์
3. แม่หลวงสม ศรีจะ	3. พ่อหลวงเนตรคำ หมื่นอภัย
4. แม่หลวงปีน นันพนัค	4. พ่อหนานบุญหลง ธรรมขันแก้ว
5. แม่แสงคำ อุ่นโพธิ	5. พ่ออ่อนจันทร์ ชาบัน้อย
6. แม่หลวงปี สอนปันดี	6. แม่บัวที่ยง ปันวารี
	7. แม่หลวงเกี้ยง วรรณวารี
	8. แม่หลวงเกี้ยง ชาบัน้อย

ผู้กล่าวนามข้างต้นได้กราบให้ข้อมูล แก่ทีมวิจัย ได้นำมาเรียนรู้เพื่อเป็นข้อมูลให้เยาวชนและผู้สนใจได้ศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป ซึ่งบุคคลที่กล่าวมานี้ ถือเป็นบุคคลสำคัญทางภูมิปัญญาท้องถิ่น สมควรได้รับการยกย่องเช่น ทีมวิจัยขอกราบขอบพระคุณ และทีมวิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้รับไปเผยแพร่ต่อไปดังนี้

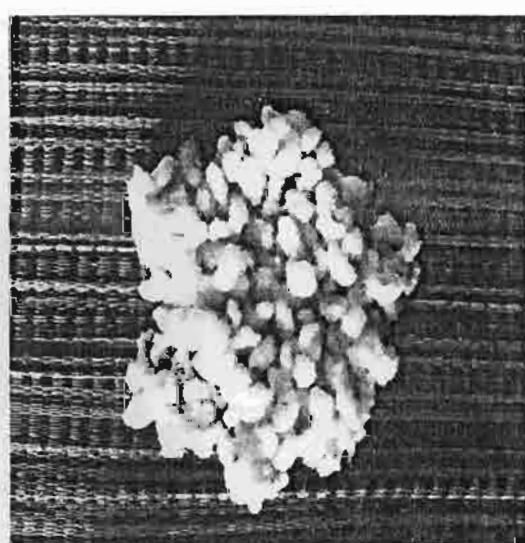
เครื่องแต่งกายของชาวบ้านหมู่บ้านน้ำดิน

เมื่อแรกเริ่มที่จัดตั้งหมู่บ้านน้ำดิน เครื่องแต่งกายชาวบ้านในบุคคลนั้นที่สืบกันมาได้ แยกออกเป็น

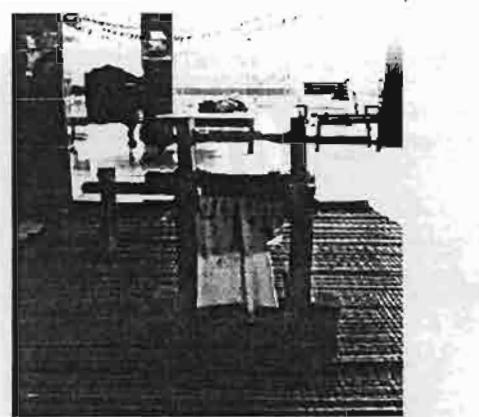
- เสื้อผ้า
- ทรงผม
- การแต่งหน้า
- เครื่องประดับ
- รองเท้า

1) เสื้อผ้า

ชาวบ้านนิยมทอผ้าแล้วนำตัดส่วนใส่เอง โดยนิยมปลูกต้นฝ้ายไว้หลังบ้าน ต้นฝ้ายที่ปลูกนี้ สีธรรมชาติอ่อนๆ 2 สี คือ สีขาว และสีตุ่น(สีน้ำตาลอ่อน) กรรมวิธีในการทอผ้าที่จะนำมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า ทำดังนี้

เมื่อคอกฝ้ายบ้านกีจะเก็บนาตามากไปญี่ปุ่นฝ้ายเมือง

นำໄປອິດ(หนິບ)គັບເກົ່າງທີ່ນີ້ເພື່ອເຂົາເມລື້ມື້ສ້າງອອກ

ນໍາໄປປຶດໂຄບກົງ(ທຳດ້ວຍໄນ້ໄພທີ່ດັດໃຫ້ໄກ້ໃຊ້ເສັນເອົນທີ່ເຫັນຂວາມຜູກໃຫ້ຕິ່ງຄຳບັນຫຼຸງ)ໃຫ້ປຸບສ້າຍພູ

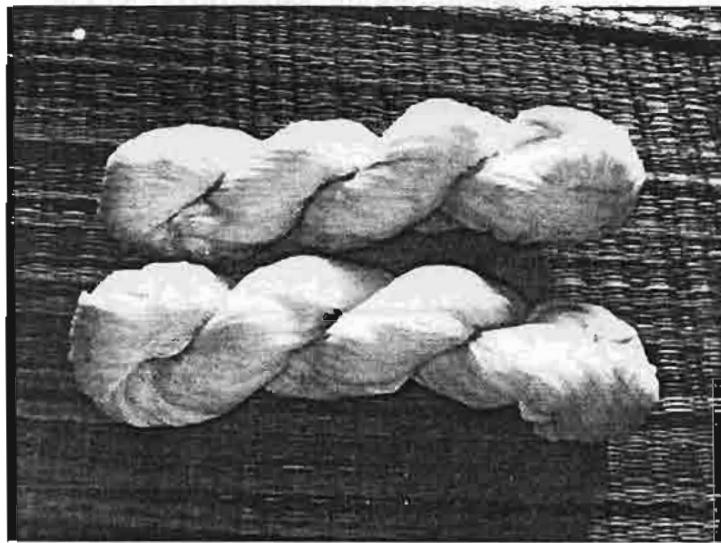

นำໄປພັນເປັນເກລີບຫວາວພອປະນາຜ (ຄລ້າຍລຳທີ່ບົນ)

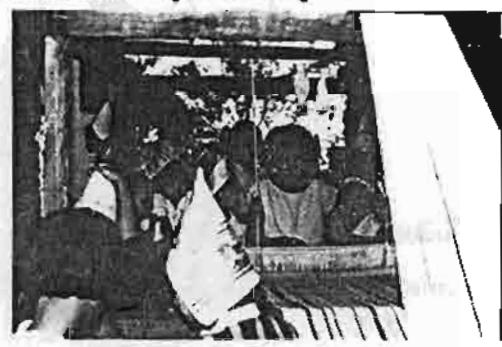

ນໍາເຫັນເຄື່ອງປິ່ນສ້າງ ໃຫ້ເປັນເສັນສ້າງໄສ່ໜ່ວຍ

นำเส้นฝ้ายมาปั้นมะวักแล้วท้าเส้นฝ้ายเป็นต่อง ๆ (กลุ่ม) เมื่อขากได้สีที่แตกต่างไปจากสีธรรมชาติของฝ้ายก็นำไปปั้นสี สีที่นำมาข้อม ได้จากเปลือกไม้หรือผลไม้ เช่น ลูกมะเกลือ ลูกตะโภ ฯลฯ

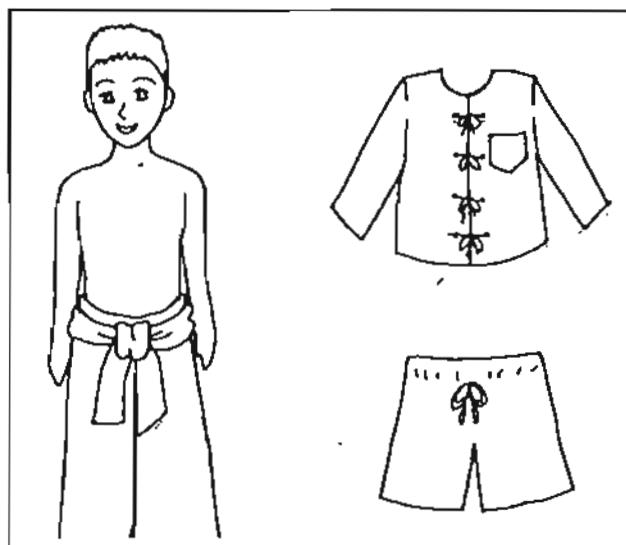

แล้วนำไปทอด้วย กีกระดูกจะได้ผ้าเป็นผืนพับม้วนไว้ เพื่อจะได้นำไปตัดเย็บต่อไป

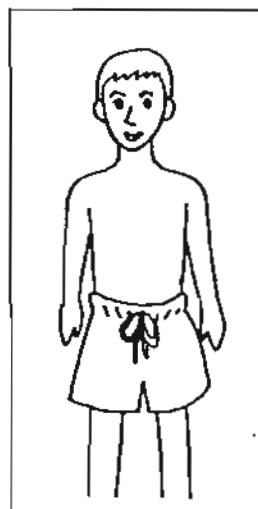
1.1 เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่ชาวบ้านนิยมสวมใส่แยกไปตามฤดูกาล

การนำผ้าฝ้ายที่ทอแล้วมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า นิยมตัดเย็บด้วยมือแบบเรียบง่าย เพราะในสมัย古董 แรกนั้นจัดเรียงผ้าปั้งไม่แพร่หลาบ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่ชาวบ้านนิยมสวมใส่แยกไปตามฤดูกาล ดังนี้

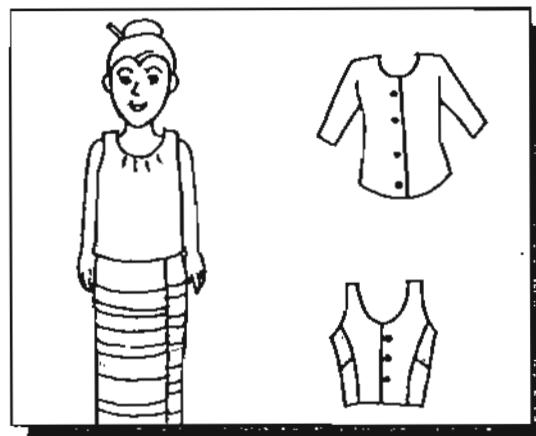
ฤดูร้อน

ผู้ชาย เวลาพักผ่อนอยู่บ้าน ไม่นิยมสวมเสื้อ สวมกางเกงสะดอขาสั้น(เดี่ยวสะดอ) โคลนนีเดี่ยว ก้อมช้อนข้างใน มีผ้าขาวม้าคาดเอว เมื่อเวลาออกไปทำงานในไร่นาจะสวมเสื้อหนื้นอ้อมแขนขาวและกางเกงสะดอขายาวมีผ้าขาวม้าคาดเอว

เด็กผู้ชายจะสวมกางเกงขาสั้นเมื่อวู่ด ไม่สวมเสื้อ

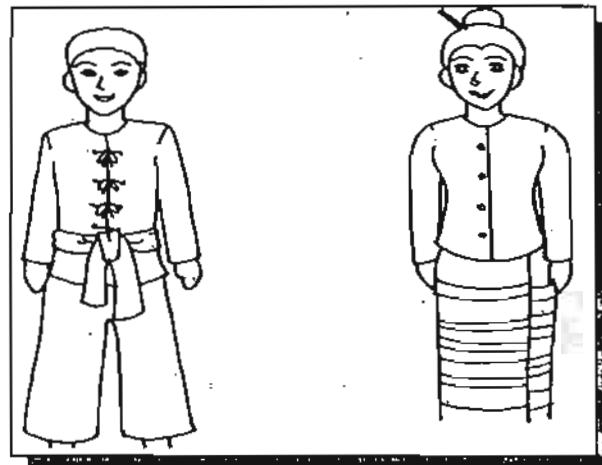

ผู้หญิง เวลาพักผ่อนอยู่บ้านสวมเสื้อบ่าห้อຍ(คอกระเช้า)หรือเสื้อก้ม สวมผ้าถุงที่ห่อสลับสีลาง ขาวเป็นตี ฯ ส่วนชายผ้าถุงเป็นผ้าแคนสีกัวงกว่าลายที่สลับตรงกลาง เมื่อเวลาออกไปทำงานในไร่นาจะ สวมเสื้อคอกลมแขนยาวข้อมือสีครามหรือสีดำและผ้าถุง

เด็กผู้หญิงจะสวมผ้าถุง เสื้อคอกกระเช้า

ຊື່ໜາກ

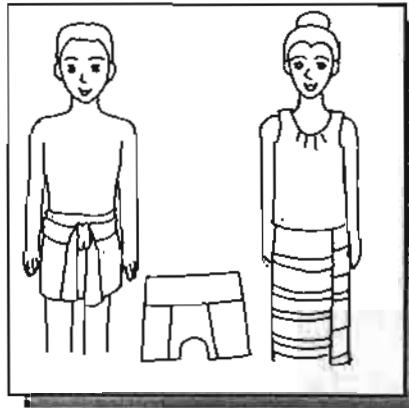
ຜູ້ໜາຍສ່ວນເສື້ອຄອກລົມແບນບາວຫຼືອໜົມອ່ອມແບນບາວແລະກາງເກງສະດອບາບາວ ມີຜ້າບາວນ້າຄາດເອວ
ຜູ້ໜູງ ສ່ວນເສື້ອຄອກລົມແບນກະບັນອກຫຼືອແບນບາວແລະຜ້າຖຸ

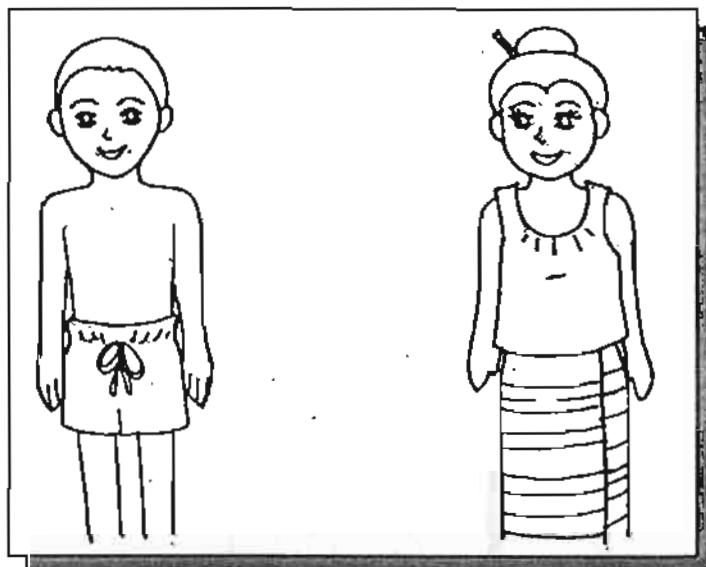
ເດືອກຜູ້ໜາຍ ສ່ວນກາງເກງບາຍຫຼູດ ສ່ວນເສື້ອໜົມອ່ອມແບນບາວ

ເດືອກຜູ້ໜູງ ສ່ວນຜ້າຖຸ ເສື້ອຄອກລົມແບນບາວ

ព្រម

ជ្រាយ ឬសោមតីៗ សាមការកែងតេគចខាស៊ា មិត្តាបានម៉ាតេខោ
ជ្រាយឱ្យ សាមតីៗកែងតេគចខោ សាមជាតុង

តើជ្រាយ សាមការកែងខាស៊ានខ្លួច ឬសោមតីៗ
តើជ្រាយឱ្យ សាមជាតុង តីៗកែងតេគចខោ

1.2 เครื่องแต่งกายในงานเทศการ

ในงานเทศการต่างๆ เช่นงานป่ออญหลวง งานสงกรานต์ งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ ชาวม้านนิยมแต่งตัวพิเศษนิยมให้สวยงาม โดยบีบหุนสีผ้าให้เป็นสีที่สวยงามจากเปลือกไม้ หรือผลไม้มีต่างๆ เครื่องแต่งกายที่นิยมส่วนใหญ่

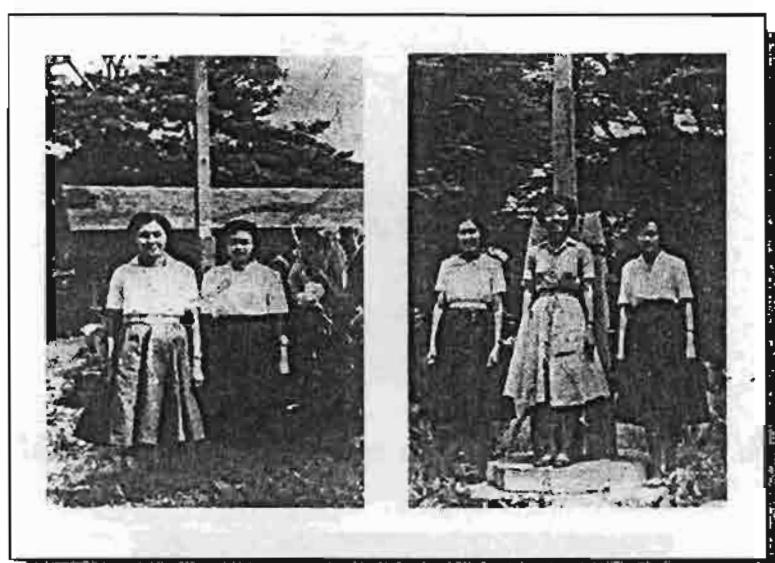
บุคแรก เด็กผู้หญิงจะสวมใส่เสื้อคอขวาน สวยงามดูงดงามที่มีลายขวางเป็นสีๆ

ต่อมาบุกกลางไถ่พัฒนาสวมใส่กระโปรงจีบรอบโดยบีบหุนผ้าลายดอกมาตัดเย็บ และตัดเย็บคอเสื้อหลาบรูปแบบ

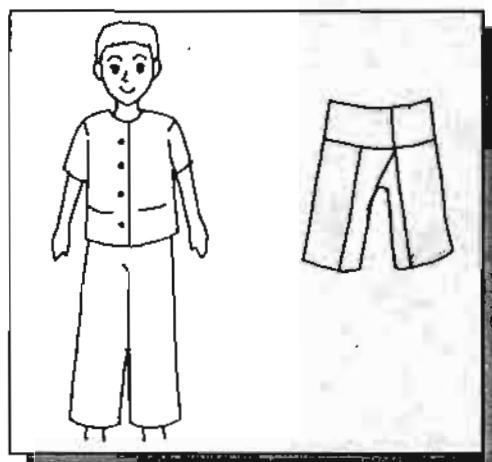

บุคแรก ผู้หญิง สาวนใส่เสื้อคอกลมแขนกระบอก สาวห้าถุง ชั่งขายห้าถุงบางคนก็ห้อเป็นลวดลาย
เรียกว่าดีนจก

บุคกลาง ผู้หญิงได้พัฒนามาสาวนกระโปรงกระเก็ต(ผ้าชินสอน) กระโปรงขับ กระโปรงหลังชิน ตัด
เย็บคอดีลอดลายๆ รูปแบบ เช่น คอบัว คอบรีด คอบ่าดเปิดไหล่ ฯลฯ

ผู้ชาย

บุคคลรุ่นผู้ชาย สวมกางเกงกระด้อ(เดี่ยวกระด้อ) ขาสามส่วน หรือขาขาว เสื้อคอกลมแขนสั้นหรือแขนยาวแล้วแต่จะชอบแบบไหน สีของเสื้อจะเป็นสีเหลืองสีเขียวแต่จะชอบสีใต้ หรืออาจเป็นสีอ่อนๆ เช่น

บุคคลรุ่นผู้ชาย ได้พัฒนามาส่วนใหญ่เป็นกางเกงแพะ กางเกงขาขาว เสื้อคอกลมสีขาว เสื้อคอกเชือก

การแต่งกายในงานพิธีการของชาวบ้านน้ำดินในบุคคลรุ่น

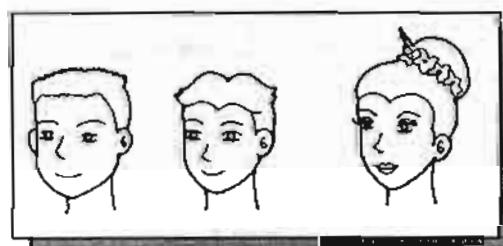

การแต่งกายของผู้เข้าผู้แก่และเด็กในบุคคล

2) ทรงผม

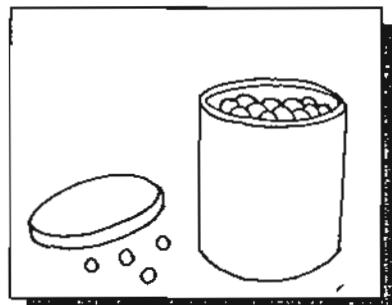

เด็กผู้ชายตัดผมทรงเก็บนิโคลบอน แต่ทรงกลางกระหม่อมจะไว้ผมยาวประมาณ 1 - 2 นิ้วปกไปริมผู้หญิงไว้ผมข้างแล้ววนนัดเป็นจุก เอาเป็นที่ทำนากจากไม้หรือเขากวาง Mana ดีขึ้นกันผมหลุดหรือผมสันทรงกระลา

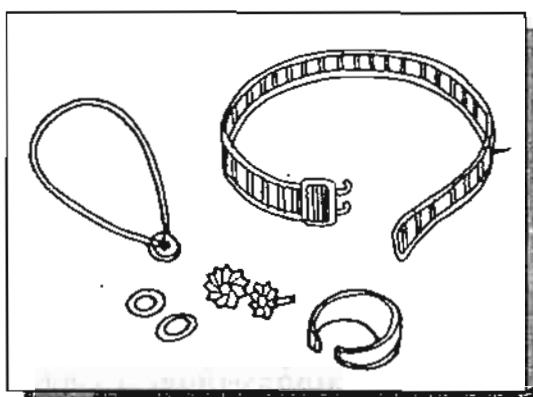
ผู้ชาย ไว้ทรงผมล้านบิน ทรงสเป็น
ผู้หญิงไว้ผมยาวเกล้ามวย เอาปืนที่ทำมาจากไม้หรือเขาคราช มาเสียบกันหมาดุด
เสียงดูกดกเชื่องหรือดูกดไม้ที่ชอบ ต้อมาก็พัฒนาเดดพูนให้ฟูๆ

3) การแต่งหน้า

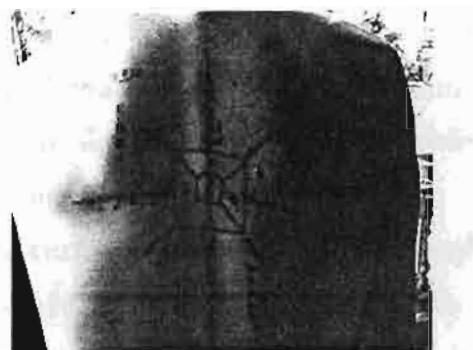
ทั้งผู้หญิงและผู้ชายนิยมใช้แป้งกระป่องหรือแป้งขี้หนูที่เป็นเม็ดๆ เอาเม็ดนี้ให้ละอัดใช้ทาหน้า

4) เครื่องประดับ

ผู้หญิงที่ไม่นิรุนานะก็ไม่ได้แต่ง ผู้หญิงที่นิรุนานะดีจะนิยมสวมใส่ตุ้มหูที่ทำด้วยเงินหรือทอง คาดเงิน แหวนที่สวมก็มีทั้งแหวนเงิน แหวนทอง แหวนทองแดง

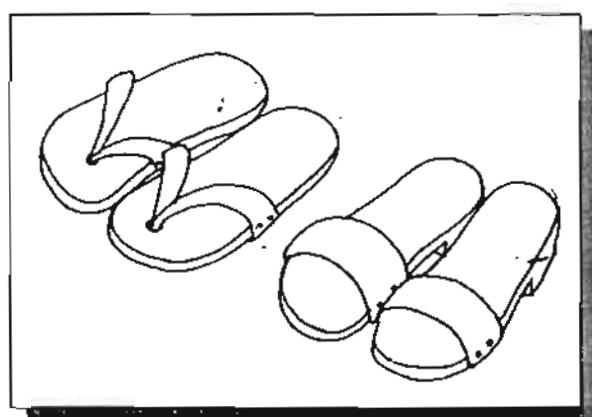
ผู้ชายที่มีเงินแอบเงินเบื้อง เงินอัญชัญเงินสติง (เงินที่ใช้แลกเปลี่ยนสินค้าในชนบทก่อน) จะนำมาเจาะ แหวนคอกันสร้อยคอ แหวนที่สวมก็มีทั้งแหวนเงิน แหวนทอง แหวนทองแดง

ผู้หญิง ผู้ชาย นิยมนิยมเดียวนาน ให้ฟันสีดำหรือสีน้ำตาล เพราะถือว่าชั่วบกนยาฟันให้แล็บแรงสุข
งาน

ผู้ชายนิยมนักหนอกตามส่วนของร่างกาย เช่น แขน ขาและสะโพก เพื่อแสดงว่าเป็นผู้ชายเต็มตัว เก่ง
กล้า เรียกร้องความสนใจจากเพศตรงข้าม

5) รองเท้า

ผู้หญิงและผู้ชายนิยมสวมรองเท้าแตะที่ทำจากหนังวัวหนังควาย ต่อมาก็เปลี่ยนมาใช้ยางรถบันต์
บางคนอาจสวมรองเท้าที่อ่อนเก็บ(ตัวรองเท้าทำด้วยไม้ สายรองเท้าทำด้วยผ้า

สิ่งที่กันพนจากกการศึกษาวิจัยประเด็นเครื่องแต่งกาย

จากการศึกษาในเรื่องเครื่องแต่งกายของชุมชนในหมู่บ้านน้ำดิน ในชุดปัจจุบันนี้ สำหรับผู้สูงอายุ ในหมู่บ้านการดำเนินชีวิตประจำวันในเรื่องแต่งกายส่วนมากก็ยังคงรักษารูปแบบการตัดเย็บของเดิมที่เป็นรูปทรงเหมือนเดิม แต่ผ้าที่นำมาตัดเย็บนั้น ได้เปลี่ยนจากผ้าที่ทอด้วยมือเป็นผ้าที่ทอด้วยเครื่องจักรพาระหาน ได้รับ ราคาถูกและรักษาได้ยาวนานไม่ค่อยขึ้นเหมือนผ้าพื้นเมือง

ในโอกาสงานสำคัญต่าง เช่น งานทำบุญ งานปอชหลวงฯฯ ผู้สูงอายุก็จะแต่งกายด้วยผ้าและรูป การตัดเย็บที่ทันสมัยและตัดเย็บด้วยเครื่องจักร แทนการทอและตัดเย็บด้วยมือ

สำหรับบุคคลวัยกลางคน วัยรุ่นและวัยเด็ก การแต่งกายโดยมากเป็นไปตามสมัยนิยม ผ้าที่นำมาตัดเย็บและรูปแบบการตัดเย็บจะทันสมัย ยกเว้นในบางโอกาสที่ทางชุมชนในท้องถิ่นมีการพิธีทางศาสนาให้ส่วนไส้ผ้า ผ้า เช่น ในงานเทศการลวันสำคัญ ประเพณีสำคัญในหมู่บ้าน ลักษณะผ้าฝ้ายจากแหล่งผลิตหมู่บ้านใกล้เคียงมาตัดเย็บหรือซื้อเสื้อผ้าที่ทอด้วยผ้าที่ขายที่ขายสำเร็จรูปแล้วมาสวมใส่ ส่วนทางโรงเรียนมีการนำผ้าฝ้ายมาตัดเย็บเสื้อผ้า เพื่อใช้ในการแต่งกายนักเรียนเพื่อสวมใส่ฟ้อนรำ ในกิจกรรมงานต่างๆของทางโรงเรียน วัด และชุมชน

ในด้านทรงผ้า ผู้ชายส่วนใหญ่จะตัดผ้าเป็นทรงผ้าสั้นใหม่ ส่วนผู้หญิงที่ไว้ทรงผ้าแบบเดิมมีเฉพาะผู้สูงอายุ สำหรับวัยกลางคนและวัยรุ่นเปลี่ยนทรงผ้าไปตามสมัยนิยม ส่วนรองเท้าได้เปลี่ยนไปตามสมัยนิยม หาดูแบบเดิมไม่ได้อีกแล้ว

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของการแต่งกายภายในชุมชนหมู่บ้านน้ำดิน

- ขาดแคลนวัสดุในการทำเสื้อผ้า เมื่อจากปัจจุบันชาวบ้านไม่นิยมปลูกต้นผ้าข แต่ยังคงหลงเหลืออยู่บ้าง เมื่อจากมีความจำเป็นต้องนำมาใช้ในการทำไส้เทียนซึ่ง หรือสาขสิษฐ์ที่ใช้ประกอบพิธีกรรม และประเพณีสำคัญต่างๆ
- การผลิตผ้าฝ้ายมีขั้นตอนที่ซับซ้อน ใช้เวลานาน
- กระบวนการผลิตเปลี่ยนไปจากเดิม โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งมีความรวดเร็ว คุณภาพดี ตีส่วนต่างๆ ของผ้า
- วัฒนธรรมการแต่งกายสมัยใหม่ เข้ามารองรับ ทำให้ชุมชนหันไปนิยมตามแบบอย่างชาวตะวันตก
- ผ้าฝ้ายมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น แห้งช้า ริดขาก สีไม่คงทน
- วิถีชีวิตของชุมชนบ้านน้ำดินเปลี่ยนไปตามกาลเวลา เพื่อความเหมาะสมการสวมใส่สืบทอดกัน เปลี่ยนไปด้วย

- พื้นที่การแต่งกายแบบดั้งเดิมกลับคืนมา เช่น เมื่อมีงานประเพณีสำคัญในชุมชน ควรให้มีการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ท่องจากผ้าฝ้ายในรูปแบบเดิมๆ ภายในโรงเรียนก็ควรจัดให้เด็กได้ร่วมแต่งกายแบบพื้นเมือง ตัดเย็บด้วยผ้าฝ้าย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่ตลอดไป
- การเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ โดยการรวมรวมวัสดุสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับเครื่องแต่งกาย นารวมที่ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน พื้นที่การทอผ้า การปักถักฝ้ายในชุมชนให้มากขึ้น
- การเรียนรู้จากผู้รู้ (ผู้เชี่ยวชาญ) ในชุมชน เพื่อไม่ให้ความรู้ ภูมิปัญญาที่ดีได้เลื่อนหายไปตามอายุของผู้รู้เหล่านี้
- การเรียนรู้จากภายนอก การเรียนรู้จากชุมชนใกล้เคียง เนื่องจากความรู้นี้บ้างอย่างในชุมชนได้เลื่อนหายไป การเรียนรู้จากชุมชนที่รักษาอยู่ นำมาปรับเป็นแนวทางให้สอดคล้องกับชุมชนบ้านน้ำดิบต่อไป

ปัญหาอุปสรรค

1. เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ภารกิจของพี่น้องวิจัย ทีมวิจัยที่รับราชการครุต้องทำการสอนและงานทั่วไป เช่น จัดงานแข่งขันกีฬานักเรียนในเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูล ด้านทีมวิจัยที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต้องทำการเก็บเกี่ยวผลผลิต เช่น ลำไย ข้าว จึงทำให้เป็นปัญหาอุปสรรคในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. แหล่งข้อมูล มีปัญหา
 - 3.1 ขาดเอกสารในการสืบค้น
 - 3.2 บุคคลบางคนที่จะให้ข้อมูลไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริงเป็นการอ้างถึง
 - 3.3 ของจริง เช่น เสื้อผ้าบางชุด เครื่องประดับ รองเท้า ที่ผู้ให้ข้อมูลพากเพียบ ไม่สามารถนำของจริงหรือรูปภาพมาอ้างอิง
4. ขาดผู้สืบทอดความรู้ในการพัฒนาแบบดั้งเดิม และคนรุ่นปัจจุบันก็ไม่นิยมส่วนใส่เสื้อผ้าในสมัยดั้งเดิมนั้น

ข้อเสนอแนะ

1. รณรงค์ชาวบ้านให้มีจิตสำนึกรักในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมการแต่งกาย ตามชุมชนผ่านองค์กร
2. ส่งเสริมให้แต่งกายแบบดั้งเดิมในเทศบาลงานประเพณีในหมู่บ้าน และให้นักเรียนแต่งกายมาโรงเรียนในวันศุกร์

บทที่ 5 บทสรุป

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี เพื่อพัฒนาระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านน้ำดิน อําเภอป่าชา จังหวัดลำพูน ที่เริ่มดำเนินการช่วงระยะเวลา 8 เดือนที่ผ่านมา ทีมคณะกรรมการได้ปฏิบัติงานด้านนิยมกิจกรรมที่ทำให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญในเรื่องวัฒนธรรม ประเพณีของบ้านน้ำดินได้ชัดเจนว่า บ้านน้ำดิน แหล่งข้อมูล ภูมิปัญญาต่างๆ ที่คณะกรรมการต้องดูแลนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้ส่วนมาก เป็นสิ่งเรียนรู้ร่วมกันจากการศึกษาของจริงในกิจกรรมพื้นที่ทั้ง 2 หมู่บ้าน โดยที่ทุกคนมีความเข้าใจตรงกัน และร่วมกันเก็บข้อมูล ในด้านวิถีชีวิต ศิลปะประเพณี สิ่งสำคัญทั้งทางด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อาหารและยา และการแต่งกาย นั้นทำให้ทราบถึงความทรงคุณค่าความเชื่อ ความมั่นคงของบรรพบุรุษ ที่ได้พัฒนาด้วยความพยายาม สมควรที่จะอนุรักษ์ส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้ สืบทอดให้คงอยู่กับวิถีชีวิตตามแบบฉบับของชาวไทยของ ไทยล้านนา ให้คงอยู่สืบไป แต่บางครั้งการเก็บข้อมูลต้องประสบกับปัญหาธรรมชาติ เช่น ฝนตก แครัวน หรือขาดแคลนข้อมูลที่ขาดเจน นักวิจัยก็ไม่เคยบ่น ไม่เคยย่อหัวลงทุกคนมีความอดทน มีความมุ่งมั่นในการทำงานและมีมุขย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

กระบวนการสืบทอดความรู้ต่างๆ นั้นจะมีกระบวนการสืบทอดความรู้ โดยผ่านบุคคลในสถาบัน ครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ และเป็นการสืบทอดในลักษณะการบอกเล่า ในการสืบสานศึกษาทางด้านชาติ ศิลปะประเพณี และวิถีชีวิต ได้พัฒนากระบวนการแบ่งปันซึ่งกันและกันด้วยความห่วงใยและเอื้ออาทรต่อ กันนับเป็นสิ่งที่ดี การที่มีการนำนักเรียนเข้าไปศึกษาเรียนรู้ร่วมกับผู้ใหญ่นั้นทำให้เห็นความผูกพันกันมาก ยิ่งขึ้นเป็นลักษณะการเมตตาจากกลุ่มคนต่างวัยที่มีต่อกัน และเด็กนี้ได้รับการปลูกจิตสำนึกในการรักบ้าน ของตนอย่างมากขึ้น สามารถอนุรักษ์ความคุ้มค่าของวัฒนธรรมประเพณีของตนเองได้มากยิ่งขึ้น ความผูกพันระหว่างโรงเรียนและชุมชนมีมากขึ้นด้วยการได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดมิตรภาพที่ดีต่อกัน การถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้จากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ต่อสุกหลาน การถ่ายทอดองค์ความรู้จากครอบครัวหนึ่งไปยังอีกครอบครัวหนึ่งนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและทรงคุณค่ายิ่ง การดำเนินโครงการยังไม่สิ้นสุด ยังมีสิ่งที่จะต้องสืบค้นให้บรรลุตามวัตถุประสงค์โครงการและพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน และนักวิจัย

จากการดำเนินโครงการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี เพื่อพัฒนาระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านน้ำดิน อําเภอป่าชา จังหวัดลำพูน มาตลอดเวลา 8 เดือน สิ่งที่พบคือ ความร่วมมือร่วมใจในการทำงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ มีความมุ่งมั่นในการสืบสานและศึกษาถึงวัฒนธรรมประเพณีเป็นอย่างยิ่ง และได้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลาบอย่าง เช่น ภาระเพิ่มการรดน้ำด้วยหัวผู้สูงอายุ ได้รับความสนใจมากขึ้น วิธีการรดน้ำก็เปลี่ยนไปจากเดิม จะใช้วิธีการรดน้ำที่น้ำมือของท่านก็เปลี่ยนเป็นการนำน้ำขึ้นสัมปอชใส่ในภาชนะและให้ท่านใช้น้ำอุบบ้ำน้ำสูบผ่านท่านเองแทน น้ำการดำเนินการด้วยผู้สูงอายุขึ้นเป็นภาระของหมู่บ้าน น้ำการพื้นฟูชนบทประเพณีขึ้นมา

หลักอย่างเช่น ประเพณีการทำบุญพ่อบ้าน การสรงน้ำพระธาตุ การทำขวัญข้าว ขวัญนา และการแต่งกายที่เปลี่ยนนานิยมผ้าฝ้าย ผ้าชุดของมากบิ้งขึ้นในงานประเพณีและการไปวัดในวันพระเว็นคืน

การดำเนินงานในระยะแรกแม้จะพบกับปัญหาในการสร้างความเข้าใจกับบุคคลหลายฝ่าย เพื่อสร้างความเข้าใจให้ตรงกันนั้นเป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้การทำงานเกิดความล่าช้าและต้องทำการแก้ไขต่อไป ปัญหาที่ทุกคนประสบ คือ ขาดแหล่งความรู้หรือแหล่งข้อมูลต่าง ๆ นั้น มีอยู่อย่างกระฉับกระชาก ขาดการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ชัดเจน เช่น พิพิธภัณฑ์ หรือศูนย์เก็บรวบรวมข้อมูลและของจริง ไว้ให้เด็กหรือผู้ที่สนใจได้ศึกษาด้วยตัวเอง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น คือ ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ผู้นำท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการวิจัย และได้เข้ามายังส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น และได้เสนอความต้องการที่จะสร้างศูนย์รวมของดี บ้านน้ำดินในลักษณะพิพิธภัณฑ์ ขึ้นเป็นแหล่งเรียนรู้ และสนใจที่จะไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่ดำเนินงานจนประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับบ้านของตนเอง เช่น การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง การงดเหล้าในงานศพ และได้มานำสู่กันฟังทางทีมงานคณะวิจัยจะนำไปดำเนินการในโอกาสต่อไป

กล่าวโดยสรุป ถึงที่ได้รับจากการทำโครงการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. ทีมคณะนักวิจัยได้ข้อมูลวัฒนธรรมประเพณี และมีการทำทบทวนการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ผ่านมาของชุมชนบ้านน้ำดินจากการสืบค้นข้อมูลเชิงลึกของนักวิจัยและการศึกษาจากเอกสารมาขั้นตอนที่ต้องการ เป็นข้อมูลจำนวน 6 ด้าน คือ ด้านวิถีชีวิต อิทธิพล(ประเพณีใน 12 เดือน) โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญ สถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ด้านอาหารและยา และวัฒนธรรมการแต่งกายของชุมชนบ้านน้ำดิน

2. การหาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ของชุมชนบ้านน้ำดิน ได้ปรับเปลี่ยนจากการสอนโดยเล่าในกลุ่มครอบครัวและการห่วงวิชา มาเป็นการเผยแพร่ต่อ เยาวชนและผู้สูงอายุ จำนวนมากขึ้น ชุมชนเกิดความสนใจ มีการตื่นตัวและรู้สึก ห่วงใยและร่วมกันดูแลชุมชน และประเพณีของตนเอง และมีการพื้นฟู ประเพณีขึ้นมาหลายอย่าง และต้องการที่จะสร้างแหล่งเรียนรู้เพื่อสืบสานวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไปอย่างยั่งยืน เช่น

2.1 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีความต้องการที่จะ รวบรวม โบราณวัตถุ ตามแนวทางวิถีชีวิตของชาวบ้านน้ำดิน โดยจัดทำใน 2 ลักษณะคือ

- 1) แหล่งเรียนรู้ ที่เป็นแหล่งรวมความรู้ ไว้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ที่เป็นระบบ มีการจัดทำทะเบียนและบริการ ให้ผู้ที่สนใจเข้ามาร่วมและศึกษาเรียนรู้
- 2) แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต มีการเคลื่อนไหว ที่เข้าของกิจกรรมหรือเจ้าของวัตถุนั้น ๆ เป็นผู้ครอบครองอยู่ และได้เขียนทะเบียนเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่สูญเสียเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านน้ำดิน รวมทั้งจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทำเส้นทางการศึกษาเรียนรู้ในชุมชน

2.2 การฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม ให้กลับคืนมา เช่น การตีกลองบูชา ในวันก่อนวันศีลและในวันศีล การทำทบทวนการจัดพิธีการต่าง ๆ ที่กำลังจะสูญหาย หรือเปลี่ยนแปลงไป เช่น การจัดงานป่อข้าว

พิธีการค้นคำหัวผู้สูงอายุ ผู้เฒ่าผู้แก่ การจัดงานประเพณีงานศพ การทำงานพื้นบ้านล้านนา การทำครื่องครัวทาน เป็นต้น

2.3 การฟื้นฟูวิชีวิตแบบดั้งเดิมเพื่อลดค่าใช้จ่าย และดำเนินวิชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การปลูกจิตสำนึกรักในการทำสวนน้อย การลดค่าใช้จ่ายในงานบุญงานกุศล(งานศพ งานปoyerหลวง)

3. การดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย ที่ตั้งไว้ โดย

1) การรวบรวมวัสดุและจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้นิปัฐญาห้องดินบ้านน้ำดิน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนและเยาวชน

2) การศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน

3) การจัดกิจกรรมการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม พื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีแก่เยาวชนและชุมชนบ้านน้ำดิน โดยการบูรณาการเข้ากับสาระการเรียนรู้หรือหัวแนวทางการจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนวัดน้ำดิน

4) การประสานงานกับองค์กรท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการวิจัย

1. คณะทำงานของโครงการน้องค์ประกอบที่หลากหลาย เช่น พระสงฆ์ คณะครุ ผู้นำชุมชน อบต. แกนนำ อาชุมต่าง ๆ ที่เสียสละเวลา แรงกายแรงใจ ให้ความร่วมมือกันในการทำงาน ไม่ว่าการประชุมแลกเปลี่ยนความคิด การวางแผนการทำงานร่วมกัน การเก็บรวบรวมข้อมูล การร่วมเรียนรู้กับชุมชนภายนอก ทำให้ทุกคนเห็นความสำคัญ และมีการแบ่งปันภูมิปัญญา_r่วมกัน
2. ชุมชนบ้านน้ำดิน ให้ความสนใจและให้ความร่วมมือ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ และให้ข้อมูลกับคณะวิจัย
3. แหล่งข้อมูล บ้านน้ำดินมีแหล่งข้อมูลที่สามารถศึกษาได้ ไม่ว่าด้านวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน และที่สำคัญ คือ ผู้รู้ ประษฐ์ชาบ้าน ที่มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ พยาบาลสืบทอดและถ่ายทอดความรู้ให้กันสืบมาเชิงรุนแรงรุนแรงต่อไป
4. งบประมาณ เป็นปัจจัยหนึ่งในการอนุรุณเสริมให้กิจกรรมสามารถเคลื่อนงานได้รวดเร็วขึ้น เพราะการทำกิจกรรมต่าง ๆ หากมีงบประมาณในการอนุรุณเสริม ก็ไม่ทำให้ผู้เข้าร่วมต้องเป็นภาระในการหางบประมาณจัดกิจกรรมนั้น ๆ ด้วยตนเอง
5. หน่วยงาน ไม่ว่า อบต. วัด โรงเรียน ที่ดูแลบ้านน้ำดิน การทำกิจกรรม และมีสถาบันวิจัยเริ่มต้น ซึ่ง เป็นพื้นที่เลี้ยงคอบดีความอนุรุณเสริมให้คำแนะนำ และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับโครงการ ได้เรียนรู้จากชุมชนอื่น ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการเรียนใช้กับโครงการของชุมชนน้ำดิน

ปัญหา/อุปสรรค

1. เวลาการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ และในการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะทำงานมีเวลาว่างไม่ตรงกัน ทำให้การสร้างความเข้าใจร่วมกันค่อนข้างยาก ต้องใช้วิธีการนอกรอต่อ ซึ่งบางครั้งการสื่อสารต่อไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน
2. การกิจของทีมงานวิจัย ทีมวิจัยที่รับราชการครุต้องทำการสอนและงานทั่วไป เช่น ขัดงานแห่งขันกีฬานักเรียนในเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูล ด้านทีมวิจัยที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต้องทำการเก็บเกี่ยวผลผลิต เช่น ลำไย ข้าว จึงทำให้เป็นปัญหาอุปสรรคในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ขาดอุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเป็นสื่อในการถ่ายทอดต่อไป เช่น กล้องถ่ายวิดีโอ คอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งในการบันทึกภาพ บันทึกข้อมูล ที่ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น เพราะได้เห็นภาพจากของจริง เป็นต้น
4. แห้งด้งข้อมูล
 - 3.1 ขาดเอกสารในการสืบกัน
 - 3.2 บุคลากรบางคนที่จะให้ข้อมูลไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริงเป็นการอ้างถึง ทำให้ข้อมูลที่ได้ขาดความเชื่อถือ
- 3.3 ของจริง โดยเฉพาะเครื่องเครื่องแต่งกาย เช่น เสื้อผ้าบางชุด เครื่องประดับ รองเท้า ที่ผู้ให้ข้อมูลพากเพียบ ไม่สามารถนำของจริงหรือรูปภาพมาเย็บขันได้

แนวทางในการดำเนินการระยะที่ 2

1. การประชุมคณะทำงาน เพื่อวางแผนการดำเนินโครงการ และการติดตามความเคลื่อนไหวของ การดำเนินงานในแต่ละเดือน
2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
 - การรวบรวม และสรุปข้อมูล ด้านวิถีชีวิต โบราณสถาน ประเพณีและวัฒนธรรม
 - การจัดทำคู่มือการปฏิบัติตามเกี่ยวกับ ชีต(ประเพณี) 12 เดือน
 - การจัดเวลาที่ประชาคม เพื่อหารือแนวทางการจัดทำศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านน้ำดิน และเส้นทางการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน โบราณสถานโบราณวัตถุ ประเพณีและวัฒนธรรม ชุมชนบ้านน้ำดิน
3. การศึกษาดูงานชุมชนที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการชุมชนท้องถิ่น
4. เทศประเพณีการพื้นฟูอิทธิอย ท้องถิ่น เช่น การจัดงานปอขหลว/การจัดงานประเพณีงานศพ/การจัดงานการสืบสานพิธีการครน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ผู้เฒ่าผู้แก่
5. การพื้นฟูวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เช่น การปลูกพืชสำนักในการทำสวนน้อข
6. การพัฒนาทักษะนักวิจัย เช่น การบันทึก วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล โดยร่วมแลกเปลี่ยนเวทีอบรมของสถาบันวิจัยหริภุญชัย และหน่วยงานอื่นๆ
7. การสรุปบทเรียนการดำเนินโครงการ และการกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมระยะที่ 3
8. การจัดทำรายงานความก้าวหน้าระยะที่ 2

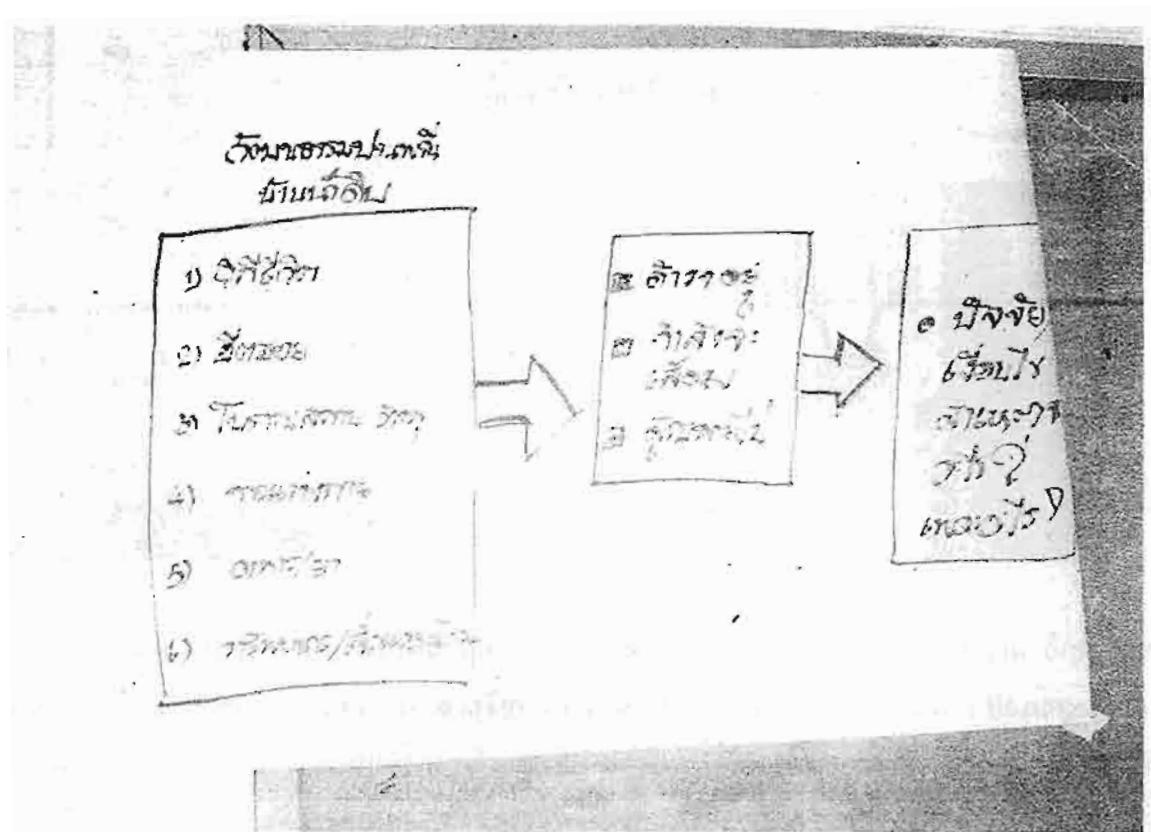
ภาคผนวก

การประชุมชี้แจงวัดถุประสงค์ของการวิจัย
โดย
สถาบันวิจัยหริภุจัลป์
ร่วมกับกลุ่มทำงานวิจัยบ้านน้ำดิน

ในวันที่ 24 สิงหาคม 2548
ณ โรงเรียนวัดถุน้ำดิน

ขอบข่ายโครงการฯ ของการสืบสานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนมีน้ำดิบ การนำเสนอข้อมูลจากการสืบสานของแต่ละฝ่ายเพื่อร่วมกันสรุปเป็นองค์ความรู้

ຜູ້ເຄົ່າຜູ້ແກ່ທີ່ໄຫ້ຂໍ້ມູນດັບ

ພ່ອພລວງໜານນັ້ນຈຳດັກໄລ້ຢູ່ພະແນກແມ່ນ່າງເວັ້ງ ດຳປັ້ງຢູ່ນາ (ຜູ້ເຄົ່າຜູ້ແກ່ໃນໜູ່ນ້ານ) ອີກຄຣອນຄຣວ່າ
ໜຶ່ງ ຈຶ່ງທ່ານນີ້ສັກດີເປັນການຂອງພ່ອພລວງໜູ່ນ້າ ດັນແມ່ນ່າດ່າໄທນັກ ຖຸຫວາຮີ ຄຣອນຄຣວ່າ 1 ທີ່ອພຍພນາຈາກນ້ານ
ຈາງໜ້ານອໍຍ ເຂົ້າມາຕັ້ງຮຽກາເປັນຄຣອນຄຣວ່າແຮກ ຂອງໜູ່ນ້ານນີ້ດີບຂອງເຮົາ ຈຶ່ງທ່ານໄດ້ກຸຽພາໄຫ້ຂໍ້ມູນດັບ
ເປັນປະໂຍບນໍ້າກມາຍ ກັບທີ່ນັ້ນຈານຂອງເຮົາ ຕ້ອງຂ່ອງການຂອນພະຖຸນາກ ພ

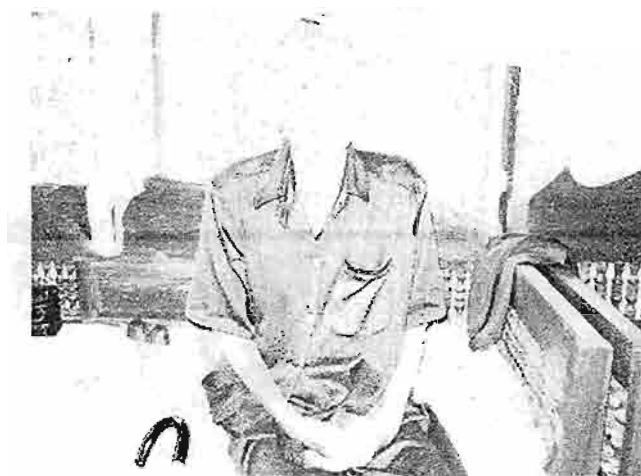
ພ່ອພານາເຮົງ ນໍານີ້ອັກີ້ແກະຜູ້ສັນກາຍນີ້ພ່ອເກີ້ນຂໍ້ມູນດັບ

ພ່ອພານານຸ້ມູງແຮງ ຊຮຮມບັນແກ້ວ

ພ່ອພານາເຮົງ ນໍານີ້ອັກີ້ ປິຈຸມັນ (ທ.ສ.2548) ທ່ານທ່ານເກົ່າທີ່ລຸ່ມແລະປົງປົງເຄີຍພົດຍົງທ່ອບ້ານຂອງ
ນ້ານນີ້ດີບນີ້ອໍຍ ຕ້ອງຈາກພ່ອພລວງເປົ້າ ປິນວາຮີ

ພ່ອພານານຸ້ມູງແຮງ ຊຮຮມບັນແກ້ວ ປິຈຸມັນ(ທ.ສ.2548) ທ່ານທ່ານເກົ່າທີ່ປັບເຄົກທາຍາທີ່ອ່ອາຈາຣຍ່
ປະຈຳວັດນີ້ດີບ ຈຶ່ງທ່ານທັງສອງ ໄດ້ອຸປະກະກ່າວໄວ້ຂໍ້ມູນດັບ ຈຸດັນເປັນປະໂຍບນີ້ການເຮັດວຽກເຮັບເຮັງຂໍ້ມູນດັບ
ປະໂຍບດະລວມເປັນນາກຂອງນ້ານນີ້ໄດ້ບັນດາ ແລະ ເປັນອ່ານາກດັບ

ພ່ອທຳນານທົ່ວນ ຂາຍນ້ອຍ ຜູ້ຂ່າງໃນໜູ່ບ້ານນໍາດີນຂອງເຮົາເກີກທ່ານນີ້ ທີ່ຮ່ວມກັນໄກ້ຂໍ້ມູນລາຄວາມຮູ້ຂອງ
ເຮົາງຮາວໃນອົດຕະແກະສົ່ງທີ່ທຽງຄຸນຄ່າໃນດ້ານກຸນິປໍລູ້ພູາເຫັນດີນເອົານາກນາຍ ແລະທີ່ບໍລິການບ້ານຂອງທ່ານນີ້ ໃນ
ອົດຕະໂຄທີ່ຕັ້ງບ້ານເຮືອນຂອງຖຸນ້ອຍທີ່ສິນ ແນໍ່ປ້າ ທີ່ພະຍາເຫັນມາຍູ້ທີ່ບ້ານນໍາດີນໃນດອນດັ່ນ ຈາ

ພ່ອຂອນຈັນທົ່ວໃຈ່ອພ່ອເນື່ອນນ້ອຍ ແລະແມ່ນເກື່ອງ ຂາຍນ້ອຍ ສອງທ່ານເປັນຜູ້ໄກ້ຄວາມຮູ້ດ້ານກຸນິປໍລູ້ພູາ
ທົ່ວນເກີນ ແລະໄກ້ຂໍ້ມູນຂອງເຮົາງຮາວໃນອົດຕະກັບທີ່ນາງນານຂອງເຮົານາກນາຍ(ພ່ອຂອນຈັນທົ່ວໃຈ່ອກໍານັບຮັງ
ຂາຍນ້ອຍ ຜູ້ໄກ້ພູ້ບ້ານແລະກໍານັນຂອງບ້ານນໍາດີນ) ສັ່ງເປັນຜູ້ປົກຄອງໜູ່ບ້ານນໍາດີນຫລວງ ໃນລຳດັບທີ່ 2

การสืบสานศึกษาทางและงานน้ำดิน โดยทีมงานวิจัยออกแบบชุมชน และน้ำดื่มน้ำแข็งเข้าร่วมศึกษาเรียนรู้

ภาพคุณแม่ปี สอนปินดิ

ภาพคุณแม่ปิน นันพนัด
การสัมภាយณ์เพื่อเก็บข้อมูล
การแต่งกาย ในหมู่บ้านน้ำดิน
โดย อาจารย์นิตยา ล่วงระแหง และคณะ

นักวิจัยเรื่องเสื้อผ้าอูกิไปสัมภาษณ์ชาวบ้าน

ทีมงานวิจัยและการประชุม^{สัมมนาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล}

รายการอาหารพื้นเมืองในอดีต

ในราชอาณาจักร

1. แกงแคค
2. แกงผักต้มตี๊บช้าง
3. แกงผักตี้
4. แกงจูน
5. แกงบ่าแข็งก้อม
6. แกงหะชาน
7. แกงปี่
8. แกงหักบุ้ง
9. แกงหักสะมาด
10. แกงตักหัด
11. แกงยอดน้ำเก้า
12. แกงหักจ้วน
13. แกงอ้อม
14. แกงหักไข่บูด
15. แกงหน่อ
16. บุ่งไชะ
17. แกงน้ำตก
18. แกงบอน (หกามบอน)
19. แกงปีศาจ
20. แกงผักไข่เหลือก
21. แกงถั่วไส้สับปีศาจ
22. แกงน้ำตกอ้อม
23. แกงฟิก

ແກງແດ

សោរពសមពីតាំគុលុ

1. ពីំដែ, ឃ្លា, ឪគ់, កប, មីយិត, ឃុំយុង (តើកកម្មយ៉ាងតិចតាមរាយនេះ)
2. ពីកម្រោង
3. ពីកតាំគុ
4. ប៉ែបុរី
5. ឃមខីអេប្រាប់
6. ឃមខីអេវង
7. បាប
8. ចុំពីកយាតា
9. ធមិកបិំណុំ
10. រ៉ីគុណ
11. ធមិកឃកកុំពី (ធមិកបិំង, បាត, ធមិកីរី, ឲបុម្រក្បុត, ករឡីឱ្យ, ឃុំយុង)
12. គ្រឿងស្រុងស្រាវ

កម្មាយរបុណ្ឌ ឲនតុចិតុមកកម្មកេងកែបុ, ពីំដែ, ឃុំយុង សោរពីំដែ, ឃ្លា, ឪគ់, ប៉ែបុរី, ធមិកបិំង, ធមិកីរី, ឲបុម្រក្បុត, ករឡីឱ្យ, ឃុំយុង, ធមិកឃកកុំពី, គ្រឿងស្រុងស្រាវ

ແກງໜ່ວຍ

ສ່ວນຜສນທີ່ສໍາຄັລູ

1. ນູ້, ໄກ, ປລານແໜ້ງ (ເລືອກອ່າງໃຈອ່າງໜັງ)
2. ຕັນກສ້ວຍຫຸ່ນທີ່ບໍ່ໄມ້ອອກປົກ ແກະເປົກອອກເອາຫັນໃນ
3. ຜັກຫວານ
4. ຮູ່ນເສັ້ນ
5. ພຣິກແກງເທື້ດ
6. ເຄື່ອງປຽບປະຕິບັດ

ໜາຍາກຸ ເຄື່ອງປຽບປະຕິບັດໃຫຍ່ປ່າຍັນແລະເກລືອເປັນຫລັກ.

ແກງໜ່ວຍ

ສ່ວນຜສນນີ້ສໍາຄັລູ

1. ດະຈູກນູ້, ມູສານໜັນ, ປລານແໜ້ງ
2. ນັນອ່ານີ້ສດ
3. ຊະຍົມ
4. ຊະພູ
5. ພຣິກສດ, ກຣະເທີຍນ, ພອມແດງ
6. ເຄື່ອງປຽບປະຕິບັດ

ໜາຍາກຸ ເຄື່ອງປຽບປະຕິບັດໃຫຍ່ປ່າຍັນແລະເກລືອເປັນຫລັກ

ແກງບອນ (ຫລາມບອນ)

អ្នកស្វែងរកដោយ

1. ឃុំ
2. ឃុំនិងតាមលក្ខិន
3. នគរាមី
4. ករឡាបឹងចិំ
5. ធមុនុយ
6. គ្រឿងប្រុងរត

ប្រព័ន្ធគ្នូរ គ្រឿងប្រុងនាគីចិំទាំងនេះត្រូវបានដោះស្រាយដើម្បីបានការប្រើប្រាស់

ប្រព័ន្ធផំពេទ, ១០

1. តុំអាការានប៉ាន
2. តុំអាករោន
3. តុំននខុខ
4. តុំអ៊ុកការ
5. ខោអកាតុ
6. ខោអកបំង
7. ខោបាតាកុយ
8. ខោយុគរីនីយោ

គំពឹកអត់ (ខេម)

សោរុណីសំគើលូ

- ករចូកអូ
- ខេម
- ករចិំបិន
- អាមូតុំ
- ដាបការី
- គ្រឿងប្រុងរក

ឱ្យរាយរក គ្រឿងប្រុងរកនឹងតិចខ្លួនដើម្បីបានការីរាយនៅក្នុងការីរាយ

ទូដឹកការ

សោរុណីសំគើលូ

- ករចូកអូ ឬអូសាមូ
- ដឹកការារាងចុំ (ឬគីឡូកា)
- ឱ្យរាយរក
- ការីរាយ
- គ្រឿងប្រុងរក

ឱ្យរាយរក នឹងតិចករចូកអូ ឬអូសាមូ ឱ្យរាយរកឱ្យនិងឱ្យបានការីរាយដោយប្រើប្រាស់គ្រឿងប្រុងរកដើម្បីបានប្រុងរក។

ປະເທດລາວ

1. ດາບວ້ວ
2. ດາບຄວາຂ
3. ດາບໜູ
4. ດາບປົກ
5. ດາບໄກ໌
6. ດາບນົກ

ສາບ

ສ່ວນຜສມທີ່ສຳຄັຟ

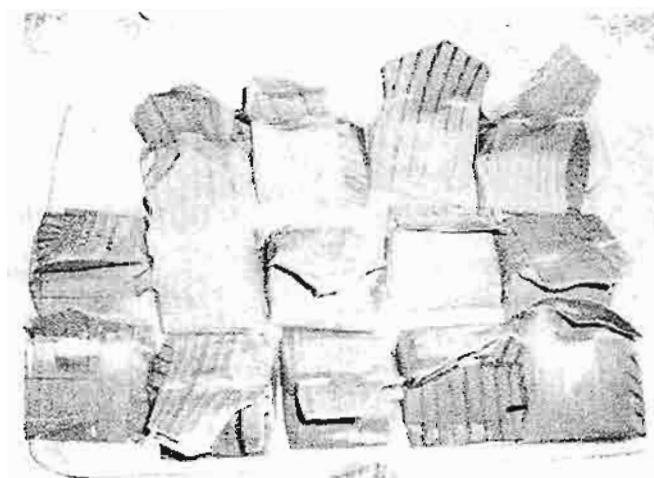
1. ເນື້ວວ້ວ, ຄວາຂ, ໜູ, ປົກ, ໄກ໌, ນົກ (ເລືອກອໜ່າງໄດ້ຍ່າງໜຶ່ງ)
2. ດະໄຄຮີ
3. ຜອມແຕງ
4. ດະຮະບາກນໍ (ດ່ວນ)
5. ຜັກແພຣວ (ໄຟ)
6. ຜັກຊື່, ຜັນຫອນ
7. ເພິກລານ (ເພິກຄ້້າປັນ, ເຄື່ອງເຫັສ)
8. ເຄື່ອງປຽງຮັກ

ໜໍາຫັກ ເຄື່ອງປຽງຮັກໃນອົດຕະໄຊ້ເກີລື່ອເປັນຫັກ ສ່ວນຜັກເຄື່ອງເຄື່ອງຈະໃຊ້ຄານປະເທດທີ່ລາບ (ເຫັນ ລາບວ້ວ, ຄວາຂ ຈະໃຊ້ຝຳເຫກາ (ລືດໄນີ), ສະເຄາ (ສະເລີຍນ) ລາບໜູ, ໄກ໌, ປົກ ຈະໃຊ້ຜັກຄາວຕອນ ໄບ ພະນາກງານອົດກຮອບ

ประเภทห่อนั่ง

1. ห่อนั่งไก่
2. ห่อนั่งปลา
3. ห่อนั่งหมู
4. ห่อนั่งหีด

ห่อนั่ง

ส่วนผสมสำหรับ

1. ไก่, หมู, ปลา (เลือกอ่อนๆ 以便容易煮)
2. ใบมะกรูด
3. ผ้าซี, ผ้าห่ม
4. ใบมะกรูดหั่นฝอย
5. พริก夷กงเห็ด
6. เครื่องปรุงรส

หมายเหตุ เนื่องด้วยส่วนผสมต่างๆ ต้องหุงต้มให้สุกๆ จึงจะได้รสชาติที่ดี

ประเภทคำ

- คำนาม
- คำศัพต์ภาษา
- นามธรรม
- คำศัพต์คิดใหม่
- คำหน่อไม้

คำนาม

ส่วนผสมที่สำคัญ

- ผักยอดยอด (ยอดบึง)
- ผ้าฝ้าย
- น้ำมัน sezaw
- ผักกาดหวานดิ้ง
- เกี๊ยคลม
- สะเดา
- กระเทียม (ด่วน)
- ผักแพร้ว (ไฝ)
- ผักชี
- กาก矛
- น้ำปลาร้าต้ม
- กระเทียมเจียว
- เครื่องปรุงรส

ประเภทคำ

- คำนามะลักษณ์
- คำนามะน่วง
- คำเบตง
- คำนามะเปี้อ
- คำนามะเบรี้ง
- คำเดา
- คำชนุน

คำนามะน่วง

ส่วนผสมที่สำคัญ

- มะม่วงสด (เบรี้ยว)
- ปลาเยหึ่งปีน
- พริกคั่วปีน
- น้ำปีกหรือต้ม
- เครื่องปรุงรส น้ำตาล - น้ำอ้อย (กรณีชอบรสหวาน)

หมายเหตุ ผักเครื่องเคียงที่นิยมกินกับคำนามะน่วง คือ ผักชะอม, ผักชะพู, หอมแดง

ประเภทคัว

1. คัวคอม
2. คัวมะเบื้อ
3. คัวกระหลา
4. คัวถัวหักขา
5. คัวพักหมม (พักขม)
6. คัวพักบูจ

คัวมะเบื้อ

ส่วนผสมที่สำคัญ

1. หมูสามชั้น, หมูติดมัน
2. มะเบื้อขา
3. ถุงหรือใบมะระขึ้นก (มะหอย)
4. พวิกสด
5. กระเทียม
6. ข่าแมเดง
7. เครื่องปรุงรส

ประเกทน้ำพริก

1. น้ำพริกปลาร้า
2. น้ำพริกปลา
3. น้ำพริกน้ำปู
4. น้ำพริกอ่อง
5. น้ำพริกตามดง
6. น้ำพริกน้ำหัก
7. น้ำพริกแมงดา
8. น้ำพริกต่อ
9. น้ำพริกตะไคร้
10. น้ำเมี๊ยง

น้ำพริกอ่อง

ส่วนผสมที่สำคัญ

1. หมูติดมัน
2. มะเขือเทศสุก
3. พริกสด
4. กระเทียม
5. ขอมดง
6. ผักชี
7. เครื่องปรุงรส

หมายเหตุ เครื่องปรุงรสในอัตรจะใช้ปก้าร้าเป็นหลัก ส่วนผักเครื่องคึยง จะนิยมใช้แตงกวา มะเขือเปรี้ยว และฟักดวก เช่น ฟักดวก กะหล่ำปลี ถั่วฝักยาว

ปลาร้า

ส่วนผสม

ปลา	5	ส่วน
เกลือเม็ด	1	ส่วน

วิธีการทำ

ล้างปลาให้สะอาด เอาหัวออกแล้วถักน้ำเข้าอีกที ผึ่งไว้ 1 คืน ให้สะเด็ดน้ำใช้กรลือเม็ดเคี้ยวกับปลาแล้วใส่ลงในบีดปากให้ด้วยแกนด้วยบกนไม้จ้วง พอกทับรองแกนไม้จ้วงอีกทีด้วยขี้เก้าผสมน้ำกันนิดและกวนลงในปีนให้แน่น ใช้เวลาหมักประมาณ 2 เดือน ก็รับประทานได้หรือทำเป็นเครื่องปูรงร่าได้

หมายเหตุ ปลาที่ใช้ทำปลาร้าจะนิยมใช้ปลาหวานน้อย ปลาปือก ปลาดุก ปลาเหลือง

3. แหล่งวัตถุคุณใน การประกอบอาหาร

ในอดีตแหล่งวัตถุคุณในการประกอบอาหารนี้ไม่น่าเกลื่อนปัจจุบัน “ไม่มีร้านค้า ตลาดเช้า - เย็น ตลาดนัด ถ้างะซื้อจะขายต้องเดินทางไปตลาดต่างหมู่บ้าน เช่น ตลาดเช้าบ้านไร่อง บ้านหนองกิด และบ้านสามหมู่เดิ้ง แหล่งวัตถุคุณในอดีตส่วนมากจะหาเองจากป่า ท้องไร ห้องน้ำ ส่วนพืชผักก็นิยมปลูกเป็นพืชผักสวนครัวไว้หลังบ้าน จึงปีกอดกั้งจากสารเคมีและสารป้องกันกำจัดแมลง รสชาติของพืชผักจะมีความหวาน หวานอร่อย ตามธรรมชาติ

ชุมชน

การทำงานในสมัยก่อน มักจะทำกันในช่วงเทศบาล งานบุญ งานประเพณีที่สำคัญ ๆ เช่น ปีใหม่เมือง (สงกรานต์) เท้าพะรพยายาม ออกพรรษา งานป้อช งานประเพณีเดือน 9 การทำจะมีทั้งทำเป็นรายบุคคลและทำรวมกันเป็นกลุ่ม ประเภทของชนนที่ทำได้แก่

1. ข้าวแคบ
2. ข้าวเด่น
3. ขันมข้อก
4. ขันมคน
5. ขันมเกลือ
6. ขันมข้าวตัน

ขนมคน

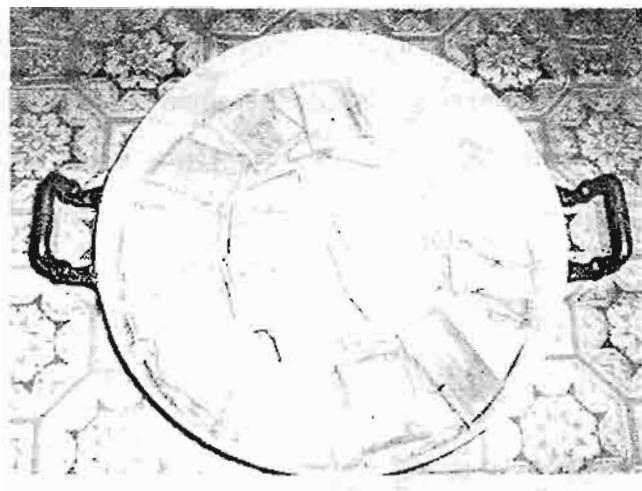
ส่วนผสม

1. แป้งข้าวขาวไม่น้ำ
2. กะทิ มะพร้าวขุด
3. น้ำตาลทราย
4. น้ำอ้อย
5. เกลือป่น

วิธีทำ

ผสมแป้งข้าวขาวไม่น้ำ กะทิ มะพร้าวขุด น้ำตาลทราย น้ำอ้อย (เพิ่มสีสัน) เกลือป่นในกระทะอ่อนๆแล้วกัน ตั้งบนเตาไฟ (เตาถ่าน) คนไฟเรื่อยๆ พอกลับนีดเกลือไฟไว้อ่อนๆ คนต่อไปจนเนื้อ ยกลงเตาแล้วห่อด้วยใบตองกส้วม นำไปปั่นค่อนๆ

ขันมเกลือ

ส่วนประกอบ

1. ใบปังเข้าร้าวไม่น้ำ
2. กะกิ, มะพร้าวชุด
3. เกลือปืน

วิธีทำ

ขั้นตอนการทำขันมเกลือเหมือนกับการทำขันมคน แต่ต่างกันที่ส่วนหัวสาม คือ ขันมคนจะเพิ่มน้ำตาลพาราฟ น้ำอ้อข ขันมคนจะมีรากหวานมัน แต่ขันมเกลือจะมีรากมันเค็ม

ยา หมอยา หมอมีอง หรือหมอนหันบ้าน

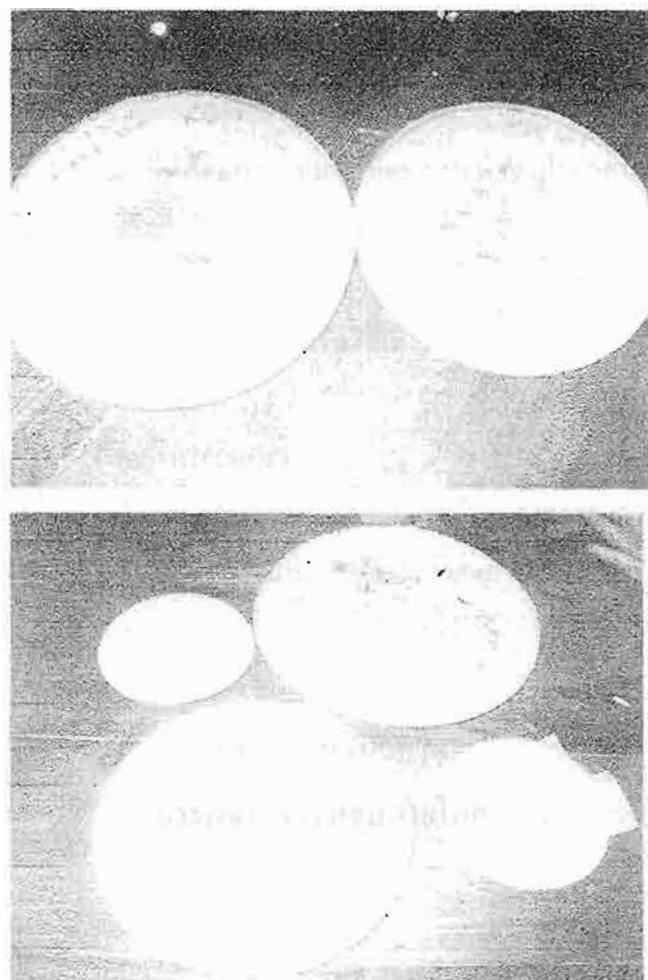
แกะอภิogenesisในหมู่บ้านน้ำดิน ที่นี่ซึ่งอสีเชิงมีอยู่หลายคน ซึ่งแต่ละคน ก็ได้ศึกษาศาสตราราษฎร์แบบพื้นบ้าน นากาห์ห์หมอนหันน้ำดินที่อื่นๆต่อจากันมา หรือบางคน ก็ศึกษาความรู้มาจากบรรพบุรุษ ของตนเอง ที่นี่ซึ่งอสีเชิงเป็น รู้จัก ก็ซึ่ง พ่อเลี้ยงเนตรด้า หมื่นอักษร พ่อเลี้ยงพูน ปันวารี พ่อเลี้ยงชก ชาญน้อย เป็นต้น ซึ่งแต่ละคน ก็ได้คำราษฎร์จากที่ต่างๆกัน แต่ก็มี ยาบางอย่าง บางชนานที่ มีความคล้ายๆกัน รักษาโรคเดียวกัน หรือ เปลี่ยนด้วยอีกบ้างอย่างก์สามารถน้ำไปรักษาโรคอื่นได้ด้วยกัน จึงจะขออภิบายยาประวัติพ่อเลี้ยงและ คำราษฎร์ที่ห่อจะไปได้ดังนี้

พ่อเลี้ยง เนตรด้า หรือนอภัย

พ่อเลี้ยงเนตรด้า นี้ซึ่งเป็นพ่อรักษาไป ในนามพ่อหลวง ต่อ พระราชาและที่ราชคฤห์แห่งบ้าน ศูภัยบ้าน ซึ่ง คนทางเหนือบังจะเรียกศูภัยบ้านว่า พ่อหลวง เป็น คนบ้านน้ำดินโดยกำเนิด มีอายุ 77 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 7 บ้านนี้เดิมห้อง อันก่อป้าชาง ซึ่งหัวดลพูนได้ศึกษาศาสตราราษฎร์จากชนาน 0 นาทีตู้นี้ได้จากคน เช่น พ่อเลี้ยงปาน หมื่นอักษร ศูภัยเป็นพ่อ ซึ่งได้ความรู้มาจากการพ่อเลี้ยงพ่ออีกที่ หนึ่ง บอกจากนั้นซึ่งได้

คำราษฎร์จากพ่อหนานสุก้า (ไส้) ราบรื่นอักษร และพ่อหลวงจากบ้านหนองเมือก อีกด้วย จนมีความรู้ สามารถ รักษาคนป่วยได้มากจากโรคต่างๆ ได้มากมาก ยาที่พ่อเลี้ยงได้รักษาให้พี่น้องตัวเอง ยานใบ แกะกาเร ใช้คากาเป่า สมการลงบกเป็นโรคต่างๆ ได้ดังนี้คือ

ยาต้มรักยนแพลงฟ์ในท้อง

ถ้าป่วยมีก็มีอาการ ปวดท้อง อย่างรุนแรง บางครั้งอาเจียน และถ่ายอุจจาระเป็นสีเหลือง กระแหเป็นหยดในกระเพาะอาหาร บางครั้งมีอาการ บางครั้งก็หายไป ให้น้ำยา ขนาดน้ำปี๊ด ๒ ถ้วยกินน้ำ ครั้งแรกอาจจะหายไป ท้องเสีย ถ้าไม่ให้น้ำดื่ม แล้วให้กินไปเรื่อยๆ จนกว่า จะหายไปในที่สุด จะซ้ำ หรือนานๆ หาย ก็ขึ้นอยู่กับว่า ถ้าป่วยเป็นภานานเพื่อให้ อาการมากกว่าเดือนน้อยเพียงไร ตัวของนานนี้ประกอบด้วย

รากคตี้เอเดบหนัน

รากคลอกดุด

รากเบบูน

รากน้ำดีดอสาช (น้ำดีดอสาชตี้)

ราก กะทิบ

รากบีบพิน

ลับไปสูตรน้ำร้อน เสือภัย กิน หินละหส เตาครั้ง หมายเหตุ

ยาดมรักษา นิวไนท์

ผู้ป่วยจะนึกถึงอาการ ปวดท้องเวลากลางคืน และมีไข้ที่ออกมานานๆ ขึ้นขึ้น มีตัวก้อน ตัวยาประกอบไปด้วย

พิโนสัน

ทัตตากะโนะ

ชีชา (ชาไม้แดง หรือไม้เต็งรัง)

ช่อไม้เปา

หมู่หานวดหมาย

ผู้ป่วยจะรู้สึกปวดท้อง ลิบชาดากะรัง โดยก้อนกินยาต้องสังเกตดูว่า ของตนมองว่า มีไข้หรือไม่ ไข้สูงขึ้น หรือกินยา นานนี้ไปมาก ความรู้สึกดีขึ้นจะช่างดี แต่ยาในที่สุด ก็ถือว่าแรงยาด

ยารักษานิวอนอกไต

ยารักษาอาการจับภายในออก

ประกอบไปด้วย

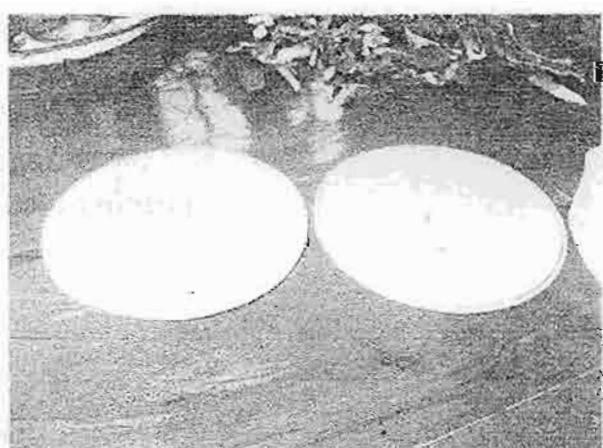
เนื้อไก่ไก่ปูดอง

ปูดอง

รากปีบดาบ

บอนบีชวัลลุ

ใช้ช้างจ้างปลือกกินไปเรื่อยๆ จนกว่าจะหายดี

ยาวยาโรคสมผิดเดือน

ผู้หญิงที่คลอดบุตรแล้วซึ่งไม่ครบเดือน ต้องอยู่เดือน หรือ อยู่ไฟ และนักจะถูกห้ามไม่ให้กินอาหาร หรือสูดลม กลิ่นที่เหม็นๆ เช่นกลิ่นดอกบางอ่าง กลิ่นน้ำมันที่ใช้ทอดอาหารค่างๆ หรือกลิ่นน้ำมันรถ เย็นตัน ซึ่งหากผู้หญิงที่กำลังอยู่ไฟ ได้กินอาหาร และสูดกลิ่นที่ต้องห้ามเหล่านี้ มักจะเกิดอาการ ปวดหัว เวิชันหัว คลิ่นไส้อาเจียน หรือ หัว ลมขึ้นเบื้องสูง อย่างเป็นลม ซึ่งจะเป็นทุกครั้งเมื่อสัมผัสกับสิ่ง ต้องห้ามเหล่านี้ แม้ว่า จะ หันกลับหันด้วยไฟแล้วก็ตาม เริ่กว่า เป็นโรค ลมผิดเดือน หากไม่หายไปได้ยังต่อไป ก็จะได้ขยันนานนี้ไปกิน ขยันนานนี้ (นิหาขสูตร) ประกอบด้วย

สูตรที่ 1

ยาfully
นก夷ต
ชาช้าง
กระดูก หมาย
กระดูกสิม (หมาย)

ใช้ฝันกับก้อนนินที่ใช้ฝันชา (ไก่ใช้กินกับน้ำดี) แซ่ด้วยข้าวสารจ้า ดื่นกินทุกวัน วันละ-half ถูกครั้ง

สูตร 2

ราก ผักกาดนานบ้าน
ราก ต้นชามคาว
ราก ว่านจันทน์ข้า
ราก ว่านจันทร์แดง
เครื่องดื่นข้อข่าน

ใช้ฝัน กับกินในชา ไส่น้ำมีดหน่ออ้อย แซ่ด้วยข้าวสารจ้า ใช้น้ำดื่นกิน ทุกวัน วันละ-half ถูกครั้งจนหาย

สูตร 3

ปลาส่วนบนของหอยป่า ครองหัวหนาๆ
หน้าแยกวัวแดง
กากฝ่ากุนจะเลี้ยง
กากฝ่ากุนจะเลี้ยง

ใช้ฝัน กับกินในชา ไส่น้ำมีดหน่ออ้อย แซ่ด้วยข้าวสารจ้า ใช้น้ำดื่นกิน ทุกวัน วันละ-half ถูกครั้งจนหาย

การรักษาด้วยยา

เป็นการรักษาโดยรักษาอุบัติเหตุ ถูกยิง ถูกแทง ใช้ยาดามากเป็นเพื่อให้กระดูกเชื่อมติดกัน การรักษาแต่ละโรค จะใช้ยาตามแบบกัน ได้แก่ โรค หรืออาการที่รักษา ก่อนการรักษาด้วยยาต้อง ขึ้นต้นด้วย น้ำ โอม วะ น ฤกครั้งค่าที่ใช้รักษา เช่น

ยาารักษาบloatingเป็นหนอง เรียกว่า ตุ่นหัว

ยาารักษา มะเร็งสاق (คุสัวค)

ยาารักษามะเร็งติดตับ

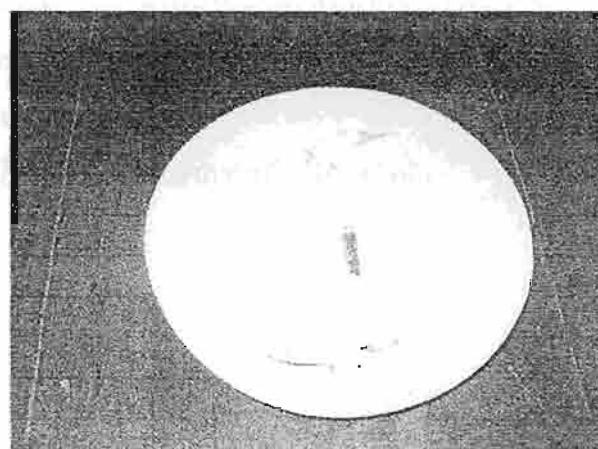
ยาารักษาโรคศิริสิดวงทวาร (ล่าขเป็นเกือด)

ยาารักษา

การรักษาด้วยยา นักจะจะรักษาครั้งกันยาด้วย และการทำน้ำมนต์ (การเป่าaculaลงในน้ำ) ให้คนป่วยกินหรือใช้น้ำมนต์ รักษาคนถูกฟีเข้า

ยา ขากชุย

ยาอีกประททหนึ่งคือยา ขากชุย (เรียนจาก ก พ่อหนอ เมืองแพร) เป็นการป่นยาลงพื้นรักษาโรค กระดูกหัก แพลงกุกของมีคุน เช่น มีค หรือปืน หรือการผ่าฟันเป็นต้น นอกจากยาขากชุยแล้ว ยังมีการรักษาด้วยน้ำมนต์ ขากชุยด้วย โดยนำน้ำมันมนต์นี้ " ไปทาตรงที่ เจ็บ เคี้ด ขัดขอก หักช้ำ ลับบี้ยว บตอก นัก ด่วนที่สุด บนลงหรือเป็นแพด นอกจากนี้ขังสามารถทาตรงที่เป็นริดสีดวงทวาร " ได้ด้วย ซึ่งจะทำให้หายไปในที่สุด

การสักหมึก

การสักหมึก คือการนำเนื้ึกที่แหลมคม มาจุ่มลงในหมึกที่ต่างๆ (ที่นิยมใช้ ที่คือสี แดง สีน้ำเงินเข้ม และสีดำ) แล้วนำไปสักยังที่ต่างๆตามร่างกายพร้อมทั้งเป้าคลาส้าหันลงไปแล้วแต่ความต้องการของผู้สัก การสักนี้ ไม่ใช่การรักษาโรค แต่เป็นการสักคลาส้าคน เพื่อให้ข่าน (ทำให้หนังหนีชาหรือลดพันจากอันตรายต่างๆ)

ลักษณะตัวยาสมุนไพรของพ่อเลี้ยงเนตรดា

1. ตัวยาได้มาจาก การเก็บของเก่าโถดูรูริ่องสมุนไพรอย่างแท้จริง หรือซื้อมาจากผู้ที่ นำมายา หรือนำมาปลูกไว้ที่บ้านเพื่อจะดูแลในการเก็บมาใช้
2. เท่าที่จะไปเก็บตัวยา
 - ราก เก็บตอนหัวค่ำหรือตอนเช้า
 - กิ่งหรือใบ เก็บตอนสาย
 - ยอด เก็บตอนเที่ยง
3. เมื่อเก็บไป จะนำมาตากแห้ง แล้วใส่ถุงเก็บไว้ใช้ได้นานๆ

วิธีรักษาโดยทั่วไป

3. ผู้ป่วยจะมาหาองที่บ้านพร้อมสืบสานอาชารของโรค
4. การรักษามีหลากหลาย เช่น ยาสีฟัน ยาดับ ผสมผสานกับคลาส้าคน
5. ตักขันคลาส้าคน
6. ผู้ป่วยมีอาการชา ใช้ยาด้ำร้า

ประวัติของพ่ออุ้งพูน ปันварี

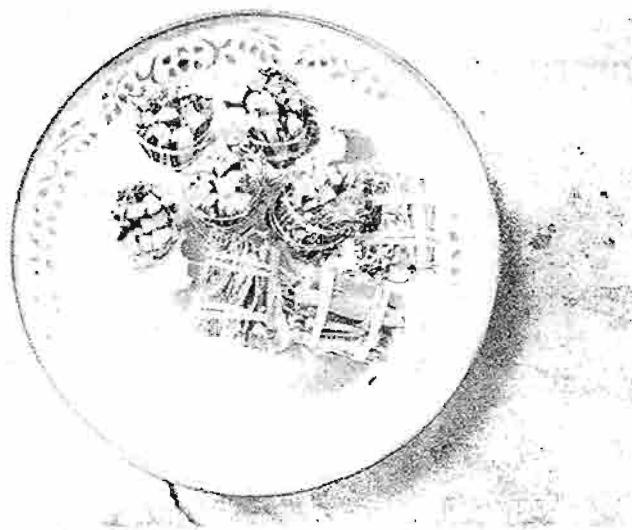

ພ່ອສູງພຸນ ປັນຈາກ ອາຍຸ 70 ປີ ເປັນຄຸກຂອງ ພ່ອທະນານບານ ປັນຈາກ ປັຈຸບັນຄູ່ກໍາເລີກທີ 16/9/1
ທຸງ - ກ.ນໍາດີບ ອ.ປ້າສັກ ຂ.ກໍາຫຼຸນ ສູດວຽກສາມຸນໄຫວເກີໄວກນິ້ງເດີມນັ້ນ ພ່ອເຫຼຸານປາ ບ້ານຈາກຂ້າ
ນັ້ອຍ ເປັນຄົນແຮກທີ່ນໍາມາເພຍພວກທີ່ບ້ານນໍາດີມທີ່ເຈັ້ງນີ້ ເກວະນາກາຕ້າຍາເຄີນນີ້ ຈາກນັ້ນພ່ອເນື້ອມ ວຣັງຈາກ
ກໍລັງອາເງາມເປັນຄົນແຮກທີ່ສືບທອດໄວ້ ພ່ອທະນານອ້າງ ຖຸຂາວັນ ພ່ອທະນານບານ ປັນຈາກ ແລະສູດກໍາເປົ້ອຖຸ
ພຸນ ປັນຈາກ ເປັນຄົນສູດກໍາເປົ້ອ ໜີ້ຢັ້ງໄນ້ມີຄົກສືບທອດ

ສັກຍະນະກ້ວໄປຂອງຍາສມູນໄພຣ

1. ตัวยาสามัญ “ไพร” สำนวนใหญ่ของภาคใต้ เช่น “ไพรบ้าน” สำนวนนี้อยู่ที่โน้น เชื่อว่ามาจากภาคใต้
2. ยาสามัญ “ไพร” ที่เรียกว่า “ไพร” สำนวนของภาคใต้ เช่น “ไพรบ้าน” สำนวนนี้อยู่ที่โน้น เชื่อว่ามาจากภาคใต้
3. ยาสามัญ “ไพร” ที่เรียกว่า “ไพร” สำนวนของภาคใต้ เช่น “ไพรบ้าน” สำนวนนี้อยู่ที่โน้น เชื่อว่ามาจากภาคใต้

ยาสมุนไพร
พ่อถุงพูน บีน瓦รี

ยาแก้โรคน้ำ

สรรพคุณ แก้โรคน้ำ

ส่วนผสมของยาสมุนไพร

1. ใบต้อง
2. ใบลักษณะ (ต้นคูณ)
3. ใบเปียบอ้อย
4. ใบเปียบคลาว
5. ใบวุนอ้อย ใบวุนหลาว (หลั่วพวย)
6. หน้าลดโนนา (โนอาดโนบูดโนนา)
7. ปูเดย (ปีก)
8. ใบวะล่อง
9. ใบยาล่องยาเด็ก
10. หน้าไกอ หนึ่งลีบดี
11. ใบบบูม
12. ใบเข็มเกลือ
13. หนูหูห้อง (หนูหูห้อง)

วิธีใช้

1. นำเอกสารนุนไฟร์ทั้งหมดมาตากให้แห้งสนิท เพราะป้องกันการเกิดเชื้อรา ตัดเป็นท่อนประมาณ 3 นิ้ว แล้วมัดรวมกัน
2. นำยาที่มัดแล้วลงในหม้อต้ม ต้มน้ำให้กวนตัวชา ต้มจนน้ำเดือด และเอามัคชาออกจากหม้อ ต้มเพราะล้าแซ่บไว้จะทำให้ชาเน่าได้ รอให้น้ำยาอุ่นจึงรินใส่แก้วคั่ม ทำเช่นนี้จนกว่าน้ำยาจะเปลี่ยนเป็นสีใส
3. นำยาเก็บไว้ก่อนน้ำเดือดได้ตลอดเวลา จนกว่าน้ำจะหาย

ประวัติพ่อน้อยยก ชาญน้อย

พ่อน้อยยก ชาญน้อย ปีจุบัน ครุ 88 ปี อายุบ้านเก่าที่ 200 แห่ง 3 บ้านไรเดง ต.น้ำดิน อ.ป่าซาง จ.กำแพง บิดาชื่อ ท่อคง ชาญน้อย พื้นเพดิมอยู่บ้านน้ำดินหลวง สุตรตัวชา สมุนไพรต่าง ๆ ของพ่อน้อยยก ชาญน้อย "ดีสืบทอดมาจากพ่อของค่า ชาญน้อย พี่ชายอีกที่หนึ่ง หลักฐานอย่างไม่เป็นทางการ สุตรตัวชาสมุนไพรเหล่านี้ มีนาฬิกาข้อมือแล้ว พ่อคง ชาญน้อย เป็นผู้นำ ล้วน然是รักษาผู้ป่วย ศีบหอดได้แก่บุตรและผู้สนิททั่วไป ซึ่งผู้ที่สนใจจะสืบหอดตัวข้ามบ้านไพรนี้ คือ ท่อแก้ว แห่งค่า ชาญน้อย บ้านไรเดง

ที่มาตัวชาสมุนไพร

ตัวชาสมุนไพรต่าง ๆ ที่นำมารักษาผู้ป่วยนั้น "ได้มาจากการ

1. การสะสมของทางเดิม
2. หาดสวนสมุนไพรในสวนเรือใกล้บ้าน
3. ซื้อมาบ้านนำมาใช้
4. ซื้อมาทางร้านขายสมุนไพร
5. ที่ได้มาจากบ้านที่รู้จักกัน

วิธีการรักษาโดยทั่วไป

1. นำตัวยาสมุนไพรตากแห้ง มาฝานกับหินในน้ำใส่ข้าวสารข้าวลงไป แล้วจึงคั่ม วันละ 2 ครั้ง
2. นำตัวยาสมุนไพรมาใส่ถ้วยวัสดุป่ากิ่วแน่น ใส่หม้อดินแล้วต้มจนเดือด นำลงยาออก รอให้อุ่นจึงคั่ม การดีบุชดีบุชบนน้ำเหลยก็ได้ วิธีนี้จะใส่ข้าวข้าวเปลือกลงไป
3. ตัวตัวยาสมุนไพรมาตำจนเป็นผง เสิร์ฟกิน
4. นำยาสมุนไพรมาฝานร่วนกัน ใช้ใบเล็กคันปอก(บาง) เพาให้ร้อนแล้วจุ่มในน้ำยา จึงคั่ม
5. นำยาสมุนไพรมาตัดแล้วบดไว้ในน้ำ ใช้น้ำยาออกมาจนเป็นสี จึงใช้ดื่ม
6. รักษาด้วยคลายอาคบระใช้เชือกพะเป็นกรรไศ พร้อมกันนั้นอังมีวิธีสักคลายลงในน้ำ เรียกว่า่น้ำนั้นต์ นำไปขับน้ำไปล้างที่บ้าน

พ่อน้อยยก ชาญน้อย

ພາສັນນາໄພຣ

1. ປາຊານຈຳໄພ / ອະໄພຍະສາຣ

สรรพคุณ แก้จีบคอก จีบฟัน จีบคาง ปากเปื้อย

សំគាល់សម្រាប់ការបង្កើតរបស់ខ្លួន

ແພນັນແລະແພນຄົງ ຂາງຫາ ຂາງແດງ ຂາງປອຍ ແກ້ໄຂ້ປູ້ ຖຸກຮອບ ແກ້ເນືອງ ວາກ
ກົກງວານບ້ານ ຄຽາງ້າງ ແຫຼ້າເທິດແນາ ນັ້ນສະບາ ສາງເຈີນ ສາງຄໍາ ນະຄ່າວົວດ ນະຄອກເຫຼືອດ ສາງເຄີຍ
ເກືອງ ວາກແປ່ປອບ ວາກຫຸນທີ່ຕ ພັບຕ່ານີ້ອຍ ກົດົນນະຮຸນ ນະຄ່າກົາຄໍາ ວາງເຫັນ ເຕືອນາໄມາ ແນກ້າຫຼຸມ
ນະຄົມຄໍາ ວາກການນີ້ ຂາງຄົ່ນເນັ້ນ

วิธีชีว

ນຳເສດຖຸໄທເຮົາເຖິງທັນລົມນາໄນໃນບັນພັດສົວໄສ່ເຊົາງົງລົງໄປ ແກ້ໄຂເອົນເຖິງພາຍໃນ ແຕກີ່ດົກຄົນໄດ້
ໄກຮົອທີ່ຈຳກັດທີ່ນີ້ຂາຍເສື້ອເຕີມ

2. ยาหางเข็บคอ เจ็บปาก

สรรพคุณ แก้เข็บคอ เจ็บปาก

ส่วนผสมของยาสมุนไพร

ชาแดง ชาปอย จันหารัตน์แคง รากน้ำพร้าว “ไฟปู” ปูเกย(ไฟผล) รากน้ำตาล (ยอด)

ผลมะลิ น้ำยา

วิธีใช้

นำชาทั้งหมดมาฝานในน้ำแล้วใส่ส่วนของชาลงไป นำชาใบหรือรากน้ำลงในน้ำยา แล้วจึงดื่ม

3. ยาหางน้ำลายย้อย

สรรพคุณ แก้น้ำลายย้อย

ส่วนผสมของยาสมุนไพร

เหวอคำ รากคำ ก้อยก็อคำ หัวกระชาบ

วิธีใช้

นำเด็กยามาต้มแล้วดื่ม

4. ยาสมุนไพร

สรรพคุณ แก้ลมเป็นฝ้า

ส่วนผสมของยาสมุนไพร

รากไช่ผ่างๆ ห่าน รากพริก รากนิลน้ำอ้อย รากลิ้นชี้ฟ้า (ไฟผล) รากเจ้าป่า

วิธีใช้ นำมาเดือนกินแล้วดื่ม

5. ยาสารเจ็บท้อง เจ็บสีข้าง

สารพคุณ แก้เจ็บท้อง เจ็บสีข้าง
ส่วนผสมของยาสมุนไพร
สารคุณภาพสำคัญ ไม้ชะเจะ ไม้มะทำฟัน ปันสะมา ตับเต่าน้อย หุงสอ ตาไก่ส้า เป้าปอกก
งาข้าง เข้าเยื่อง จันแดง
วิธีใช้
นำขากากในน้ำใส่ข้าวขาวลงไปเดือดสุก

6. ยาหางร้อนคอด

สารพคุณ แก้ร้อนคอด
ส่วนผสมของยาสมุนไพร
ใบบัวบก ต้นขิงปอขะและขางแดง เครือเขามิก เครือไส้ข้าง รากเซ็น หอยตะกะ
หมาด ใบหนานใบ หัวนกยู รากตาสือ(ยอด)
วิธีใช้ นำขากากในน้ำเย็นสุกสุก

7. ยาแก้ไข้เดือดขึ้น

สารพคุณ ช่วยเร้าเหงื่อออก
ส่วนผสมตัวยาสมุนไพร
ปลีบ(ไทด), ติน(ไฟ), ใบบัวบก, หอยตะกะ
วิธีใช้ นำขากากในน้ำเย็นสุกสุก

8. ยาบาง

สารพคุณ แก้เป็นไข้
ส่วนผสมตัวยาสมุนไพร
หญ้าคาดทราย รากกล้วยดิน รังคาว ผักโภชนาณ ใบบัวบก
วิธีใช้ นำขามาน้ำด้วยแล้วแช่น้ำดื่ม

9. ยาดับเบลวะ

สารพคุณ แก้เป็นไข้ ตัวร้อน
ส่วนผสมตัวยาสมุนไพร
เปลือกอัดไน (เทเก) เปลือกบันบุน เปลือกชุมเห็ด ปูอูด (ไทร) ขมิ้นชัน (ขมิ้นชัน)
ปูกรเที่ยวดอกหมาย หัวตะไคร้ เปลือกมะตะกอ
วิธีใช้ ใส่ข้าวสารในตัวยาดันเป็นทรงใช้กิน

10. สมนazoleิงคุด เจ็บอหูกูด ออหด้า

สารพคุณ แก้ลมเรืองคุด (ป้าด้า) เจ็บอหูกูด เจ็บอหด้า
ส่วนผสมตัวยาสมุนไพร
หัวผักบุ้ง (ต้าเกิง) รากผักบุ้ง หัวกระปู รากตอกราบบีบ ลอกด้าเย็น (ร่องคลาน) เผือก
ลอกเส้นหัวร่อง รากมะไก่หูบ รากบีบเงาะ รากบีบเงาะ
วิธีใช้ บดเน่าฝานลงในน้ำพักผ่อน หลังจากนั้นใช้น้ำชา ลบหัว ดับเพลช่า

11. ยาลอมชักปักเปี้ยง ลมจะปี๊ะ

สรรพคุณ แก้ลอมชักปักเปี้ยง ลมต่างๆ

ส่วนผสมตัวยาสมุนไพร

รากจะชา ใบขี้เหล็ก รังคาว เปลือกคอมแมลัง เปลือกถึง รากหลับมีนหลวง รากชูนเห็ด กกีบมะรุน ฟอยกม พริกน้อย ขิง ห้อมแดง เจนคำ เห็ดลม สะเปาลม
วิธีใช้ ใช้ข้นๆ เท่ากัน ตำเป็นผงกิน

12. ยาเกลี้ยงเลือด เข้าดูกเข้าอึน เจ็บปวดไปทั่วร่างกาย

สรรพคุณ แก้เจ็บปวด กระคลาย เส้นอึน

ส่วนผสมตัวยาสมุนไพร

ฟูเตอ (ไฟล) 3 ตัวน พริกน้อย 7 เม็ด หัวฟูเตอหัวบูบ
วิธีใช้ นำไปบนส่วนเท่าๆ กัน ใช้ข้าวเจ้าเปลือก แล้วต้มดื่ม

13. ยานิ้ว

สูตร 1

สรรพคุณ แก้เป็นโรคนิ้ว

ส่วนผสมตัวยาสมุนไพร

รากมะก้าตัน รากสันป้อย รากไน้รากด้า หัวขันดัด (หัวปะรด) รากมะกะกอญ

วิธีใช้ เอาตัวยาตันไปสีขาวถาวรเปลือก แล้วดื่ม

สูตร 2

สรรพคุณ แก้เป็นโรคนิ้ว

ส่วนผสมตัวยาสมุนไพร รากมะกี่องหวาน รากมะพวงหวาน (มะป่องหวาน) รากมะหรรษาไฟ จากบะเดือยนิ้ว

วิธีใช้ นำตัวยาตันไปสีขาวถาวรเปลือก แล้วดื่ม

สูตร 3

สรรพคุณ รักษานิ้วไฟ

ส่วนผสมตัวยาสมุนไพร กินสัน หัวมะไคร ชี้ฟูหัวอ่อนใบเป่า หลังเขมชาด

วิธีใช้ นำยาล้มไปสีขาวถาวรเปลือก ก่อนดื่มต้องดูไฟต่างๆ ก่อนเริ่มดื่มจะไม่เกินหัวเข่า

เชื่อถือ ดื่มไปจะหาย

14. ยาทางสำป่อง (ໄສເສືອນ)

สารพคุณ แก้สำป่อง
ส่วนผสมตัวยาสมุนไพร ขางป้อม ขางบดง ขางหัวหมู หญ้าขัดมอน ตาไม้แพร่อง รากหญ้า
บีนหะฟาง
วิธีใช้ นำขามาต้ม แล้วดื่ม

สำหรับสูตรยาสมุนไพรของพ่อน้อยยก ชาบນอ้อ ได้รับการสืบทอดมาจาก พ่อของค้า ชาบນอ้อ
พี่ชาย ซึ่งก้านทั้งสองนี้ได้รับสูตรยาจากพ่อคง ชาบນอ้อ ผู้เป็นพ่ออีกที่หนึ่ง

สำนยาที่ได้ประกอบบันน์ ส่วนใหญ่ได้จาก ออกไปหานาของจากป่า ซึ่งตามร้านขายยาสมุนไพร
เช่นบ้านยาชน สำพูน และสั่งจากคนที่รู้จักนำมาให้

15. ยาสามมิตรเดือน

สูตร 1

สารพคุณ รักษาโรคคณสามมิตรเดือน (อยู่ไฟ)
ส่วนผสมตัวยาสมุนไพร รากศักดิ์สิทธิ์ รากกระดูกบ้าน รากกระดูก รากขันธ์ขาว รากขันธ์ขาว เดง
เครื่อจือยนาร

วิธีใช้ บีชามาฝนแล้วใส่ข้าวจ้าวสาร ผสมให้เข้ากัน

สูตร 2

สารพคุณ รักษาโรคคณสามมิตรเดือน (อยู่ไฟ)
ส่วนผสมของตัวยาสมุนไพร
บีนบีอากูป้า (ปากหมูป้า) หน้าหากวัวเดง กาฝากมะตีง กาฝากมะเขามปีก
วิธีใช้ นำขามาฝน

16.. ลอกมิตรเดือน / ฟืนท้อง

สารพคุณ แก้ลอกมิตรเดือน หรือฟืนท้อง

ส่วนผสมตัวยาสมุนไพร เขากวาง นอยแครด ชาช้าง กระดูกกระราก กระดูกลิงกุก
วิธีใช้ นำยาสมุนไพร ผสม กะลาบน้ำดื่ม

17. ភាគាណ្វែប្រឈម

สารพุณ รักษาตุ่นโพะ (ตุ่นเป็นหนลง) นางเรืองสาท (ญศรัค) นางเรืองดิตตี้ ถ้าเป็นเกือด มะໂທກกິນປຶດ (ເຈີສີດວງທວາຮ)

วิธีรักษา 1. ผู้ป่วยนำส่วนดอยต์มีส์ (กรวย) เงิน 32 บาท เหล้าขาว 1 ขวด หรือตามขันดั้งหรือเงินค่าครุของพ่อหมอนที่บอกกล่าว เช่น 3 บาท 7 บาท 9 บาท 32 บาท เป็นต้น

2. ตั้งนะโนม 3 ชบ แล้วเป้าคิวชากาลวันละครึ่ง อนกว่าจะหาย
3. เมื่อหายดีแล้วผู้ป่วยจะสามารถหัวทันที หรือตอนวันลงกรานต์

18. ค่าใช้จ่าย การเข้าชม

วิธีรักษา ๑. ศัปปะชันแบบหัก ชาหัก